

ΔΙΕΘΝΕΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

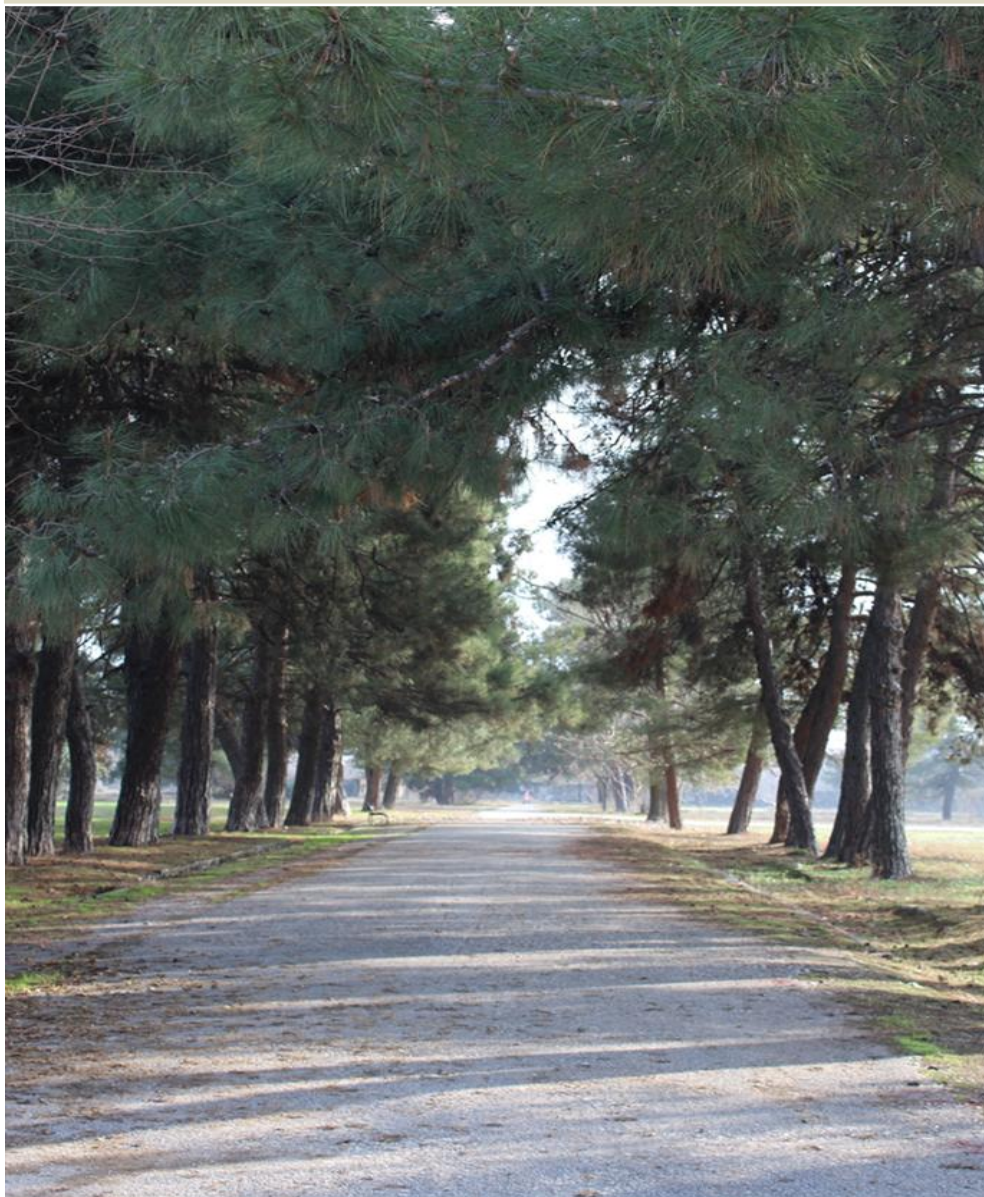
ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΕ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑ
ΚΤΙΡΙΑ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΑ ΣΥΝΟΛΑ

ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ | ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ | ΧΩΡΙΚΕΣ ΑΝΑΠΛΑΣΕΙΣ

ΣΤΕΦ - ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΕ &
ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΓΕΩΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ ΤΕ

Ανάπλαση του πρώην στρατοπέδου Παπαλουκά
σε χώρο Πολιτιστικών λειτουργιών και
αναψυχής/πάρκο πόλης και ο μεγάλος «πράσινος»
περίπατος των Σερρών.

Εκπόνηση Εργασίας: Δήμητρα Μέλλιου, ΑΜ:167
Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Δέσποινα Ζαβράκα

ΙΟΥΝΙΟΣ 2023

ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ | ΣΧΟΛΗ
ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ &
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΓΕΩΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

« **Ανάπλαση του πρώην στρατοπέδου Παπαλουκά**
σε χώρο Πολιτιστικών λειτουργιών και αναψυχής/πάρκο πόλης και ο
μεγάλος “πράσινος” περίπατος των Σερρών»

ΔΗΜΗΤΡΑ ΑΠ. ΜΕΛΛΙΟΥ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ
ΖΑΒΡΑΚΑ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

ΣΕΡΡΕΣ | ΙΟΥΝΙΟΣ 2023

ΔΗΜΗΤΡΑ ΜΕΛΛΙΟΥ

Εικόνα 0.1:Είσοδος του στρατοπέδου Παπαλουκά/πηγή: προσωπικό αρχείο

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία της φοιτήτριας που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας της συγγραφέως/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιονδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση της συγγραφέως/δημιουργού. Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

“Υπάρχουν αυτοί που παρατηρούν την πραγματικότητα και αναρωτιούνται γιατί και υπάρχουν επίσης, αυτοί που την φαντάζονται όπως δεν ήταν ποτέ και αναρωτιούνται γιατί όχι”.

Τζορτζ Μπέρναρντ Σόου.

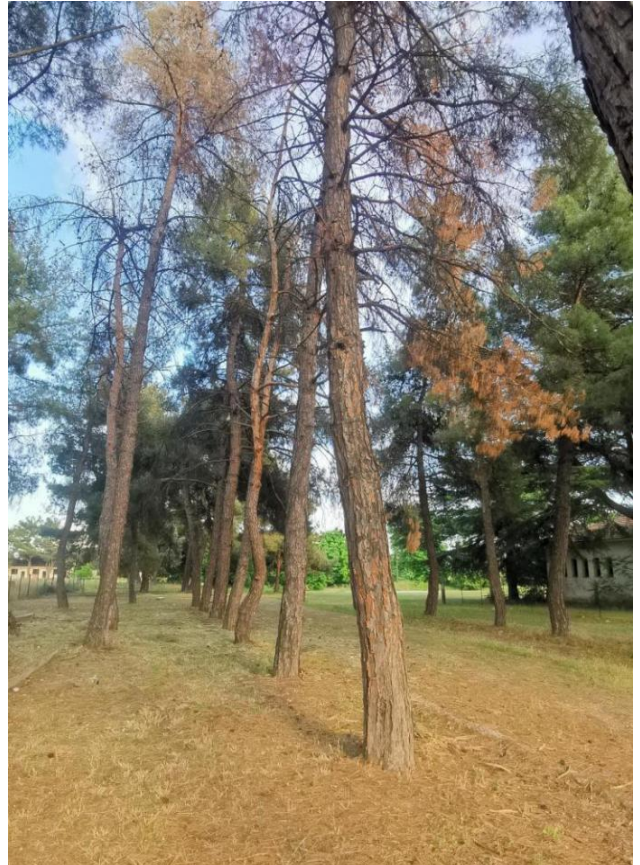
.....στον σύζυγό μου Δημήτρη και στα παιδιά μου Φωτεινή, Θανάση και Χρύσα που υπάρχουν και δίνουν νόημα στην ζωή μου.....

Πρόλογος

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή ανατέθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος: *“Επεμβάσεις σε υφιστάμενα κτίρια και αστικά σύνολα. Ενισχύσεις, Επανάχρηση και χωρικές αναπλάσεις”*, του τμήματος Πολιτικών Μηχανικών του Διεθνές Πανεπιστημίου της Ελλάδος. Αφορμή και έμπνευση για την επιλογή του θέματος της **“Ανάπλασης του πρώην στρατοπέδου Παπαλουκά σε χώρο Πολιτιστικών λειτουργιών και αναψυχής/πάρκο πόλης και ο μεγάλος πράσινος περίπατος των Σερρών”** στάθηκε η παρακολούθηση της διημερίδας με τίτλο **“Τοπία τοπίων”** που οργάνωσε το ΔΙ.ΠΑ.Ε. διαδικτυακά στην περιεργη χρονιά του εγκλεισμού μας λόγω Covid 19. Η διημερίδα ασχολήθηκε διεξοδικά με την ανάπλαση του υπαίθριου χώρου αστικού και μη. Οι αναπλάσεις που παρουσιάστηκαν ξεκινούσαν από την τεράστια κλίμακα πχ. της ανάπλασης των εκτάσεων της Πτολεμαΐδας, μετά το τέλος της εκμετάλλευσης του λιγνίτη, έως την πολύ μικρή κλίμακα των ταπέτων της Αλεξάνδρας Κεχαγιόγλου που με την σειρά της παρουσίασε, πώς η φύση μπορεί να αποτυπωθεί με μαεστρία, πάνω σε ένα τρισδιάστατο ταπέτο. Η επιλογή του συγκεκριμένου Στρατοπέδου έγινε λόγω των αποσπασματικών κινήσεων εκμετάλλευσης του στρατοπέδου από τον Δήμο Σερρών, που τα τελευταία χρόνια αμήχανα προσπαθεί να διαχειριστεί την μεγάλη *“πράσινη”* έκταση που του παραχωρήθηκε και ήδη οι κάτοικοι την χρησιμοποιούν.

Δήμητρα Απ. Μέλλιου
Αρχιτέκτων Μηχανικός Α.Π.Θ.
Ιούνιος 2023

Εικόνα 0.1,3: Συστοιχία δένδρων στο εσωτερικό του στρατοπέδου/πηγή: προσωπικό αρχείο.

Πίνακας Περιεχομένων

Πρόλογος	7
Πίνακας Περιεχομένων	9
Κατάλογος Εικόνων	11
Κατάλογος Σκίσεων	116
Κατάλογος Χαρτών	117
Περίληψη	19
ABSTRACT	21
Εισαγωγή	23
Κεφάλαιο 1ο : ΑΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ	25
1.1 Η έννοια “αστικό τοπίο” η εξέλιξη και ο μετασχηματισμός αυτού	26
1.2 Δημόσιος αστικός χώρος	30
1.3 “Κενός” αστικός χώρος	33
Κεφάλαιο 2ο: ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΑΝΕΝΕΡΓΩΝ ΧΩΡΩΝ	37
2.1 Έννοια, εξέλιξη και περιεχόμενο της βιώσιμης- αειφόρου ανάπτυξης στον σχεδιασμό – ανάπλασης ενός αστικού χώρου.	38
2.2 Επανάχρηση στρατιωτικών εκτάσεων στον ελληνικό χώρο	43
Κεφάλαιο 3ο:ΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ	52
3.1 Τα στρατόπεδα των Σερρών	53
3.2 Στρατόπεδο Παπαλουκά - Θέση	56
3.2.1 Προσβασιμότητα	57
3.2.2 Το δομημένο περιβάλλον εκτός του στρατοπέδου.	59
3.2.3 Το δομημένο περιβάλλον εντός του στρατοπέδου.	60
3.2.3 Πολεοδομικό καθεστώς εντός στρατοπέδου	63
3.3 Πρόταση Δήμου σχετικά με την ανάπλαση του στρατοπέδου	64
3.3.1 Σύντομη αναφορά στην πολιτιστική ζωή των Σερρών	64
3.4 Η αναγκαιότητα δημιουργίας πολιτιστικού πάρκου στο στρατόπεδο Παπαλουκά.	66

3.5 Ρυμοτομικό σχέδιο στρατοπέδου σύμφωνα με το Γ.Π.Σ. των Σερρών.....	67
3.5.1 Όροι και περιορισμοί δόμησης σύμφωνα με το ΦΕΚ95/26-5-2016	71
3.5.1.2. Επιτρεπόμενες χρήσεις	74
Κεφάλαιο 4ο: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ -	
ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ	78
4.1 Ο Χρόνος ως στοιχείο διαμόρφωσης της πρότασης.....	78
4.2 Ο Τόπος ως στοιχείο διαμόρφωσης της πρότασης.....	80
4.2.1 Πρόσβαση στον χώρο του Στρατοπέδου	80
4.3 Αρχές της πρότασης ανάπλαση	86
4.3.1 Διερεύνηση του χώρου - εισόδων προς το εσωτερικό του στρατοπέδου	87
4.3.2 Το υγρό στοιχείο	93
Κεφάλαιο 5ο: ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ - ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ ..	96
5.1 Πρόταση κάτοψης ανάπλασης κτηρίων	98
5.2 Πρόταση ανάπλασης κτηρίων	1021
5.3 Πρόταση δημιουργίας τεχνητών λόφων	103
5.4 Πρόταση διαμόρφωσης χώρου παιδικής χαράς	105
5.5 Πρόταση διαμόρφωσης χώρου υπαίθριων εκθέσεων	1067
5.6 Πρόταση διαμόρφωσης υπαίθριου αμφιθεάτρου	1089
5.7 Πρόταση διαμόρφωσης εισόδου του πάρκου	10910
Κεφάλαιο 6ο : Ο ΜΕΓΑΛΟΣ "ΠΡΑΣΙΝΟΣ" ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ	110
6.1 Ο Μεγάλος "Πράσινος" περίπατος των Σερρών	1113
Συμπεράσματα	116
Νομοθεσία	11820
Βιβλιογραφία	11921
Περιοδικά - άρθρα	1213
Μελέτες	1213
Παράρτημα Α	1222
Αποτυπώσεις υφισταμένων κτηρίων.....	123
Παράρτημα Β	132
Σχέδια πρότασης ανάπλασης.....	133

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 0- 1:Είσοδος του στρατοπέδου Παπαλουκά/πηγή: προσωπικό αρχείο..4	
Εικόνα 0- 1,3: Συστοιχία δένδρων στο εσωτερικό του στρατοπέδου/πηγή: προσωπικό αρχείο.....	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εικόνα 1.1:Η είσοδος του στρατοπέδου προς το εξωτερικό/πηγή: προσωπικό αρχείο	25
Εικόνα 1.2: Άποψη του στρατοπέδου Παπαλουκά/πηγή: google maps	35
Εικόνα 1.3 Είσοδος στρατοπέδου προς το εσωτερικό/πηγή: προσωπικό αρχείο	36
Εικόνα 1.4:Εσωτερική διαδρομή στο στρατόπεδο /πηγή: προσωπικό αρχείο	36
Εικόνα 1.5: :Εσωτερική διαδρομή στο στρατόπεδο /πηγή: προσωπικό αρχείο.....	36
Εικόνα1.6: :κτήριο στρατωνισμού, κυριαρχεί στον χώρο/πηγή: προσωπικό αρχείο.....	36
Εικόνα 1.7 :Το κτήριο Κ3, πρώην Διοικητήριο /πηγή: προσωπικό αρχείο.....	36
Εικόνα 1.8: Συστάδα πεύκων στο εσωτερικό του στρατοπέδου/πηγή: προσωπικό αρχείο.....	36
Εικόνα 1.9:Το διώροφο κτήριο στρατωνισμού Κ13/πηγή: προσωπικό αρχείο.....	37
Εικόνα 1.10 Εσωτερικές διαδρομές-μονοπάτια /πηγή: προσωπικό αρχείο...	37

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Εικόνα 2.1: Museum Park Louvre Lens By Mosbach-Pinterest.....	41
Εικόνα 2.2: Catherin Mosbach,-design of the biosphere , Museum Park Louvre.....	41
Εικόνα 2.3 , 2.4: Catherin Mosbach,-design of the biosphere.....	41
Εικόνες 2.5, 2.6, 2.7 : Peter Latz, Landschafts park Duisburg Nord by Latz &Partner 3 Τα υπάρχοντα θραύσματα συνδυάστηκαν για να σχηματίσουν ένα νέο «τοπίο».....	41
Εικόνα 2.8: Landschafts park Duisburg Nord.....	42

Εικόνα 2.9 : Navy Yard in Philadelphia circular landscape James Corner.....	43
Εικόνα 2.10: James Corner, New York High line/αρχείο: Phttps://www.world-architects.com/en/james-corner-field-operations-new-york/project/the-high-line-1.....	43
Εικόνα 2.11 Εικ: Μητροπολιτικό πάρκο Γουδή-Ιλισίων Οι εγκαταστάσεις του μπάντμιντον μαζί με τον περιβάλλοντα χώρο καταλαμβάνουν 117,3 στρέμματα./πηγή: https://www.lifo.gr/now/greece.....	44
Εικόνα 2.12: Μητροπολιτικό πάρκο Γουδή-Ιλισίων με έκταση 4.500 στρέμματα, από τα οποία τα 1.400 αποτελούν ζώνη απόλυτης προστασίας. https://www.lifo.gr/now/greece.....	44
Εικόνα 2.13, 2.14: Διαδηλωτές υπέρ της διατήρησης πάρκου στο Γουδή/πηγή: https://www.ertnews.gr/eidiseis/.....	45
Εικόνα 2.15 : Διαμόρφωση μονοπατιών στο εσωτερικό του στρατοπέδου Παύλου Μελά/πηγή.....	48
Εικόνα 2.16: Τοίχος μνήμης στο εσωτερικό του στρατοπέδου Παύλου Μελά/πηγή: διαδικτυο παρουσίαση μελέτης ανάπλασης των Cuomo-Νικηφορίδη.....	48
Εικόνα 2.17: Διαμόρφωση πύλης στρατοπέδου Παύλου Μελά/πηγή: διαδικτυο παρουσίαση μελέτης ανάπλασης.....	48
Εικόνα 2.18: Διαμόρφωση μονοπατιών και ποδηλατοδρόμων στο εσωτερικό του στρατοπέδου Παύλου Μελά/πηγή: διαδικτυο παρουσίαση μελέτης ανάπλασης των Cuomo- Νικηφορίδη	48
Εικόνα 2.19 : Πρόταση ανάπλασης του μοναδικού κτηρίου του στρατοπέδου Παύλου Μελά/πηγή: διαδικτυο παρουσίαση μελέτης ανάπλασης των Cuomo- Νικηφορίδη.....	49
Εικόνες 2.20: Πρόταση ανάπλασης στρατοπέδου Λουμάκη στην Καρδίτσα/πηγή: https://www.ktirio.gr/el/.....	50
Εικόνα 2.21: Πρόταση ανάπλασης στρατοπέδου τρατοπέδου Λουμάκη στην Καρδίτσα/πηγή:https://www.e-evros.gr/gr/pages/20477/oikoparko-altinalmazh-ale3androypolh.....	50
Εικόνα 2.22: Πρόταση ανάπλασης στρατοπέδου Λουμάκη στην Καρδίτσα /πηγή: https://www.ktirio.gr/el/.....	50

Εικόνα 2.24:Πρόταση ανάπλασης στρατοπέδου Αλτιναλμάζη στην Αλεξανδρούπολη/πηγή: https://www.e-vros.gr/gr/pages/20477/oikoparko-altinalmazh-ale3androypolh	51
Εικόνα 2.25: Πρόταση ανάπλασης στρατοπέδου Αλτιναλμάζη στην Αλεξανδρούπολη.....	52
Εικόνα 2.26: Η θέση του Στρατοπέδου Παπαλουκά σε σχέση με την πόλη /πηγή :ΓΠΣ Σερρών.....	52
Εικόνα 2.27: το στρατόπεδο Παπαλουκά σε σχέση με την πόλη των Σερρών/πηγή: Google earth 2023.....	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Εικόνα 3.1:Χάρτης της πόλης των Σερρών με εντοπισμένα τα στρατόπεδα της πόλης/πηγή:ΤΕΕ /ΤΚΜ, ΝΕ Ν. ΣΕΡΡΩΝ 2006 "Τα στρατόπεδα της πόλης των Σερρών".....	56
Εικόνα 3.2:Τοπογραφικό διάγραμμα όπως αναρτήθηκε στο ΦΕΚ και συνόδευε την Πράξη χαρακτηρισμού του χώρου του Στρατοπέδου/πηγή:ΦΕΚ 95/26-5-2016 Τεύχος Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων και Πολεοδομικών θεμάτων.....	56
Εικόνα 3.3 : Η οδική διασύνδεση του στρατοπέδου Παπαλουκά/πηγή: google earth.....	57
Εικόνες 3.4, 3.5: Άποψη του Τζιτζιρλί τζαμί/ πηγή: https:// el.wikipedia.org/ wiki/Ζινζιρλί_Τζαμί_(Σέρρες)/	58
Εικόνα 3.6: Χάρτης της πόλης με κόκκινο σημιώνεται το κέντρο της πόλης των Σερρών. Πορτοκαλί τετράγωνο το τζιντζιρλί τζαμί, με μωβ η θέση του Αχμέτ Πασά τζαμί και μπλε η περιοχή της κοιλάδας των Αγ. Αναργύρων/πηγή: https://www.serreslife.gr/δίκτυο_διανομής_φυσικού_αερίου	59
Εικόνες 3.7, 3.8: Τέμενος Αχμέτ Πασά/ https://el.wikipedia.org/wiki	59
Εικόνα 3.9:Διαδρομή κατά μήκος της κοιλάδας αγ. Αναργύρων/ https://tourism.serres.gr/thematikes_empiries	60
Εικόνα 3.10: Τεχνητή λίμνη στην κοιλάδα τωνΑγ. Αναργύρων https://tourism.serres.gr/thematikes_empiries/	
Εικόνα 3.11: Η Οδός Προύσης/πηγή: προσωπικό αρχείο.....	60
Εικόνα 3.12: κάτοψη σχήματος Π κτηρίου Κ12.....	61
Εικόνα 3.13: κάτοψη κτηρίου Κ3/πηγή: σχέδια αποτύπωσης Δήμου Σερρών..	61

Εικόνα 3.14: κάτοψη κτηρίων Κ4,Κ5 /πηγή: σχέδια αποτύπωσης Δήμου Σερρών.....	61
Εικόνα 3.15: Σχέδια αποτύπωσης του Κ1κτηρίου/πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σερρών.....	62
Εικόνα 3.16:Πρόσοψη του κτηρίου Κ3/πηγή: προσωπικό αρχείο.....	62
Εικόνα 3.17: Τα κτήρια Κ12, Κ11, Κ5/ πηγή: προσωπικό αρχείο.....	62
Εικόνα 3.18:Τμήμα της βόρειας περιτοίχισης/ πηγή: προσωπικό αρχείο.....	63
Εικόνα 3.19: Κατεστραμμένο τμήμα της ανατολικής περιτοίχισης/πηγή: προσωπικό αρχείο.....	63
Εικόνες 3.20, 3.21: Χωμάτινα μονοπάτια- διαδρομές προηγούμενων χρηστών/πηγή: προσωπικό αρχείο.....	63
Εικόνα 3.22: Τοπογραφικό που συνοδεύει το ΦΕΚ πολεοδόμησης του πάρκου/ πηγή: ΦΕΚ 120/2012 ΑΑΠ.....	70
Εικόνα 3.23: Άποψη του κτηρίου Κ1 που αποκαταστάθηκε και σήμερα λειτουργεί ως Μουσείο Ύγχρονης Τέχνης Κων. Ξενάκη/πηγή: προσωπικό αρχείο.....	73
Εικόνα 3.24: Σχέδιο αποτύπωσης κτηρίου Κ1-Νότια όψη/πηγή: τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σερρών.....	73
Εικόνα 3.25:Σχέδιο αποτύπωσης κτηρίου Κ1-Ανατολική όψη/πηγή: τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σερρών.....	73
Εικόνα 3.26: Φυλλάδιο μουσείου Κων. Ξενάκης- εικόνες από εκθέματα του μουσείου/πηγή: Μουσείο Κων. Ξενάκη.....	74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Εικόνα 4.1:Αεροφωτογραφία του 1945(αριστερά), αεροφωτογραφία του 2022 (δεξιά)/πηγή: Ελληνικό Κτηματολόγιο	80
Εικόνα 4. 2: Είσοδος από τον χώρο αδιαμόρφωτης παιδικής χαράς/πηγή: google earth 20-6-2023	82
Εικόνα 4.2: Ρέματα και θέση στρατοπέδου /πηγή: google maps.....	84
Εικόνα 4.3:Άποψη του κτηρίου στρατωνισμού που δεσπόζει στον χώρο/πηγή: προσωπικό αρχείο.....	86
Εικόνα 4.4: Ανατολική όψη του κτηρίου στρατωνισμού/πηγή: προσωπικό αρχείο.....	86
Εικόνα 4.5: Κύρια πρόσοψη του Διοικητηρίου/πηγή: προσωπικό αρχείο.....	86
Εικόνα 4.6: το κτήριο διοίκησης/πηγή : προσωπικό αρχείο.....	86

Εικόνα 4.7: Κτήριο αποθηκών ορθογωνικής κάτοψης πηγή : προσωπικό αρχείο.....	86
Εικόνα 4.8:Κτήριο κάτοψης σε σχήμα Π/πηγή: προσωπικό αρχείο.....	86

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Εικόνα 5.1: Υλικά από προϊόντα κατεδάφισης ξαναχρησιμοποιούνται δημιουργώντας ένα πολύχρωμο μωσαϊκό.....	102
Εικόνα 5.2: Πρόταση διαμόρφωσης κεντρικής πύλης πάρκου.....	106
Εικόνα 5.3: Πρόταση διαμόρφωσης κεντρικής πύλης εισόδου πάρκου.....	110

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Εικόνα 6.1: Οι σημαντικότεροι χώροι πρασίνου εντοπισμένοι μέσα στην πόλη/πηγή: google earth.....	114
Εικόνα 6.2: Η πλατεία Ειρήνης/πηγή:google earth.....	114
Εικόνα 6.3: Εικόνες 6.3: Η πλατεία και πάρκο Ι.Κ.Α/πηγή:google earth.....	114
Εικόνα 6.4: Εικόνες 6.4:Κεντρικό πάρκο Σερρών/πηγή:google earth.....	114
Εικόνα 6.5: Πλατεία Ελευθερίας πόλη/πηγή: google earth.....	115
Εικόνα 6.6: Μνημείο Αχμέτ Πασά πόλη/πηγή: google earth.....	115
Εικόνα 6.7: Η κοιλάδα των Αγ. Αναργύρων/πηγή: google earth.....	115
Εικόνες 6.8:Προτάσεις ανάπλασεις πεζοδρόμων με τοποσήμανση/πηγή: thttps://gr.pinterest.com/.....	117

Κατάλογος Σκίτσων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Σκίτσο 4.1.:Πιθανή κίνηση των χρηστών από τα βόρεια στον χώρο του στρατοπέδου και σκίτσο υπαίθριου αμφιθεάτρου με αναβαθμούς ασύμμετρους.....	89
Σκίτσο 4.2 :Ενδεικτικό σκίτσο της κίνησης των χρηστών μέσα από τον αστικό ιστό.	90
Σκίτσο 4.3 Η κίνηση των χρηστών μέσα στο χώρο του στρατοπέδου από τις θέσεις στάθμευσης.....	91
Σκίτσο 4.4 Οι βασικές κινήσεις των χρηστών είναι οι βασικές χαράξεις της κεντρικής ιδέας της πρότασης ανάπτυξης.....	92
Σκίτσο 4.5: Σκίτσο με όλες τις παραμέτρους κίνησης στον χώρο.....	93
Σκίτσο 4.6: Σχηματική αποσαφήνιση των κινήσεων	93
Σκίτσα 4.7: Ιδέες ανάπτυξης καθιστικών και μονοπατιών ανάμεσα στα ψηλά δένδρα.....	93
Σκίτσο 4.8: Σκίτσα της πιθανής πορείας του νερού	94
Σκίτσο 4.9: Σκίτσα ανάπτυξης ιδεών.....	95
Σκίτσο 4.10: καμπύλο αμφιθέατρο που βυθίζεται στο έδαφος.....	96
Σκίτσο 4.11: καμπύλο καθιστικό και στάση για ποδήλατα.....	96
Σκίτσα 4.12: Οι καμπύλες στο χώρο διαμορφώνουν σκηνικά	96

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Σκίτσο 5.1: Εικαστική παρέμβαση στην κάτοψη της περιοχής επέμβασης.....	100
---	-----

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΧΑΡΤΩΝ

Χάρτης 4.1: Είσοδοι στο χώρο του στρατοπέδου σημερινή κατάσταση.....	82
Χάρτης 4.2: αποτύπωση των μονοπατιών(κίτρινο) και αποτύπωμα της υπολειμματικής περιφραξης.....	83
Χάρτης 4.3: όρια στρατοπέδου και σχέση με το υδάτινο στοιχείο.....	84
Χάρτης 4.4: Θύλακες πρασίνου όπως καταγράφηκαν από το Δασαρχείο προς διαφύλαξη.....	85

Περίληψη

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα των σύγχρονων ελληνικών πόλεων, είναι η υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος, που προέρχεται από την έλλειψη υπαίθριων δημόσιων χώρων και χώρων πρασίνου. Είναι ένα ζήτημα-πρόβλημα διαχρονικό και απαντάται σε όλες σχεδόν τις ελληνικές πόλεις της Ελλάδας.

Συγκεκριμένα, η πόλη των Σερρών έχει ελάχιστους χώρους πρασίνου εντός του αστικού ιστού της και κάποιους μεγάλους υπαίθριους πράσινους χώρους, που παραμένουν ανενεργοί. Σε αυτούς συγκαταλέγονται και οι δημόσιες εκτάσεις εγκαταλελειμμένων στρατοπέδων, που πολλοί τις αποκαλούν «κενές» εκτάσεις. Στις Σέρρες τέσσερα είναι τα στρατόπεδα, εκ των οποίων τα τρία είναι εγκαταλελειμμένα και ένα εξ αυτών, το Στρατόπεδο Παπαλουκά, βρίσκεται εντός του αστικού ιστού πλέον. Αυτοί οι «κενοί» χώροι με την κατάλληλη αντιμετώπισή τους θα μπορούσαν να ενταχθούν στον αστικό ιστό και να εξελιχθούν σε χώρους βιώσιμους και φιλικούς προς τους ανθρώπους με κύριο στόχο, την αναβάθμιση στην ποιότητα ζωής τους.

Από τα διαθέσιμα πρώην στρατόπεδα στον Πολεοδομικό ιστό των Σερρών, η παρούσα διπλωματική εργασία ασχολείται με την περίπτωση του στρατοπέδου Παπαλουκά ή πρώην Πυροβολικά, με σκοπό να αναδειχθεί το συγκεκριμένο ανενεργό αστικό απόθεμα, ενώ διάφορες πολιτιστικές δράσεις, έχουν ήδη αρχίσει να αναπτύσσονται σε αυτό.

Η αξιοποίηση των κτιριακών εγκαταστάσεων εντός του στρατοπέδου, με την επανάχρηση των διατηρητέων κτιρίων και την ανάπτυξη των χώρων του, θα βοηθήσει στην επίλυση προβλημάτων της ευρύτερης περιοχής, στη βελτίωση του μικροκλίματος της περιοχής και στη διατήρηση της φυσικής και ψυχολογικής υγείας των πολιτών όλης της πόλης. Στην παρούσα μελέτη γίνεται μια προσπάθεια να αναδειχθεί ο υπαίθριος χώρος που περιβάλλει τα διατηρητέα κτήρια και ταυτόχρονα να συνδεθεί με άλλους χώρους πρασίνου μέσα στον ιστό της πόλης και έξω από αυτόν.

Καθώς ο αστικός ιστός αθροιστικά "πιέζει" τον πράσινο χώρο του στρατοπέδου αυτός με την σειρά του αντιδρώντας, διασκορπίζεται και εξαπλώνεται προς διάφορες κατευθύνσεις πρασινίζοντας τις διαδρομές, στο διάβα του. Αυτή είναι και η κεντρική ιδέα της παρούσας πρότασης ανάπτυξης.

Λέξεις κλειδιά: αστικό περιβάλλον, «κενοί» υπαίθριοι χώροι, επανάχρηση, ανάπτυξη, ανενεργό αστικό απόθεμα, βιώσιμη, αειφόρος ανάπτυξη, επανένταξη, στρατόπεδο.

Εικόνα 0.0.1: Είσοδος του στρατοπέδου Παπαλουκά στις Σέρρες/ προσωπικό αρχείο

ABSTRACT

One of the most important problems of contemporary Greek cities is the degradation of the urban environment on account of a lack of outdoor public spaces and green spaces as well. This is an intertemporal issue that is encountered in almost all the cities in Greece.

More specifically, in the city of Serres, there are very few green spaces within the urban web and some spacious places with greenery which, however, remain inactive. These include the public expanses of abandoned military camps, the so-called 'empty' expanses. There are four military camps in the city, out of which three are abandoned, and one, the military camp, 'Papalouka' is inside the urban web. Should the necessary measures be implemented, these empty expanses could well be integrated into the urban web and develop into viable, friendly spaces with a view to upgrading the dwellers' quality of life.

Out of the available former military camps inside the urban web of Serres, the present dissertation is centered on the Papalouka military camp or formerly, called 'Pyrovolika' and aims to give prominence to this particular inactive reserve, when several cultural activities have already started to take place there.

The exploitation of structures in the military camp, through the re-use of listed buildings and the redevelopment of spaces will greatly contribute to the resolution of problems as well as the improvement of the micro climate in the area, and as a result, to the maintenance of the physical and psychological health of the citizens in the city as a whole.

In the present study an effort is being made to bring the open-air space surrounding the listed buildings to the fore and, at the same time, link it to other green spaces inside and outside the urban web.

Since the latter increasingly 'puts pressure' on the green area of the military camp, it -in its turn- reacts, scatters and expands in different directions, creating green routes in its path. This is the central idea of the present proposal of redevelopment.

Key words: urban environment, 'empty' outdoor spaces, re-use, redevelopment, inactive urban reserve, viable, sustainable development, re-integration, military camp

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται θέματα σχετικά με τις έννοιες αστικό τοπίο, δημόσιος αστικός χώρος, «κενοί» υπαίθριοι χώροι, επανάχρηση, ανάπλαση, βιώσιμη, αειφόρος ανάπτυξη, επανένταξη ανενεργών στρατοπέδων και επικεντρώνεται στην ανάπλαση του πρώην στρατοπέδου Παπαλουκά στις Σέρρες και στην σύνδεση των σημαντικότερων χώρων πρασίνου της πόλης μεταξύ τους.

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι να καταδειχθεί το πλαίσιο στο οποίο λαμβάνουν χώρα οι αστικές αναπλάσεις και να γίνουν κατανοητές έννοιες που θα καταστήσουν κατανοητή την πρόταση ανάπλασης ενός ανενεργού στρατοπέδου, μέσα στον αστικό ιστό της πόλης των Σερρών.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε προκειμένου να εκπονηθεί η εργασία ήταν η αναζήτηση της σχετικής βιβλιογραφίας μέσα από βιβλία, επιστημονικά περιοδικά, πρακτικά συνεδρίων, νομικά κείμενα, αποφάσεις των καθ' ύλην αρμοδίων οργάνων, η συλλογή στοιχείων ιστοσελίδων του διαδικτύου, και η επιτόπια έρευνα στους προς μελέτη χώρους.

Η εργασία αποτελείται από κεφάλαια, το περιεχόμενο των οποίων παρουσιάζεται συνοπτικά παρακάτω. Στο πρώτο κεφαλαίο γίνεται λόγος γενικά περί αστικού χώρου, εξέλιξη και μετασχηματισμός αυτού. Αναλύονται οι έννοιες του δημόσιου αστικού χώρου αλλά και του "κενού" αστικού χώρου.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην έννοια, εξέλιξη και περιεχόμενο της βιώσιμης- αειφόρου ανάπτυξης, στον σχεδιασμό ανάπλασης ενός αστικού χώρου με αναφορές από ξένα και εγχώρια βιβλιογραφία και παρουσιάζεται η επανάχρηση κάποιων στρατιωτικών εκτάσεων στον ελληνικό χώρο.

Το τρίτο κεφάλαιο ασχολείται με την παρουσίαση του στρατοπέδου Παπαλουκά στις Σέρρες και γίνεται μια εκτενής ανάπτυξη για την υφιστάμενη κατάσταση του χώρου όπως η θέση του στρατοπέδου, η προσβασιμότητα σ' αυτό και καταγράφεται το δομημένο περιβάλλον του εντός και εκτός του χώρου.

Στο τέταρτο κεφάλαιο επιχειρείται μια θεωρητική προσέγγιση της πρότασης ανάπλασης για την κατανόηση της κεντρικής ιδέας που οδήγησε στην πρόταση ανάπλασης που παρουσιάζεται στο πέμπτο κεφάλαιο.

Τέλος στο έκτο κεφάλαιο με αφορμή την ανάδειξη του πράσινου χώρου του στρατοπέδου και την μετατροπή του σε πάρκο πόλης επιχειρείται μία συνένωση μεγάλων πράσινων χώρων εντός και περιμετρικά της πόλης των Σερρών.

Η εργασία ολοκληρώνεται με την διατύπωση γενικών συμπερασμάτων και παρατηρήσεων σχετικά με την διαχείριση των αλλαγών, χωρικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές που θα προκύψουν από τις αναπλάσεις των δημόσιων χώρων μέσα στον αστικό ιστό και την ανάγκη ανάπτυξης μιας συλλογικής συνείδησης ώστε υπάρξει δημιουργική ενσωμάτωση του παλαιού με το νέο.

Εικόνα 1.1:Άποψη του στρατοπέδου Παπαλουκά/πηγή: google maps

Κεφάλαιο 1^ο

Κεφάλαιο 1ο : ΑΣΤΙΚΟ ΤΟΠΙΟ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΙ ΑΣΤΙΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

1.1 Η έννοια "αστικό τοπίο" η εξέλιξη και ο μετασχηματισμός αυτού

Τόπος και Τοπίο. Δύο λέξεις που ξεγελούν και ενώ συναρθρώνονται, η μία με την άλλη στην ελληνική γλώσσα, εντούτοις δεν ταυτίζονται απόλυτα. Είναι αντιληπτό ότι υπάρχει συνάφεια του τοπίου με τον τόπο αλλά ταυτόχρονα υπάρχουν διακριτές χωρικές συνθήκες, που υποδηλώνουν μια διαφορετική θεώρηση του κόσμου. Το τοπίο αποτελεί μια πολιτισμική έννοια την οποία αντιλαμβανόμαστε όμως ως φυσική οντότητα, ενώ ο τόπος αποτελεί μια πολιτισμική έννοια την οποία εκλαμβάνουμε ως ταυτότητα, ως πολυσύνθετη, φυσική και ανθρωπογενή οντότητα.

Η έννοια τώρα του τοπίου αποτελεί για διαφορετικές επιστημονικές κοινότητες πεδίο σύγκλισης αλλά και σύγκρουσης απόψεων.

Οι Forman and Gordon¹ (Forman and Gordon, 1986, Forman 1995) στην θέση του όρου τόπος-τοπίο (οικότοπος) χρησιμοποιούν τον όρο χωροψηφίδα (patch), για να περιγράψουν «μια επιφάνεια γης» που διαφέρει σε μορφή από τα γύρω της. Για τις αρχές της οικολογίας τοπίου, οι χωροψηφίδες είναι μονάδες γης ή ενδiciaιήματος που είναι ετερογενείς όταν συγκρίνονται με το σύνολο.

Σύμφωνα με την Θεανώ Τερκενλή² (1996) **«...το τοπίο αντικατοπτρίζει την κουλτούρα ενός τόπου μιας χρονικής στιγμής και μιας κοινωνικής ομάδας. Κάθε ανθρωπογενές τοπίο περιέχει πολλά νοήματα και μηνύματα όσο κοινότυπο κι αν φαίνεται το τοπίο αυτό από την πρώτη όψη, κι άρα μπορεί να «διαβαστεί», όπως διαβάζεται ένα βιβλίο, διότι αποτελεί την ασυναίσθητη αυτοβιογραφία μας ή την αυτοβιογραφία του πολιτισμού μας. Επιπλέον, η ανάγνωση των στοιχείων του πολιτισμικού τοπίου δεν έχει νόημα εκτός του γεωγραφικού (δηλαδή χωρικού) τους πλαισίου, το οποίο σε ένα μεγάλο βαθμό υπαγορεύει και μορφοποιεί όχι μόνο στοιχεία αλλά και τις συγκεκριμένες δραστηριότητες που εκτυλίσσονται στο τοπίο αυτό».**

Σύμφωνα όμως με τον Δουκέλλη³ (2005) **«...η ιστορία του τόπου επιλαμβάνεται της ιστορικότητας μιας μικρο-περιοχής, έτσι όπως αυτή εκφέρεται από τα διάφορα φυσικά και ανθρωπογενή στοιχεία που συνθέτουν την συγκεκριμένη περιοχή, επομένως, το τοπίο δεν είναι παρά οι εγγραφές του χρόνου πάνω στον χώρο.»**

¹ Richard T.T. Forman and Michel Gordon (1986)-Landscape Ecology

² Θεανώ Τερκενλή (Καθηγήτρια στο Τμήμα Γεωγραφίας του Πανεπιστημίου Αιγαίου με σπουδές σε Δασολογία και Φυσικό Περιβάλλον στο Αριστοτέλειο και στην Αρχιτεκτονική Τοπίου)

³ Παναγιώτης Δουκέλλης (Αναπληρωτής καθηγητής στο Τμήμα Κοινωνικής, Ανθρωπολογίας και Ιστορίας - Πανεπιστήμιο Αιγαίου)

Η Ανανιάδου – Τζημοπούλου⁴ (1992) υποστηρίζει ότι, «...το αστικό τοπίο είναι το αποτέλεσμα των σχέσεων ανάμεσα σε οικονομικές δραστηριότητες, κοινωνικές δομές, πολιτιστικές αξίες. Αποτελεί την φυσιογνωμία μιας πόλης, την εικόνα που τη συνοδεύει στο "δίκτυο των πόλεων". Αντανακλά την ιστορία της πόλης, την εξέλιξη, τη μορφή της. Ορίζεται ως ένας χώρος οικειοποιημένος, κωδικοποιημένος, που έχει υποστεί χρήσεις, συνήθειες, ρυθμίσεις, που **δεν είναι προπαντός ελεύθερος και σε καμία περίπτωση κενός**, καθώς είναι γεμάτος εμπειρίες, μνήμες, δραστηριότητες και βιώματα. Είναι αποτέλεσμα σχέσεων ανάμεσα σε οικονομικές δραστηριότητες, κοινωνικές δομές, πολιτιστικές αξίες, καθώς και το **φυσικό υπόβαθρο που μεταβάλλεται στο χρόνο**. Το αστικό τοπίο είναι καθρέφτης της εξέλιξης της πόλης, της μορφής και της μεταμόρφωσης του χώρου της. Είναι η φυσιογνωμία της πόλης, η εικόνα και η φαντασία της στο χρόνο, την καθημερινή ζωή και τον ορίζοντα.»

Συμφωνούν λοιπόν όλοι, μέσα από μικροδιαφορές στην διατύπωση, ότι οι πόλεις αποτελούν δυναμικά, πολύπλοκα αστικά συστήματα που υπόκειντο σε συνεχείς αλλαγές. Η αέναη πορεία των πόλεων καθορίζεται από την αμφίδρομη σχέση μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών μετασχηματισμών εντός του χωρικού πλαισίου όπου λαμβάνουν χώρα οι ανθρώπινες δραστηριότητες και οι κοινωνικές σχέσεις.

Μετά τον Β΄ Παγκοσμίου πολέμου και μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '60 οι αστικές χωρικές αλλαγές σχετίζονταν μόνο με το δομημένο περιβάλλον (οικιστικό απόθεμα) μιας πόλης, δηλαδή κτίρια, δρόμοι, τεχνικές υποδομές κλπ. Κύριο μέλημα των κοινωνιών ήταν να επισκευαστεί- επουλωθεί οτιδήποτε προκάλεσε ο πόλεμος. Στα τέλη του '60 παρατηρείται να παίρνει μεγάλες διαστάσεις η αστικοποίηση. Τα αστικά κέντρα μεγεθύνθηκαν ανεξέλεγκτα κάτω από την πίεση της αστικοποίησης και οι ρυθμοί αυτοί διαμόρφωσαν ένα αστικό πρωτόγνωρο "σκηνικό" που περιλάμβανε την εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων και εργατικών κατοικιών στο εσωτερικό των πόλεων. Ο πληθυσμός αυξήθηκε ραγδαία, με συνέπεια οι συνθήκες διαβίωσης να είναι αρκετά δύσκολες. Σε αρκετές Ευρωπαϊκές πόλεις, αντιλαμβανόμενες το πρόβλημα, υπήρξε μια κάποια «ανακούφιση» από προγράμματα πολεοδομικού σχεδιασμού που επιχειρούσαν να αναμορφώσουν το εσωτερικό των πόλεων τους. (redevelopment).

Τη δεκαετία του '70 η κατάσταση εντός των πόλεων επιβαρύνεται περισσότερο καθώς δημιουργούνται μεγάλα επιχειρηματικά κέντρα και σύγχρονα δίκτυα και παράλληλα παρατηρούνται μεγάλες οικονομικές και τεχνολογικές αλλαγές. Οι χώροι στις πόλεις χρησιμοποιούνται για επενδύσεις με σκοπό την αναζήτηση κέρδους. Παράλληλα αυτή την

⁴ Μαίρη Ανανιάδου – Τζημοπούλου (καθηγήτρια Δρ. Πολυτεχνικής Σχολής Α.Π.Θ. Αρχιτέκτονας Τοπίου και Γεωπόνος Α.Π.Θ.)

περίοδο, υπάρχει ευαισθητοποίηση στα κοινωνικά προβλήματα των μειονοτήτων και των οικονομικά ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων.

Η δεκαετία του '80 είναι η περίοδος ανασυγκρότησης των πόλεων, συγκεντρώνονται οικονομικοί τομείς και δραστηριότητες, όπως οι υψηλού επιπέδου εξειδικευμένες χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής τεχνολογίας και τεχνογνωσίας, και η βιομηχανία πολιτισμού και μέσων επικοινωνίας. Νέα ρεύματα και τάσεις στον αστικό σχεδιασμό και οι *avant-garde*⁵ μορφές του χώρου (κτίρια, δημόσιος υπαίθριος χώρος) διαμορφώνουν το εσωτερικό των πόλεων δημιουργώντας «τοπόσημα», που ενισχύουν την ταυτότητα της πόλης. Είναι η δεκαετία που αναπτύσσεται ο τομέας των υπηρεσιών. Έτσι επιχειρήσεις και εγκαταστάσεις αλλάζουν τόπο που ήταν φυσικό επακόλουθο μετά τις αλλαγές που συνέβησαν στην οικονομική γεωγραφία των εθνικών οικονομιών. Εμφανίζονται πλέον πολλές «κενές» εκτάσεις με ερημωμένες και εγκαταλελειμμένες βιομηχανικές εγκαταστάσεις, που αναπόφευκτα περίμεναν την οικοδομική αναμόρφωση. Οι δεκαετίες, λοιπόν, του '70 και του '80 χαρακτηρίζονται ως περίοδοι αναδιάρθρωσης και κρίσης των αστικών παραγωγικών συστημάτων.

Η αστική κρίση εκφράστηκε με τα εξής χαρακτηριστικά:

- Παρατηρήθηκαν αλλαγές στην παραγωγική δομή των αστικών κέντρων. Παραδοσιακοί βιομηχανικοί κλάδοι, χωρικά αποκέντρωσαν μέρος της παραγωγής τους με συνέπεια την αναδιάρθρωση των αστικών αγορών εργασίας. Αποτέλεσμα η μείωση της απασχόλησης και η αύξηση της ανεργίας, κυρίως στα μεσαία εισοδηματικά στρώματα.
- Η φυσική και κοινωνική υποβάθμιση ήταν αναπόφευκτη ορισμένων περιοχών των πόλεων, που συνδέονταν με κάποιο βιομηχανικό κλάδο που μετεγκαταστάθηκε έξω από την πόλη.
- Και τέλος οξύνθηκαν τα προβλήματα στο τομέα των συγκοινωνιών, των μεταφορών και του περιβάλλοντος. Σύμφωνα με την Α. Γοσποδίνη (2007) κατά τις δεκαετίες 1950, έως και 1980, οι ελληνικές πόλεις υπέστησαν μια ταχεία και άναρχη οικιστική επέκταση ως συνέπεια της μαζικής αστικοποίησης των πληθυσμών και της συγκέντρωσης των οικονομικών δραστηριοτήτων σε αστικές περιοχές.

Έτσι ο νέος αστικός χώρος, των ελληνικών πόλεων, καθορίστηκε και διαμορφώθηκε από το σύστημα της αντιπαροχής. Αποτέλεσμα ήταν ο κατακερματισμός της ιδιοκτησίας γης και η σημειακή (οικόπεδο προς οικόπεδο) οικιστική ανάπτυξη. Παράλληλα τα χαμηλά

⁵ Αβάν – γκαρντ (*avant-garde*) σημαίνει “εμπροσθοφυλακή”. Με τη μορφή του επιθέτου η λέξη χρησιμοποιείται για να αναφερθεί σε ανθρώπους ή έργα που είναι πειραματικά ή καινοτόμα, ιδιαίτερα σε αναφορά προς την τέχνη, την κουλτούρα και την πολιτική.

εισοδήματα που εισρέουν διαρκώς στην πόλη θα αυτοστεγαστούν αυθαίρετα στις παρυφές των πόλεων και σε παραθαλάσσιες αυθαίρετες κατασκευές κοντά στις πόλεις για φθηνή εξοχική κατοικία. Το κράτος, χωρίς καμία παρέμβαση, παρακολουθεί και μόλις την δεκαετία του '90 ξεκινά μια προσπάθει να ελέγξει την οικιστική ανάπτυξη και να επιβάλει πολεοδομικό σχεδιασμό σε ένα παγιωμένο αστικό χώρο. Η μόνη διέξοδος στην ασφυκτικά δομημένη πόλη είναι οι αστικές αναπλάσεις του δημόσιου χώρου, με έμφαση στην παρουσία του φυσικού περιβάλλοντος.

Στις αρχές του 21ου αιώνα, οι πόλεις και τα αστικά τοπία μετασχηματίζονται, κάτω από τις προκλήσεις του ανταγωνισμού που γεννιούνται από την οικονομική και πολιτισμική παγκοσμιοποίηση. Οι πόλεις πρέπει να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις των μεταμοντέρνων κοινωνιών. (Α. Γοσποδίνη⁶, 2006)

Οι μετασχηματισμοί όμως του αστικού ιστού οδήγησαν και σε μετασχηματισμούς των κοινωνικών δεσμών. Ο κοινωνικός ιστός καταρρέει μεταξύ των πολιτών δεν υπάρχει πλέον αλληλεγγύη, επικρατεί αλλοτρίωση και διευρύνεται η κοινωνική αποξένωση. Ο αλλότριος αστικός ιστός που φιλοξενεί τον διερρηγμένο κοινωνικό δεσμό παράγει συνθήκες που ευνοούν τη βία, την ένταση και την εγκληματικότητα. Η πολιτιστική κληρονομιά και η αρχιτεκτονική εξαφανίζονται, ενώ παρατηρείται έλλειψη στρατηγικής σχεδιασμού.

Ένα άλλο μεγάλο πρόβλημα αποτελεί και η ποιότητα του περιβάλλοντος, όχι μόνο σε σχέση με τη ρύπανση του αέρα ή τον θόρυβο, αλλά και σε θέματα που αφορούν τη διαχείριση του περιβάλλοντος π.χ. την οικοπεδοποίηση και «τσιμεντοποίηση» του περιαστικού χώρου, την έλλειψη πρασίνου.

Στην δημόσια αστική γη, ο σχεδιασμός του χώρου συνήθως αφορούσε μόνο μικρής κλίμακας κτιριακά συγκροτήματα δημόσιου χαρακτήρα. Οι όποιες παρεμβάσεις βελτίωσης ήταν αποσπασματικές και αφορούσαν σε διαπλάτυνση πεζοδρομίων, αντικατάσταση αστικού εξοπλισμού και διαμόρφωσης μικρής κλίμακας πλατειών.

Στην ιδιωτική αστική γη, ο σχεδιασμός καθορίστηκε από τα γενικά πολεοδομικά σχέδια (ΓΠΣ) και τις πολεοδομικές μελέτες και αφορούσαν κυρίως τους όρους δόμησης και τις χρήσεις γης. Τα δε γενικά πολεοδομικά σχέδια έρχονταν με καθυστέρηση μετά από μακροχρόνιες διαβουλεύσεις για να θεσμοθετήσουν παγιωμένες καταστάσεις και λιγότερο για να σχεδιάσουν νέους κανονιστικούς όρους. Τέλος παρατηρείται, μια τάση αστικής διάχυσης, και οι πόλεις αναπτύσσονται περί-αστικά ή και έξω-αστικά σε οικιστικούς πολεοδομικούς σχηματισμούς, που διαφέρουν από τον «παραδοσιακό»

⁶ Άσπα Γοσποδίνη: Καθηγήτρια Πολεοδομίας και αστικού σχεδιασμού -Αρχιτέκτονας MSc,PhD,στο τμήμα Μηχανικών χωροταξίας Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

χαρακτήρα της ελληνικής πόλης, η οποία διακρινόταν για τον πυκνό και συνεχή δομημένο ιστό της.

Ο χαρακτήρας και η ταυτότητα των ελληνικών πόλεων δομήθηκαν από την ένταση και τον ρυθμό της αστικής ανάπτυξης, που αναπτύχθηκε με βάση τους νόμους της αγοράς. Οι όποιες διευθετήσεις στο κτισμένο περιβάλλον, έγιναν για να καλυφθούν ανάγκες και εμπόδια της καθημερινής ζωής και της κοινωνικό-οικονομικής πραγματικότητας. Το φυσικό και ιστορικό τοπίο, το φυσικό ανάγλυφο του εδάφους, οι ακτές, τα ρέματα, δάση, ή αξιόλογα κτιριακά σύνολα, μνημεία και αρχαιολογικά ευρήματα δεν έπαιξαν σημαντικό ρόλο, ως θα έπρεπε στον χαρακτήρα και την ταυτότητα των πόλεων.

Σήμερα έχοντας επίγνωση της σημασίας όλων των παραπάνω παραγόντων αντιλαμβανόμαστε ότι οι πόλεις μας είναι άμεσα συνυφασμένες με τους αρχαιολογικούς χώρους, τα μνημεία, τα ιστορικά της σύνολα κ.α. ενώ αποτελεί αναγκαιότητα να διατηρηθούν και να προστατευθούν, είτε βρίσκονται στα κέντρα των σύγχρονων πόλεων είτε στην ύπαιθρο.

1.2 Δημόσιος αστικός χώρος

Είναι κοινά παραδεκτό ότι ένας από τους κύριους παράγοντες υποβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος και παράλληλα, ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα της σύγχρονης ελληνικής πόλης, είναι η έλλειψη υπαίθριων δημόσιων χώρων και χώρων υψηλού πρασίνου γενικότερα. Αυτό οφείλεται στις πιέσεις της αστικοποίησης, αλλά και την ανεπάρκεια και την αστοχία του επίσημου σχεδιασμού των πόλεων και των σχετικών με τη δόμηση κανονιστικών ρυθμίσεων. Πρόκειται για μία διάσταση της ελληνικής πραγματικότητας που απασχολεί καθημερινά τις κατά τόπους κοινωνίες.

Η σημασία των δημόσιων υπαίθριων χώρων στην πόλη είναι πολύπλευρη, καθώς η λειτουργία τους συνδέεται πολλαπλά με τη ζωή των κατοίκων, προσφέροντας δυνατότητες για παιχνίδι, άθληση, ξεκούραση, αλλά και ανάπτυξη κοινωνικής ζωής. Όσον αφορά δε στους χώρους πρασίνου μητροπολιτικής εμβέλειας, ο ρόλος τους είναι ακόμα ευρύτερος δεδομένου ότι:

- Επηρεάζουν θετικά τις κλιματολογικές και ατμοσφαιρικές συνθήκες στο σύνολο της πόλης, διευκολύνοντας την κίνηση των αερίων μαζών, βελτιώνοντας το μικροκλίμα, περιορίζοντας τους ρύπους, συγκρατώντας τα όμβρια και τη σκόνη, τελικά αναβαθμίζοντας το αστικό περιβάλλον συνολικά.

• Διαμορφώνουν νέες δυνατότητες για γόνιμη αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, μέσα από την άθληση, τον πολιτισμό, την εκπαίδευση, την συναναστροφή και την επαφή με τη φύση.

Με το θέμα των δημόσιων χώρων ασχολήθηκαν αρκετοί μελετητές, όπου ο καθένας από αυτούς τον εξετάζει από άλλες συνθήκες και με άλλες καταβολές. Οι Hennaff και Strong⁷ (2001) υποστηρίζουν ότι *«εκείνο που χαρακτηρίζει ένα δημόσιο χώρο είναι ότι είναι πάντα αμφισβητούμενος, καθώς τα κριτήρια και τα δικαιώματα που ορίζουν τη χρήση του και το χαρακτήρα του είναι πάντα αντικείμενο αμφισβήτησης – διαπραγματεύσεως»*. Η Zukin⁸ (1995 *ThecultureofCities*) αναφέρει ότι *«οι δημόσιοι χώροι αποτελούν ένα παράθυρο στην ψυχή της πόλης, καθώς αποτελούν τον καθρέφτη της κοινωνικής σύστασης της πόλης και των σχέσεων μεταξύ των κατοίκων της»*. Η Βαΐου⁹ (2002) με τη σειρά της θεωρεί πως *«το δημόσιο αναφέρεται στο δημόσιο χώρο της πόλης αλλά και στους κοινωνικούς θεσμούς και σχέσεις που τον προσδιορίζουν και συγκροτούνται μέσα σ' αυτόν (εργασία, εκπαίδευση, πολιτική, ελεύθερος χρόνος κ.α), στη συγκρότηση μιας «δημόσιας σφαίρας», όπου διαμορφώνονται ατομικές και συλλογικές ταυτότητες και χαρακτηριστικά της ιδιότητας του πολίτη: αυτονομία, ισότητα, δημόσια παρουσία, αντιπροσώπευση, πρόσβαση σε πόρους και σε μια σειρά δικαιωμάτων που προκύπτουν από αυτή»*.

Από τις παραπάνω απόψεις αντιλαμβανόμαστε ότι για τον καθένα ξεχωριστά η έννοια του δημόσιου χώρου είναι κάτι τελείως διαφορετικό και υποκειμενικό. Εξετάζει το θέμα με βάση το τι του είναι οικείο και λαμβάνοντας αυτό υπόψη προχωρά στην προσπάθεια κατανόησης του δημόσιου χώρου.

Ο δημόσιος χώρος παίρνει πολλές μορφές, αλλάζει κατά την διάρκεια των χρόνων, καθώς φιλοξενεί ποικιλία χρήσεων, οπότε πρέπει να ανταποκριθεί στον εκάστοτε ρόλο του. Πρέπει να είναι προσίτος στις κοινωνικές ομάδες που τον χρησιμοποιούν, γιατί η κάθε κοινωνική ομάδα ασκεί τη δική της επιρροή πάνω σε αυτόν, έχει τις δικές της ανάγκες και του δίνει άλλο νόημα. Μέχρι τον 19ο αιώνα, λοιπόν, τα βασικά δομικά στοιχεία της πόλης ήταν τα κτίρια, οι δρόμοι και οι κοινόχρηστοι χώροι, χωρίς να δίνεται ιδιαίτερη σημασία στην διαμόρφωση και προστασία των πράσινων χώρων. Ο λόγος ήταν ότι το πράσινο

⁷ MarchelHennaff (Φιλόσοφος και Ανθρωπολόγος Καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Καλιφόρνιας στο SanDiego) και TracyB.Strong (Καθηγήτρια Πολιτικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο Καλιφόρνιας στο San Diego) (2001)-PublicspaceandDemocracy.

⁸SharonZukin -Καθηγήτρια κοινωνιολογίας με ειδίκευση στην σύγχρονη αστική ζωή- BrooklynCollege

⁹ Βαΐου Κωνσταντίνα- Καθηγήτρια Πολεοδομίας και χωροταξίας στο ΕΜΠ Αρχιτέκτονας Μηχ/κός ΕΜΠ (Εμφυλες προσεγγίσεις του αστικού χώρου)

επαρκούσε για τις ανάγκες των κατοίκων των πόλεων, με τον τρόπο που οι τελευταίες ήταν δομημένες.

Στην πορεία, όμως, με την ανάπτυξη και την επέκτασή τους αυξήθηκαν και οι ανάγκες για πράσινους χώρους. Πλέον, βασικό συστατικό της πόλης αποτελούν και οι ανοικτοί ή υπαίθριοι χώροι (public open spaces), οι οποίοι είναι πρόσφοροι για μικρότερες ή μεγαλύτερες υπαίθριες εγκαταστάσεις στη διάθεση του αστικού πληθυσμού, μέσα σε άμεση επαφή με την πόλη και ταξινομούνται σε κατηγορίες ανάλογα με το ρόλο που τείνουν να παίξουν, το μέγεθός τους, τη συχνότητα χρήσης τους και την περιοχή εξυπηρέτησής τους, ενώ διακρίνονται ως χώροι αστικοί ή περιαστικοί. (Ανανιάδου – Τζημοπούλου, 1992).

Ορισμοί και έννοιες

Οι αναφορές της πολεοδομικής νομοθεσίας και της νομολογίας στις έννοιες «ελεύθερος χώρος», «κοινόχρηστος χώρος», «κοινόχρηστοι χώροι πράσινου», «αστικό πράσινο», «περιαστικό πράσινο», χωρίς ιδιαίτερη έμφαση στις μεταξύ τους διακρίσεις, αναδεικνύει τη νοηματική τους συνάφεια, που συχνά οδηγεί στην εσφαλμένη ταύτισή τους στην πράξη.

Οι Κοσμακάκη και Αραβαντινός¹⁰ (1988), ταξινομούν τους ελεύθερους χώρους σε επιμέρους κατηγορίες, σύμφωνα με τα παρακάτω κριτήρια διάκρισης:

Με βάση τη θέση και την σχέση τους με την πόλη, οι ελεύθεροι χώροι διακρίνονται σε:

- 1 αστικούς, π.χ. πλατεία στο κέντρο της πόλης, και
- 2 περιαστικούς, όπως ένα περιαστικό πάρκο στα όρια του πολεοδομικού ιστού.

Με βάση τη σημασία τους για την πόλη, διακρίνονται σε:

1. τοπικούς, όπως ένα μικρό δημοτικό πάρκο ή πλατεία,
2. υπερτοπικούς όταν απευθύνονται και σε χρήστες άλλων πόλεων ή χωρών

Με βάση το ιδιοκτησιακό καθεστώς, διακρίνονται σε:

1. δημόσιους, όπως ένας δρόμος, και
2. ιδιωτικούς, όπως ο ακάλυπτος χώρος μιας πολυκατοικίας.

Με βάση τη χρήση τους, διακρίνονται σε:

1. κοινόχρηστους και μη ενώ

Με βάση τη λειτουργία τους, διακρίνονται σε:

1. χώρους πρασίνου,

¹⁰ Κοσμακάκη Πολυξένη- Δ/ντρια του τομέα Πολεοδομίας και Χωροταξίας στο τμήμα Αρχιτεκτόνων Μηχ/κών ΕΜΠ.

Αθ.Μ. Αραβαντινός - Ομότιμος καθηγητής αρχιτεκτονικής στο ΕΜΠ (Υπαίθριοι χώροι στην πόλη, Θέματα ανάλυσης και Πολεοδομικής οργάνωσης αστικών ελεύθερων χώρων και πρασίνου, εκδόσεις ΕΜΠ 1988 Αθήνα)

2. συνάθροισης, όπως μια πλατεία,
3. άθλησης,
4. περιπάτου,
5. κυκλοφορίας, όπως μία οδός,
6. πολιτισμού
7. χώροι που συνδυάζουν τα πιο πάνω

Στις ενότητες, που ακολουθούν, για τις ανάγκες της παρούσας μελέτης, θα μας απασχολήσουν οι αστικοί κοινόχρηστοι χώροι πρασίνου, οι οποίοι είναι τα πάρκα και τα άλση, οι κήποι, οι οδοί, οι πεζόδρομοι, τα πεζοδρόμια, οι πλατείες και οι παιδικές χαρές.

1.3 “Κενός” αστικός χώρος

Πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι οι μεγάλες πράσινες εκτάσεις των εγκαταλελειμμένων στρατοπέδων, περιτριγυρισμένων πλέον από τον αστικό ιστό είναι “κενός” αστικός χώρος.

Η έννοια του «κενού» είναι δύσκολο να προσδιοριστεί. Γιατί, ενώ αναφέρεται σε ένα χώρο, προδίδει μια απουσία, είτε υλική είτε λειτουργική. Ο ρόλος του λοιπόν, δεν είναι ξεκάθαρος. Πολλοί μελετητές ασχολήθηκαν με την έννοια του «κενού». Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Μωραϊτή¹¹ (2006), «..... τα αστικά κενά είναι ασαφείς ασχεδίαστες περιοχές της πόλης, οι οποίες είτε δεν είχαν ποτέ σχήμα ή περιεχόμενο είτε απώλεσαν τον παλαιότερο σχηματισμό τους ή το ρόλο που είχαν στο παρελθόν».

Η Παπαλιούρα¹² (2007) χαρακτηρίζει τις περιοχές αυτές ως «ενδιάμεσες» και τις ορίζει ως αστικές περιοχές οι οποίες δημιουργήθηκαν από παλιά, λόγω της συνεχούς ανάπτυξης των αστικών κέντρων – προάστια, βιομηχανικές συνοικίες, περιοχές στρατιωτικές που εγκαταλείφθηκαν και βρίσκονται ανάμεσα στην ιστορική και τη διάχυτη πόλη. Ο Καραδημητρίου¹³ (2014) θεωρεί, ωστόσο, πως αυτή η έννοια της εγκατάλειψης είναι σε κάποιο βαθμό κατασκευασμένη. Στην Ευρώπη, ιδιαίτερα, δεν υπάρχει χώρος ο οποίος να μην αξιοποιείται, να μην αναπτύσσεται σε αυτόν κάποια χρήση ή να είναι τελείως εγκαταλελειμμένος.

¹¹ Κωνσταντίνος Μωραϊτής- Ομότιμος Καθηγητής Αρχιτεκτονικής ΕΜΠ –Τομέας 3 Αρχιτεκτονική Γλώσσα , Επικοινωνία και Σχεδιασμός

¹² Παπαλιούρα Ευδοξία – Αρχιτέκτων Μηγ/κός ΑΠΘ, Αρχιτέκτων Τοπίου Edinburgh College of Art, U.K.

¹³ Νίκος Καραδημητρίου –Αναπληρωτής καθηγητής Χωρικού σχεδιασμού και αστικής Ανάπτυξης στο Bartlett School of Planning (UCL)

Σύμφωνα με τον Πολυχρονόπουλο¹⁴ (2006), η απουσία δόμησης σ' ένα χώρο της πόλης δεν επαρκεί για την απόδοση σε αυτόν της έννοιας «αστικό κενό». Οι υπαίθριοι χώροι, αν και αποτελούν κενά δόμησης, δεν αποτελούν στην πραγματικότητα ένα κενό χώρο, καθώς χαρακτηρίζονται από μία λειτουργία, έναν ειδικότερο ρόλο στο πλαίσιο της αστικής δομής, προβάλλουν μία αισθητική άποψη, κυρίως όμως, σε κάθε περίπτωση χαρακτηρίζονται από τα περιεχόμενα που τους «γεμίζουν» με ενδιαφέρουσες ή αδιάφορες δράσεις της καθημερινότητας. Στο πλαίσιο αυτό δεν μπορεί να οριστούν ως αστικά κενά. Οι κενοί χώροι στον ιστό της πόλης δεν είναι χώροι με την αφηρημένη έννοια του όρου, αλλά είναι τόποι με πραγματικές διαστάσεις, με πραγματικές υφές και υλικότητες.

Εικόνα 1.2: Άποψη του στρατοπέδου Παπαλουκά /πηγή: google earth

¹⁴ Πολυχρονόπουλος Δημήτρης- Καθηγητής στο Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο, τμήμα Αρχιτεκτονικής (Αστικός Σχεδιασμός –Προγραμματισμός και Σύνθεση Αστικών χώρων I και II)

Εικόνα 1.3 Είσοδος στρατοπέδου προς το εσωτερικό/πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 1.4:Εσωτερική διαδρομή στο στρατόπεδο /πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 1.5: Η είσοδος του στρατοπέδου προς το εξωτερικό/πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 1.6: κτήριο στρατωνισμού το μόνο δώροφο κτήριο, κυριαρχεί στον χώρο/πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 1.7 :Το κτήριο Κ3, πρώην Διοικητήριο /πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 1.8: Συστάδα πεύκων στο εσωτερικό του στρατοπέδου/πηγή: προσωπικό αρχείο

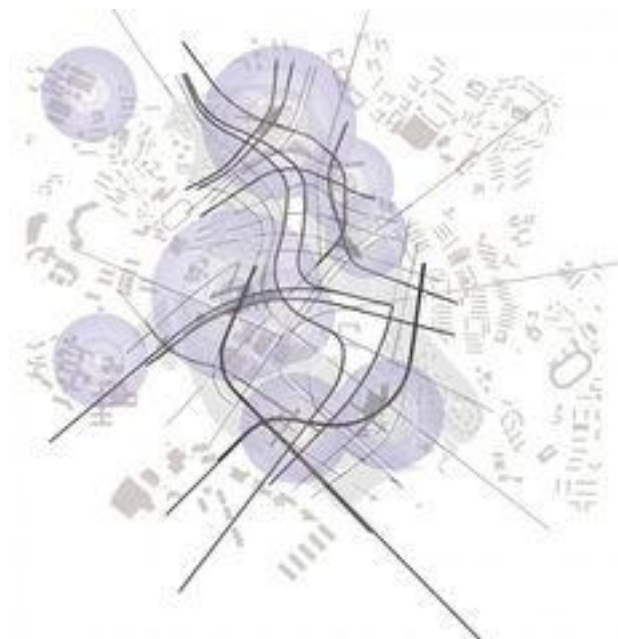
Εικόνα 1.9: Το διώροφο κτήριο στρατωνισμού Κ13/πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 1.10: Εσωτερικές διαδρομές-μονοπάτια/πηγή: προσωπικό αρχείο

Κεφάλαιο 2^ο

Κεφάλαιο 2ο: ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΠΑΝΑΧΡΗΣΗ ΑΝΕΝΕΡΓΩΝ ΧΩΡΩΝ

2.1 Έννοια, εξέλιξη και περιεχόμενο της βιώσιμης- αειφόρου ανάπτυξης στον σχεδιασμό – ανάπλασης ενός αστικού χώρου.

Στις μέρες μας γίνεται συχνά ιδιαίτερη αναφορά στον όρο ανάπτυξη ο οποίος κατά βάση αναφέρεται στις έννοιες της κοινωνικής προόδου και ευημερίας, δηλαδή στη βελτίωση των υποδομών και των συνθηκών διαβίωσης, αλλά και του μορφωτικού επιπέδου, του πολιτισμού, των δημοκρατικών ιδεών κτλ. Ο όρος επίσης «ανάπτυξη» ταυτίζεται και με οικονομικά μεγέθη, π.χ. την αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος μια συγκεκριμένη χρονιά. Άρα η οικονομική ανάπτυξη είναι μέτρο έκφρασης προόδου.

Συχνά ωστόσο με τον όρο ανάπτυξη εμφανίζεται και ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη» ή «αειφόρος ανάπτυξη» (sustainable development) ή και ο όρος «πράσινη ανάπτυξη», ιδιαίτερα στην Ελλάδα. Η επίκληση των όρων αυτών γίνεται σε περιπτώσεις περιγραφής επενδύσεων σε Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), κατασκευής ενεργειακά αποδοτικών κτιρίων, καινοτόμων ιδεών κτλ. Έτσι λοιπόν ο όρος «βιώσιμη ανάπτυξη» καλείται να περιγράψει οποιαδήποτε πρακτική, τεχνολογική ή οικονομική ενσωματώνει στοιχεία περιβαλλοντικής προστασίας και ενεργειακής εξοικονόμησης. Ο ορισμός αυτός όμως είναι ικανό κριτήριο για να εξασφαλίσει την αειφορία;

Ο ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης δόθηκε από την Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Έκθεση Brundtland) (UN, 1987). Σύμφωνα με αυτόν, «η δυνατότητα να γίνει η ανάπτυξη βιώσιμη είναι να εξασφαλιστεί ότι απαντά στις ανάγκες του σήμερα χωρίς να περιορίσει τη δυνατότητα των ερχόμενων γενεών να αντιμετωπίσουν τις δικές τους ανάγκες». Με αυτόν τον ορισμό, η βιώσιμη ανάπτυξη εξετάζεται μέσα από την σχέση Οικονομίας και Περιβάλλοντος και προτείνει νέες κατευθύνσεις με προτεραιότητα την Περιβαλλοντική Διαχείριση. Αυτή είναι μια ποιοτική περιγραφή της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης αλλά δεν εξειδικεύει τα χαρακτηριστικά που απαιτούνται, για να αξιολογηθεί το αν μια πρακτική ή μια τεχνολογική εξέλιξη ακολουθούν τις αρχές της αειφορίας («sustainability»).

Ωστόσο, από τον παραπάνω ορισμό κρατάμε δύο σημαντικά κριτήρια για την επίτευξη αειφορίας: αρχικά η ανάπτυξη απαιτείται να «απαντά στις ανάγκες του σήμερα». Επομένως, μια εφαρμογή που δεν διευκολύνει τον σημερινό άνθρωπο και δεν ενσωματώνει τα στοιχεία ποιότητας που θεωρούνται γενικά αποδεκτά σήμερα, δεν μπορεί να θεωρηθεί βιώσιμη. Από την άλλη μεριά, ο ορισμός της αειφορίας δίνει έμφαση στην εξασφάλιση

ικανοποίησης των αναγκών και των μελλοντικών γενεών. Έτσι η δημιουργία ενός επιτεύγματος που καταναλώνει μεγάλες ποσότητες φυσικών πόρων (χάλυβα, ορυκτά, κλπ.) που θα λείψουν από τις αυριανές γενιές και στο οποίο δεν έχει δοθεί έμφαση στην ενεργειακή του συμπεριφορά, δεν θεωρείται ότι ανταποκρίνεται στα κριτήρια της αειφορίας. Αν και κατανοητός, ο ορισμός της αειφόρου ανάπτυξης είναι αρκούτως γενικός και αόριστος, ώστε να μπορεί να προσαρμοστεί σε ένα εύρος περιπτώσεων.

Συνεπώς ποιες είναι οι πραγματικές σημερινές ανάγκες και ποιες οι ανάγκες των μελλοντικών γενεών; Σε ποιο χρονικό ορίζοντα αναφέρεται η αειφορία των μελλοντικών γενεών;

Αν και η ετυμολογία της λέξης μας παρέχει ένα χρονικό ορισμό (όχι ορίζοντα) διότι το "αει-(φορία)" ως επίρρημα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας σημαίνει πάντοτε, πάντα, διαρκώς σε όλη την διάρκεια του χρόνου, εντούτοις η έννοια της «αειφόρου ανάπτυξης» θα πρέπει να οριστεί ως το σύνολο των πρακτικών που ακολουθούν τις αξίες του αρχικού ορισμού, με πιο ακριβή κριτήρια ελέγχου, αυτά της αειφορίας να ορίζονται κατά περίπτωση. Έτσι ο χρονικός ορίζοντας της αειφορίας θα μπορούσε να είναι για ένα σπίτι μία ή δύο γενιές, μέχρι έναν ορίζοντα 100 ετών ως πρόβλεψη των μελλοντικών αναγκών ενώ για μία επένδυση να μην ορίζεται χρονικό πλαίσιο αλλά να ελέγχεται το αποτύπωμα στην κλιματική αλλαγή και μόνο. Τί γίνεται όμως όταν κάποιος καλείται να σχεδιάσει την ανάπτυξη ενός τοπίου;

Σύμφωνα με την Catherin Mosbach¹⁵ «...Το τοπίο, όπως το σώμα των ζώων ή των φυτών, αλλάζει πάντα. Επομένως, το να σκεφτόμαστε ένα παρόν για ένα σταθερό "μέρος" είναι ένας λανθασμένος τρόπος να μεταφράζουμε τη θέση μας στη γη. Για να κάνουμε διάλογο μεταξύ όσων γνωρίζουμε και όσων δεν γνωρίζουμε, πρέπει να εισάγουμε ορισμένες προϋποθέσεις ή κανόνες. Να ορίσουμε την "γλώσσα" επικοινωνίας μας. Δεν μπορούμε να μιλήσουμε μαζί χωρίς αλφάβητο και κανόνες, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι το «κείμενο» της συνομιλίας μας είναι κλειδωμένο ή προκαθορισμένο. Ο σχεδιασμός είναι μια γλώσσα και θα πρέπει να βρίσκεται σε συνεχή διάλογο - στο σχεδιασμό τοπίου - με τα γεγονότα της ζωής. Ο έλεγχος είναι ένα «εργαλείο» αυτής της γλώσσας.» ενώ συνεχίζει «...Ο χρόνος είναι το βασικό σημείο του τοπίου. Πρέπει να κατανοήσουμε τις μεγαλύτερες διαδικασίες της εξέλιξης

¹⁵ Catherin Mosbach – LandscapeArchitect, Master Φυσικής Χημείας στο Πανεπιστήμιο Louis Pasteur στο Στρασβούργο, δίπλωμα Αρχιτέκτονα Τοπίου DPLG στο ENSP Βερσαλλίες το 1987. Msc στην Ιστορία και τον Πολιτισμό στο EHES του Παρισιού το 1990. Ο Mosbach έλαβε τον βαθμό του Chevalier de la Légion d'Honneur το 2016. Ήταν επισκέπτρια Καθηγήτρια στο Penn Design, Philadelphia το 2003-2006, στο ENSP Versailles 2015-2017 και στο Harvard GSD Cambridge το 2017-2019.

του περιβάλλοντος μας για να προβλέψουμε τα περαιτέρω στάδια. Αλλά δεν μπορούμε να προβλέψουμε τα πάντα. Το άνοιγμα του συστήματος είναι ένας ευέλικτος τρόπος αποδοχής απροσδόκητων συμβάντων, αλλά αν αφήσετε το έργο να είναι εντελώς ανοιχτό σε απροσδόκητα φαινόμενα, χωρίς σενάριο, στην πραγματικότητα δεν έχετε κανένα έργο και καμία γραφή ή ευαίσθητη μετάφραση. Αυτό είναι το όριο της οικολογίας: προσπαθούμε να αναπαράγουμε αυτό που, εξ ορισμού, συνεχίζεται πάντα».

Εικόνα 2.1: Museum Park Louvre Lens
By Mosbach-Pinterest αρχείο:
<https://www.parisladouce.com/2020/11/louvre-lens-musee.htmlt>

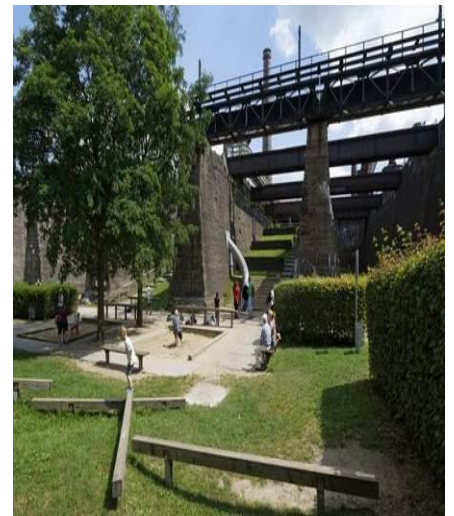

Εικόνα 2.2: Catherin Mosbach,-design of the biosphere ,
Museum Park Louvre
αρχείο:<https://www.parisladouce.com/2020/11/louvre-lens-musee.htmlt>

Εικόνες 2.3, 2.4: Catherin Mosbach,-design of the biosphere/ <https://gr.pinterest.com/Pinterest>

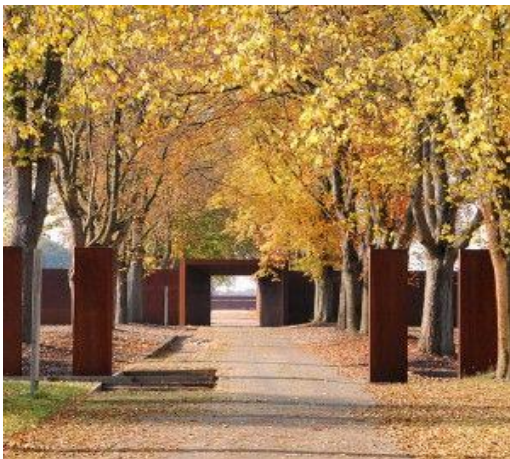
Ο Peter Lanz¹⁶ επίσης (Μεταβιομηχανικά τοπία, 2011-«Η ιδέα να κάνουμε τον χρόνο φανερό»), πιστεύει ότι στον σχεδιασμό ενός τόπου πρέπει «...να αφήσετε χώρο για τη φύση της σύμπτωσης στον ιστό της διάταξης. Η φαντασία επιτρέπει στα υπάρχοντα να ερμηνεύονται εκ νέου και να χρησιμοποιούνται με νέους τρόπους. Αυτό μπορεί να σημαίνει την αποκάλυψη παλιών κανόνων και τον συνδυασμό τους με νέα στοιχεία και νέους στόχους. Το αποτέλεσμα είναι μια μεταμόρφωση του τοπίου χωρίς να καταστρέφονται τα υπάρχοντα χαρακτηριστικά, ένας αρχέτυπος διάλογος μεταξύ του ήμερου και του άγριου».

Εικόνες 2.5, 2.6, 2.7 : Peter Latz, Landschafts park Duisburg Nord by Latz & Partner 3

Τα υπάρχοντα θραύσματα συνδυάστηκαν για να σχηματίσουν ένα νέο «τοπίο»/

<https://www.latzundpartner.de/en/projekte/postindustrielle-landschaften/landschaftspark-duisburg-nord-de/>

Εικόνα 2.8: Landschafts park Duisburg Nord/
<https://gr.pinterest.com/Pinterest>

¹⁶ Ο Peter Lanz, -LandscapeArchitect, Αρχιτεκτονική Μονάχου το 1951, μεταξύ άλλων, είναι πρόεδρος της πολιτείας της Βαυαρίας και μέλος της εκτελεστικής επιτροπής του Συνδέσμου Γερμανών Αρχιτεκτόνων (BDA), μέλος της Βαυαρικής Γερουσίας (1986-2000), της Επιτροπής Σχεδιασμού και μέλος του διοικητικού συμβουλίου του Βαυαρικού Επιμελητηρίου Αρχιτεκτόνων.

Τέλος ο James Corner¹⁷ μας υπενθυμίζει ότι «...το τοπίο θα πρέπει να προσεγγίζεται ως χωρική, περιβαλλοντική και κοινωνική έννοια και όχι ως πρωτίστως αισθητικός όρος .....και πως οι επικρατούσες πρακτικές τοπίου παραμένουν συνδεδεμένες με τις οικονομικές προτεραιότητες. Το τοπίο είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την αγορά, και δεν γνωρίζουμε ακόμη για το πώς αυτές οι σχέσεις μπορούν να αποσυνδεθούν ή να επανεξεταστούν».

Εικόνα 2.9 : Navy Yard in Philadelphia circular landscape James Corner /αρχείο:
<https://www.dezeen.com/2017/05/15/james-corner-field-operations-circular-landscape-philadelphia-navy-yards-central-green-architizer-awards/>

Εικόνα 2.10: James Corner, New York High line/αρχείο:
[Phttps://www.world-architects.com/en/james-corner-field-operations-new-york/project/the-high-line-1](https://www.world-architects.com/en/james-corner-field-operations-new-york/project/the-high-line-1)

Καταλήγουμε λοιπόν στο συμπέρασμα ότι βασικά στοιχεία του σχεδιασμού ενός υπαίθριου χώρου αστικού ή μη που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, είναι ο χώρος ως τόπος, ο χρόνος, παρελθοντικός και μελλοντικός και φυσικά οι χρήστες και θα συμφωνήσουμε με την Catherin Mosbach που πιστεύει ότι « .....Ο σχεδιασμός ενός χώρου – τόπου, είναι σαν μια εισαγωγή, το άνοιγμα μιας εξελισσόμενης ταινίας όπου πολλές ζωές - ζώα, βλάστηση, άνθρωποι - θα παίξουν μαζί, δίπλα δίπλα μετά την εισαγωγή τους».

¹⁷James Corner: Βρετανο-αμερικανός αρχιτέκτονας τοπίου, συγγραφέας, καθηγητής και ιδρυτικός συνεργάτης και Διευθύνων Σύμβουλος της James Corner Field Operations.

2.2 Επανάχρηση στρατιωτικών εκτάσεων στον ελληνικό χώρο

Τα στρατόπεδα, που πολλοί έσπευσαν να τα ονομάσουν αστικά “κενά”, ήταν εκείνοι οι χώροι που αισθάνθηκαν ακόμη πιο έντονη την πίεση για αστικοποίηση και είτε απειλήθηκαν με οικοπεδοποίηση είτε οικοπεδοποιήθηκαν εν μέρη. Κινδύνεψαν επίσης να διαμελιστούν μεταξύ όμορων δήμων, να μετατραπούν σε κυκλοφοριακούς άξονες ή - στην καλύτερη περίπτωση - να αντιμετωπιστούν σημειακά, χωρίς να έχουν ενταχθεί σε έναν ενιαίο και συνολικό σχεδιασμό.

Παραδείγματα επανάχρησης στρατοπέδων έχουμε κυρίως από την Αθήνα καθώς εκεί εμφανίστηκε πολύ νωρίς η ανάγκη αστικοποίησης αυτών των χώρων. Στην Αθήνα, πολλά είναι τα στρατόπεδα που βρίσκονται διάσπαρτα μέσα στον αστικό της ιστό. Τα περισσότερα από αυτά είχαν δημιουργηθεί τον προηγούμενο αιώνα, στις παρυφές του αστικού ιστού αλλά με το πέρασα του χρόνου και τη διαρκή αστυφιλία ενσωματώθηκαν σε αυτόν, συχνά σε κομβικές θέσεις. Ας μην ξεχνάμε ότι οι εκτάσεις που καταλαμβάνουν αποτελούν δημόσια γη η οποία παραχωρήθηκε στο Στρατό για τις τότε ανάγκες του. Τα έως τώρα παραδείγματα απομάκρυνσης στρατιωτικών εγκαταστάσεων αποδείχθηκαν χαμένες ευκαιρίες για την αναβάθμιση της Αθήνας και δεν δόθηκε η ευκαιρία δημιουργίας ενός συνεκτικού δικτύου υπαίθριων δημόσιων χώρων, παρά τους στόχους των επίσημων σχεδιασμών (ΡΣΑ '85, ΓΠΣ '88, Ειδικές Ρυθμίσεις, κ.ά.).

Για παράδειγμα δύο στρατόπεδα που απομακρύνθηκαν πολύ νωρίς από τον αστικό ιστό ήταν το στρατόπεδο του Α' Τάγματος Πεζικού, γνωστό ως Πάρκο Ελευθερίας - πρώην ΕΑΤ-ΕΣΑ και το δεύτερο ήταν η «Στρατιωτική Πόλη Γουδή».

Εικόνα 2.11: Μητροπολιτικό πάρκο Γουδή-Ιλισίων Οι εγκαταστάσεις του μπάντμιντον μαζί με τον περιβάλλοντα χώρο καταλαμβάνουν 117,3 στρέμματα./πηγή: <https://www.lifo.gr/now/greece>

Εικόνα 2.12: Μητροπολιτικό πάρκο Γουδή-Ιλισίων με έκταση 4.500 στρέμματα, από τα οποία τα 1.400 αποτελούν ζώνη απόλυτης προστασίας. <https://www.lifo.gr/now/greece>

Και στα δύο αυτά στρατόπεδα κυριαρχούν οι υπεροπτικές κυρίως χρήσεις και πρόκειται για στρατιωτικά σύνολα που εξακολουθούν να αναζητούν το μελλοντικό τους ρόλο στην πόλη. Κύριο χαρακτηριστικό και των δύο είναι ότι η ελληνική πολιτεία είχε προβεί σε σταδιακές παραχωρήσεις τμημάτων τους χωρίς συνολικό στρατηγικό σχεδιασμό, για κοινωνικές ομάδες άμεσα συνδεδεμένες με το Στρατό όπως στρατιωτικά νοσοκομεία, Οικοδομικοί Συνεταιρισμοί Αξιωματικών (ΑΟΟΑ), Ταμείο Εθνικής Άμυνας (ΤΕΘΑ). Επίσης επικουρικά για την κάλυψη επιμέρους αναγκών της πόλης σε χώρους εκπαίδευσης, πολιτισμού, διοίκησης όπως το Μέγαρο Μουσικής, τα Υπουργεία Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης / ΕΥΠ, Πανεπιστήμια, ΕΡΤ, κ.α. Πολλές φορές η πολιτεία προέβη σε ανταλλαγή εκτάσεων με άλλους φορείς: περίπτωση 401 Στρατιωτικού Νοσοκομείου που ανήκει πλέον στην Εκκλησία της Ελλάδας ή σε παραχωρήσεις έναντι χαμηλού τιμήματος για ειδικές χρήσεις όπως η περίπτωση της Πρεσβείας των ΗΠΑ. Άλλες χρήσεις για τις οποίες κατατμήθηκαν και παραχωρήθηκαν οι εν λόγω εκτάσεις ήταν για αθλητικές εγκαταστάσεις: κολυμβητήριο Οργανισμού Νεολαίας και Άθλησης Δήμου Αθηναίων, Κλειστό Αθλητικό Κέντρο Παπάγου, Αθλητικό Κέντρο Ζωγράφου, ή για την έκτακτη περίπτωση της κάλυψης των αναγκών, σε κτιριακές υποδομές, των Ολυμπιακών Αγώνων, με την κατασκευή του γηπέδου Μπάντμιντον και των συνοδευτικών χώρων στάθμευσης, καθώς και Χωριού Τύπου.

Εικόνα 2.13, 2.14: Διαδηλωτές υπέρ της διατήρησης πάρκου στο Γουδή/πηγή:
<https://www.ertnews.gr/eidiseis/>

Οι παραχωρήσεις αυτές έχουν γίνει αποσπασματικά χωρίς σχεδιασμό και έχουν οδηγήσει: σε απόδοση στην πόλη εξαιρετικά περιορισμένης έκτασης υπαίθριου δημόσιου χώρου και στον κατακερματισμό των δύο στρατοπέδων σε μικρές ενότητες, περιφραγμένες και απροσπέλαστες – μία ιδιότυπη «οικοπεδοποίηση» της δημόσιας γης – η οποία δεν επιτρέπει την ελεύθερη κίνηση των πολιτών μέσα στο χώρο, παρά μόνο περιμετρικά.

Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω ήταν να δυσχεραίνεται η επικοινωνία γειτονικών περιοχών μεταξύ τους αφού παρεμβάλλονται περιφραγμένες νέες χρήσεις και να ακολουθήσει περιβαλλοντική υποβάθμιση, με την κάλυψη μεγάλου μέρους των φυσικών επιφανειών με νέα μεγάλα κτίρια και με διαμορφώσεις που χρησιμοποιούν σκληρά υλικά για τη δημιουργία επίγειων χώρων στάθμευσης για τα νοσοκομεία, τα υπουργεία και τη μετεπιβίβαση στο μετρό. Παράλληλα περιορίστηκε το υψηλό πράσινο και καλύφθηκαν τα ρέματα της περιοχής. Οι συνεχείς διεκδικήσεις από φορείς του Δημοσίου και της Εκκλησίας που έρχονται αντιμέτωπες με την προστασία του δημόσιου χαρακτήρα των εκτάσεων των πρώην στρατοπέδων, την προστασία του πρασίνου και των ιστορικών τόπων και αποτελούν σοβαρές απειλές για το μέλλον της δημόσιας αυτής γης, η οποία θα περίμενε κανείς να αξιοποιηθεί για τη διεύρυνση του δικτύου υπαίθριων δημοσίων χώρων στην Αθήνα. Εξάιρεση στην εκμετάλλευση των στρατοπέδων των Αθηνών αποτελεί η δημιουργία του Πεδίου Άρεως, του μεγαλύτερου πάρκου της Πόλης που το μεγαλύτερο μέρος της έκτασής του αποδόθηκε στην πόλη.

Τα όσα διαδραματίστηκαν κατά την απομάκρυνση των δύο στρατοπέδων αποκαλύπτουν την πολιτειακή και νομοθετική ασάφεια στις διαδικασίες που ακολουθούν τις απομακρύνσεις των στρατοπέδων: ελάχιστο πράσινο, ασύμβατες χρήσεις, χωρικός κατακερματισμός.

Η αναποτελεσματικότητα της ελληνικής νομοθεσίας αντικατοπτρίζεται άλλωστε και στα λιγοστά προγράμματα αστικής ανάπλασης που έχουν υλοποιηθεί μέχρι σήμερα, ενώ στις περισσότερες των περιπτώσεων, οι αστικές αναπλάσεις αναφέρονται σε σημειακές παρεμβάσεις ή σε μεμονωμένες παρεμβάσεις υπαίθριων ελεύθερων χώρων όπως, π.χ. πάρκα, πλατείες.

Αντίστοιχα στην Θεσσαλονίκη τα στρατόπεδα Ζιάκα, Μ. Αλεξάνδρου, και Π. Μελά θα ήταν τα πρώτα που θα απελευθερώνονταν σταδιακά και θα αποδίδονταν στην πόλη, στο πλαίσιο της κοινής συμφωνίας (1984) και του πρωτοκόλλου συνεργασίας (1997) των Υπουργών Εθνικής Άμυνας και ΠΕΧΩΔΕ ενώ θα ακολουθούσαν τα στρατόπεδα Παπακυριαζή, Καρατάσιου και Κακιούση.

Με τον Ν.2745/99 έγινε πιο συγκεκριμένη η κατάρτιση του Προγράμματος Απομάκρυνσης των Στρατοπέδων από πλευράς ΥΕΘΑ και τέθηκαν πιο συγκεκριμένα δεδομένα. Έτσι στην περιγραφή της διαδικασίας πολεοδόμησης των στρατοπέδων καθορίζονται τα εξής:

1. Στους χώρους αυτούς επιτρέπονται χρήσεις γης ανεξαρτήτως των ισχυόντων ή προβλεπόμενων χρήσεων και όρων δόμησης της περιοχής (ΓΠΣ, ΖΟΕ κλπ.) με σκοπό την αξιοποίηση των στρατοπέδων από τις Ένοπλες Δυνάμεις
2. Τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την πολεοδομική αναβάθμιση των περιοχών με προϋπόθεση ότι τουλάχιστον 50% των χώρων αυτών θα προβλέπεται για κάλυψη αναγκών σε χώρους κοινόχρηστου πρασίνου και κοινωφελών εξυπηρετήσεων. Αυτό ήταν ένα εξαιρετικά υψηλό ποσοστό εκμετάλλευσης δημόσιας γης από το ίδιο το Δημόσιο.
3. Το ποσοστό της πολεοδομημένης γης που θα αποδοθεί στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας μπορεί να είναι στο ίδιο το υπό μελέτη στρατόπεδο ή άλλο ή ακόμη και σε άλλη έκταση του Δημοσίου που στην περίπτωση της Θεσσαλονίκης θα μπορούσε να βρίσκεται και εκτός του Πολεοδομικού Συγκροτήματος. Αυτό έδινε τη δυνατότητα για διαφύλαξη και ανάδειξη των στρατοπέδων ως αστικών πάρκων με αξιοποίηση των ιστορικών κτιριακών συγκροτημάτων που περιλαμβάνουν με βασικές αρχές αυτές της ελάχιστης δυνατής νέας δόμησης, της περιβαλλοντικής ενίσχυσης τους και της χωροθέτησης ήπιων προγραμμάτων νέων χρήσεων.

Σημαντικό ανάχωμα στην «αξιοποίηση» των στρατοπέδων, είτε με έργα κοινωνικής υποδομής είτε με αντιπαροχή για τη χρηματοδότηση του προγράμματος αναδιάρθρωσης των στρατοπέδων, αποτελεί ο χαρακτηρισμός των κτισμάτων αλλά και του περιβάλλοντος χώρου τους ως διατηρητέων από την Εφορεία Νεότερων Μνημείων Κεντρικής Μακεδονίας του ΥΠΠΟ.

Στις μέρες μας μόλις που έχουμε φτάσει να μιλάμε για τον στρατηγικό σχεδιασμό του στρατοπέδου Παύλου Μελά στην Θεσσαλονίκη και για την ολοκλήρωση της μελέτης μετά από το πλαίσιο συμφωνίας αποδέσμευσης το 1997 και τον αντίστοιχο Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό που ακολούθησε με θέμα: «Δημιουργική επανάχρηση κτηρίων στρατωνισμού και περιβαλλοντική αναβάθμιση και απόδοση σε κοινή χρήση του Μητροπολιτικού Πάρκου (πρώην στρατοπέδου) Παύλου Μελά».

Πρόκειται για έναν χώρο έκτασης 350 στρεμμάτων που φιλοδοξεί, όπως λέει ο ίδιος ο Πρόδρομος Νικηφορίδης¹⁸, να μετατρέψει τις αποκομμένες από τον αστικό ιστό δυτικές συνοικίες της Θεσσαλονίκης σε «περιοχές ευλογίας».

¹⁸ Πρόδρομος Νικηφορίδης-Αρχιτέκτων με ειδίκευση στο βιομηχανικό σχεδιασμό και μεταπτυχιακά στην Ιστορία των Πολιτισμών στο Toulouse le Mirail και Πολεοδομία στη Σορβόννη.

Εικόνα 2.15 : Διαμόρφωση μονοπατιών στο εσωτερικό του στρατοπέδου Παύλου Μελά/πηγή: διαδικτυο παρουσίαση μελέτης ανάπλασης

Εικόνα 2.16: Τοίχος μνήμης στο εσωτερικό του στρατοπέδου Παύλου Μελά/πηγή: διαδικτυο παρουσίαση μελέτης ανάπλασης των Cuomo-Νικηφορίδη

Εικόνα 2.17: Διαμόρφωση πύλης στρατοπέδου Παύλου Μελά/πηγή: διαδικτυο παρουσίαση μελέτης ανάπλασης

Εικόνα 2.18: Διαμόρφωση μονοπατιών και ποδηλατοδρόμων στο εσωτερικό του στρατοπέδου Παύλου Μελά/πηγή: διαδικτυο παρουσίαση μελέτης ανάπλασης των Cuomo-Νικηφορίδη

Σύμφωνα με τους Cuomo- Νικηφορίδη «...η δική μας προτροπή ήταν να βασιστούμε πολύ στο πράσινο και ουσιαστικά να οικοδομήσουμε το πράσινο μέσα από το πράσινο – το λέω με οικοδομικούς όρους. Να φροντίσουμε να έχει αυτά τα στοιχεία που θα καθιστούν τον χώρο φιλικό και προσβάσιμο..... Στον χώρο υπάρχουν επίσης και δύο κτίρια, το καθένα έχει 150 μέτρα μήκος. Ήταν οι παλιοί οθωμανικοί στρατώνες, τους οποίους βρίσκει κανείς και σε περιγραφές περιηγητών. Σήμερα αυτά τα κτίρια έχουν καταστραφεί σε μεγάλο βαθμό, αλλά σκέφτονται να κάνουν μουσεία. Η προσωπική μου άποψη είναι ότι δεν χρειαζόμαστε

άλλα μουσεία και δεν μπορούμε να τα διαχειριστούμε. Το πρώην στρατόπεδο Παύλου Μελά είναι ένας χώρος μαρτυρίου όπου εκτελέστηκαν κάποιοι άνθρωποι είναι γεγονός. Αλλά αυτό μπορείς να το σηματοδοτήσεις με 500 άλλους τρόπους, χωρίς να φτιάξεις ένα μουσείο. Σε κάποια σημεία δημιουργήσαμε αυτό που ονομάσαμε «κυψέλες μνήμης». Μικρές, κυκλικές μαρμάρινες μορφές, όπως είναι οι κυψέλες των μελισσών, που θα βρίσκονται σκορπισμένες στο έδαφος και θα γράφουν κάποια πράγματα, τα οποία ο περιπατητής θα μπορεί, αν θέλει, να διαβάζει. Πάντως, θα πέφτει επάνω τους ούτως ή άλλως. Προσωπικά, θα ήθελα, σε έναν από τους δύο αυτούς μεγάλους χώρους, να γίνει ένα χώρος πολιτισμού, αλλά με ενεργή συμμετοχή όλων των πολιτών. Γενικά, προβλέπονται πολλών ειδών χρήσεις – και χρήσεις αναψυχής.» Πηγή: www.lifo.gr

Εικόνα 2.19 : Πρόταση ανάπλασης του μοναδικού κτηρίου του στρατοπέδου Παύλου Μελά/πηγή: διαδίκτυο παρουσίαση μελέτης ανάπλασης των Cuomo- Νικηφορίδη

Σήμερα τα στρατόπεδα όλων των πόλεων, αποτελούν ακόμη κλειστούς θύλακες ειδικών χρήσεων μέσα στον ιστό που δεν αλληλοεπιδρούν με την περιβάλλουσα αστική δομή. Αυτή η συνθήκη έχει λειτουργήσει ως ασπίδα προστασίας τους ως αποθέματος γης υπέρ του

αστικού περιβάλλοντος. Η απόδοση τους δεν αφορά μόνο τους Δήμους που τα περιβάλλουν, αλλά ολόκληρη την πόλη και τους πολίτες της. Δεν πρέπει να αντιμετωπιστούν ως απομονωμένα ελεύθερα πεδία, «κενή γη» ή ακόμη χειρότερα ως εν δυνάμει αστικά ακίνητα προς εμπορευματική αξιοποίηση. Η προοπτική αυτή μόνο στην επιδείνωση της περιβαλλοντικής και πολεοδομικής λειτουργίας της πόλης μπορεί να οδηγήσει.

Η αξιοποίηση των στρατοπέδων σε κάθε πόλη, θα πρέπει να μελετηθεί στα πλαίσια ενός ευρύτερου προγράμματος αστικής αναζωογόνησης. Τα στρατόπεδα παρέχουν μοναδικές ευκαιρίες για ανάδειξη σημείων της πόλης ως ιδιαίτερους τόπους ιστορικού και πολιτισμικού ενδιαφέροντος διότι προσφέρονται για την:

- Δημιουργία νέων κοινόχρηστων χώρων πρασίνου που θα αναπληρώσει τις έντονες σημερινές ελλείψεις που βιώνουν όλοι οι πολίτες.
- Ανασύνταξη του αστικού τοπίου στις άμορφες συνοικίες των πόλεων με νέες χρήσεις, νέα σημεία ενδιαφέροντος – θέασης και νεωτερική αρχιτεκτονική.

Εικόνες 2.20: Πρόταση ανάπλασης στρατοπέδου Λουμάκη στην Καρδίτσα/πηγή: <https://www.ktirio.gr/el/>

Εικόνα 2.21: Πρόταση ανάπλασης στρατοπέδου Λουμάκη στην Καρδίτσα /πηγή:<https://www.enros.gr/gr/pages/20477/oikoparko-altinalmazh-ale3androypolh>

Εικόνα 2.22: Πρόταση ανάπλασης στρατοπέδου Λουμάκη στην Καρδίτσα /πηγή: <https://www.ktirio.gr/el/>

- Συγκρότηση νέας αστικής ταυτότητας στις περιοχές επέμβασης αλλά και νέας μητροπολιτικής ταυτότητας στην εκάστοτε πόλη.
- Δημιουργία εστιών κεντρικότητας νέου τύπου για την αστική περιφέρεια, και τέλος
- Εκτόνωση των πιέσεων που υφίσταται το ιστορικό κέντρο της πόλης και αναδιάταξη των κεντρικών περιοχών του Πολεοδομικού Συγκροτήματος προς όφελος μιας επιθυμητής πολύ κεντρικότητας.
- Οι δε καλυμμένες με πράσινο επιφάνειες συμβάλλουν κυρίως με τρεις τρόπους στη λειτουργία του αστικού συστήματος. Αντιμετωπίζουν τους αέριους ρύπους, καλύπτουν δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου των κατοίκων και αναβαθμίζουν την αισθητική ποιότητα της πόλης.

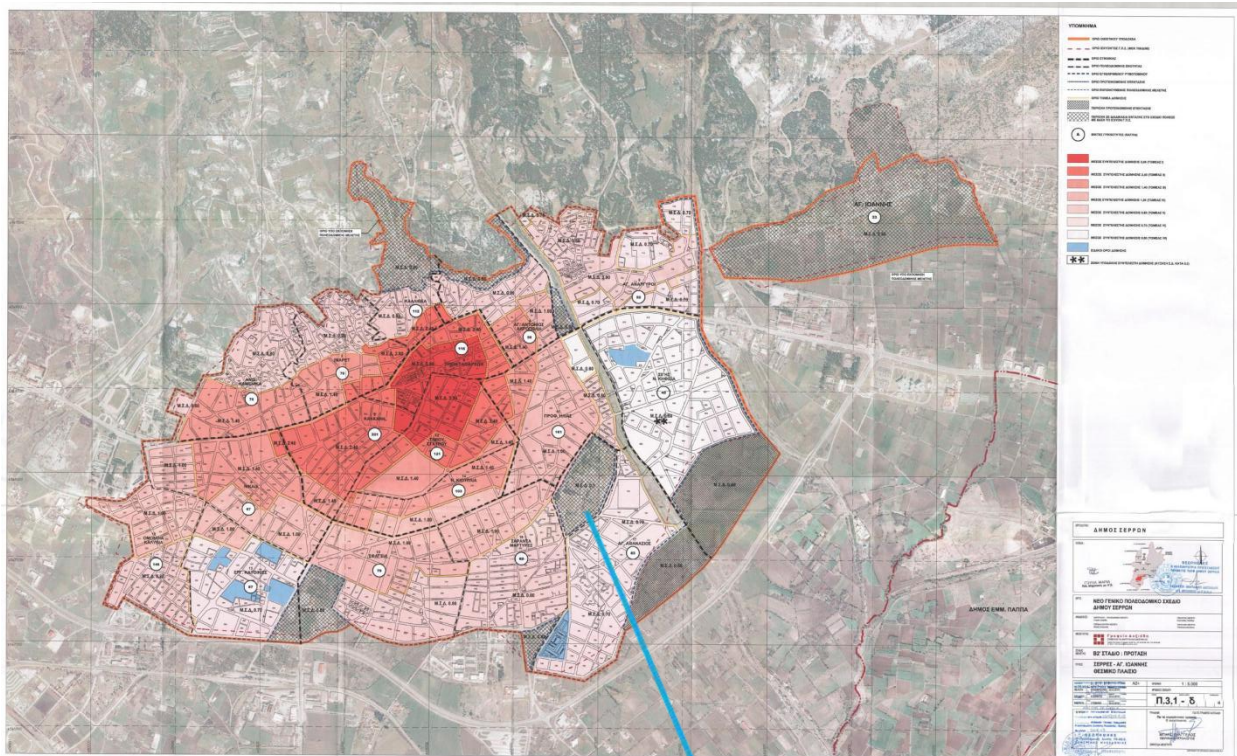

Εικόνα 2.24: Πρόταση ανάπλασης στρατοπέδου Αλτιναλμάζη στην Αλεξανδρούπολη
/πηγή:<https://www.e-enros.gr/gr/pages/20477/oikoparko-altinalmazh-ale3andronpolh>

Εικόνα 2.25: Πρόταση ανάπλασης στρατοπέδου Αλτιναλμάζη στην Αλεξανδρούπολη

Με γνώμονα όλα τα παραπάνω στην συνέχεια της παρούσας μελέτης, θα επιχειρηθεί να παρουσιαστεί η ανάπτυξη του Στρατοπέδου Παπαλουκά των Σερρών.

Εικόνα 2.26: Η θέση του Στρατοπέδου Παπαλουκά σε σχέση με την πόλη /πηγή :ΓΠΣ Σερρών

Εικόνα 2.27: το στρατόπεδο Παπαλουκά σε σχέση με την πόλη τω Σερρών/πηγή: Google earth 2023

Κεφάλαιο 3^ο

Κεφάλαιο 3ο:ΤΟ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ

3.1 Τα στρατόπεδα των Σερρών

Οι χώροι των στρατοπέδων αποτελούν πνεύμονες πρασίνου και ελεύθερων εκτάσεων, οι οποίες είναι πολύτιμες για την αστική αναζωογόνηση και το μέλλον της πόλης. Αφετέρου παρουσιάζουν ενδιαφέροντα και αξιόλογα δείγματα κτιριακών συνόλων.

Τα κτίρια των στρατοπέδων παρουσιάζουν μεγάλο τυπολογικό, κατασκευαστικό και μορφολογικό ενδιαφέρον, τόσο στο εσωτερικό τους όσο και στο εξωτερικό τους. Με τη διάσωση και την κατάλληλη αξιοποίησή τους μπορούν να στεγάσουν νέες λειτουργίες και δραστηριότητες με ακτινοβολία τόσο σε επίπεδο νομού όσο και πανελλαδική.

Η προστασία τους αφορά και τον αδόμητο χώρο, όπου υπάρχει αξιόλογο φυτικό απόθεμα και δέντρα μεγάλης ηλικίας. Δεδομένου ότι είναι σχεδόν οι μοναδικές διαθέσιμες αδόμητες περιοχές, με την μετατροπή τους σε αστικά πάρκα θα ανεβάσουν τον δείκτη του κατά κεφαλήν πρασίνου για τους κατοίκους της πόλης.

Στην ευρύτερη περιοχή της πόλης Σερρών βρίσκονται τέσσερα στρατόπεδα. Τα τρία από αυτά βρίσκονται στους δυο άξονες εισόδου στην πόλη, από Θεσσαλονίκη (στρατόπεδο Κολοκοτρώνη και στρατόπεδο Κλεισάρη) και από Δράμα (στρατόπεδο Εμμ. Παπά). Το τέταρτο (Παπαλουκά) μετά τις νέες επεκτάσεις της πόλης ενσωματώθηκε σ' αυτή

Το στρατόπεδο Κολοκοτρώνη εφάπτεται του δυτικού ορίου της πόλης και βρίσκεται νότια της Εθν. Οδού Σερρών-Θεσσαλονίκης. Οι στρατιωτικές αρχές εγκαταστάθηκαν μετά την αποκατάσταση των προσφύγων, το έτος το 1925, και δημιούργησαν μόνιμες εγκαταστάσεις που λειτουργούσαν μέχρι πρόσφατα.

Το στρατόπεδο Εμμ. Παπά βρίσκεται ανατολικά και νότια του σχεδίου της πόλης, σχεδόν σ' επαφή με αυτό και βόρεια της Ε.Ο. Σερρών-Δράμας. Οι στρατιωτικές αρχές (Σύνταγμα Ιππικού) εγκαταστάθηκαν το έτος 1927 και λειτουργούσαν μέχρι την πρόσφατη παύση του στρατοπέδου.

Το στρατόπεδο Κλεισάρη βρίσκεται βόρεια της Ε.Ο. Σερρών-Θεσσαλονίκης, απέναντι από το στρατόπεδο Κολοκοτρώνη και συνεχίζει να χρησιμοποιείται από τις στρατιωτικές αρχές.

Στο στρατόπεδο Παπαλουκά εγκαταστάθηκαν οι στρατιωτικές αρχές κατά το έτος 1913, όταν ο ελληνικός στρατός διαδέχθηκε τις τουρκικές στρατιωτικές αρχές που είχαν εγκατασταθεί στο συγκεκριμένο χώρο στις αρχές του 20ου αιώνα.. Η έκταση περιήλθε στο Ελληνικό Δημόσιο από το Τουρκικό κράτος.

κλίμακα 1:24.000

Εικόνα 3.1:Χάρτης της πόλης των Σερρών με εντοπισμένα τα στρατόπεδα της πόλης/πηγή:ΤΕΕ /ΤΚΜ, ΝΕ Ν. ΣΕΡΡΩΝ 2006 "Τα στρατόπεδα της πόλης των Σερρών"

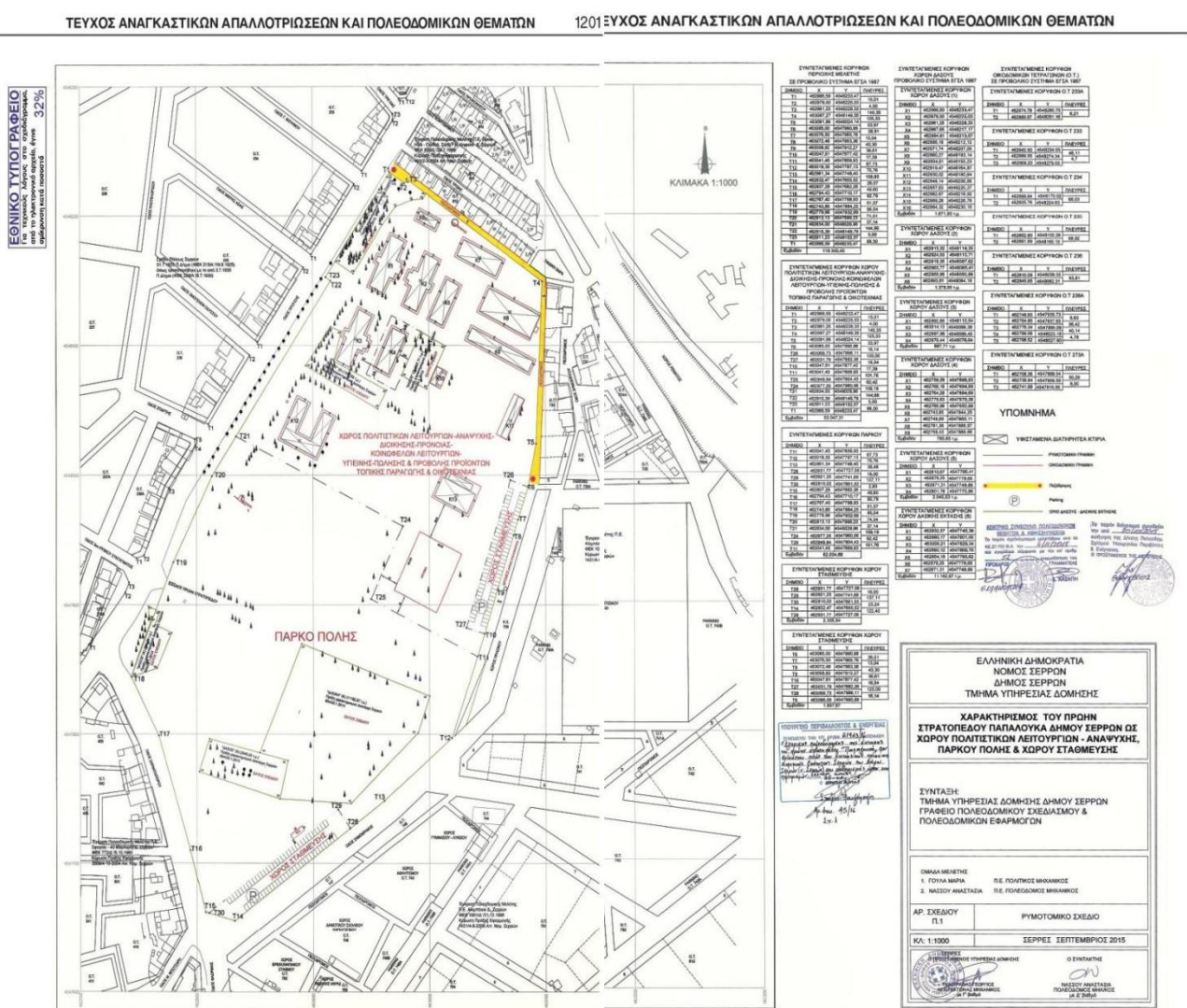
Στα πλαίσια εφαρμογής του Ν. 2745/1999 και της ισχύουσας νομοθεσίας για την αξιοποίηση των στρατοπέδων, ο Δήμος Σερρών ξεκίνησε τη διερεύνηση αξιοποίησης των στρατοπέδων της πόλης και μετά από αλληπάλληλες συσκέψεις υπηρεσιών του Δήμου και της ΥΑΜΣ του ΥΠ.ΕΘ.Α., έρευνες για το ιδιοκτησιακό καθεστώς, (υπήρξαν και εδώ προτάσεις πολεοδόμησης για το στρατόπεδο Εμμ. Παπά), από ομάδες εργασίας του ΤΕΕ, διερευνητική εργασία του ΤΕΙ Σερρών, συμφωνήθηκε μεταξύ Δήμου Σερρών και ΥΠ.ΕΘ.Α. (σχετικά η 866/2011 απόφ. Δ.Σ. Σερρών και το Φ.900.08/06/95187/15-3-2012 έγγρ. ΥΑΜΣ του ΥΠ.ΕΘ.Α.) να περιέλθουν αμετάκλητα στην κυριότητα του Δήμου Σερρών:

- το στρατόπεδο Παπαλουκά στο σύνολο της έκτασής του, που είναι 124.759,40 τμ, με τα επικείμενα κτίρια
- οι αποθήκες πυρομαχικών Λευκώνα στο σύνολο της έκτασής τους, που είναι 27.966,00 τμ, με τα επικείμενα κτίρια
- από το στρατόπεδο Εμμ. Παπά έκταση 108.223, 82 τμ για χώρους πρασίνου και κοινωφελείς εγκαταστάσεις, ενώ έκταση 45.478,28 τμ, πολεοδομημένη, παρακρατείται από το ΥΠ.ΕΘ.Α.

Έτσι επί συνόλου 306.427,28 τμ, έκταση 260.949,22 τμ περιήλθε στο Δήμο Σερρών, ήτοι ποσοστό 85,158%, ικανοποιώντας τις δεσμεύσεις του Ν. 2745/99.

Απαραίτητη προϋπόθεση που τέθηκε από το ΥΠ.ΕΘ.Α. για την οριστική παραχώρηση των παραπάνω εκτάσεων στο Δήμο Σερρών ήταν η σύνταξη, με μέριμνα του Δήμου, των απαραίτητων πολεοδομικών μελετών που προβλέπονταν από το Ν. 2745/99, εξασφαλίζοντας στο Δήμο χώρος πρασίνου και κοινωφελών εγκαταστάσεων και την έγκρισή τους από το ΥΠΕΚΑ.

Στα πλαίσια της παραπάνω συμφωνίας και μετά από την εργασία ομάδας μελέτης του Δήμου Σερρών, προχώρησε η πρόταση ένταξης του στρατοπέδου Παπαλουκά στο σχέδιο με τον καθορισμό του χώρου, ως χώρου Πολιτιστικών Λειτουργιών και Αναψυχής, Πάρκου πόλης και χώρου Στάθμευσης όπως αυτοί αποτυπώθηκαν στο παρακάτω ΦΕΚ.

Εικόνα 3.2: Τοπογραφικό διάγραμμα όπως αναρτήθηκε στο ΦΕΚ και συνόδευε την Πράξη χαρακτηρισμού του χώρου του Στρατοπέδου/πηγή:ΦΕΚ 95/26-5-2016 Τεύχος Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων και Πολεοδομικών θεμάτων

3.2 Στρατόπεδο Παπαλουκά - Θέση

Η πόλη των Σερρών βρίσκεται Ν.Α. της Θεσσαλονίκης, σε απόσταση 95 χλμ. και αναπτύσσεται εκατέρωθεν του άξονα Θεσσαλονίκης-Σερρών-Δράμας, ο οποίος μετατρέπεται σε κεντρική αρτηρία της και τη διατρέχει στην κατεύθυνση Δ – Α.

Από την περίμετρο της πόλης ξεκινούν οδοί που οδηγούν στο Σιδηρόκαστρο, στη Νιγρίτα, στη Ζίχνη, (Επαρχίες του Νομού Σερρών), στη Δράμα και την Καβάλα. Νότια της πόλης βρίσκεται η περιαστική οδός που εξυπηρετεί την υπερτοπική κυκλοφορία στην κατεύθυνση από Θεσσαλονίκη προς Δράμα και αντίστροφα.

Η πρόσβαση στον χώρο του πρώην στρατοπέδου γίνεται:

- από Θεσσαλονίκη, Σιδηρόκαστρο και Νιγρίτα μέσω της περιαστικής και από τον κόμβο του Σιδ. Σταθμού μέσω των οδών Μεραρχίας, Σινώπης, Θουκιδίδου και Προύσης ή από τον κόμβο Ν. Σκοπού μέσω Φλωρίνης και Σαρανταπόρου
- από Δράμα, Ζίχνη μέσω προέκτασης Μεγ. Αλεξάνδρου, Μεγ. Αλεξάνδρου και Προύσης.

Το στρατόπεδο Παπαλουκά είναι το μοναδικό, από τα τέσσερα στρατόπεδα της πόλης Σερρών, που βρέθηκε εγκλωβισμένο στον αστικό ιστό. Βρίσκεται στο ανατολικό τμήμα της πόλης και έχει έκταση 124.759,40τμ.

Οριοθετείται από τις οδούς Προύσης, Σαρανταπόρου και Σαμοθράκης και συνορεύει :

Εικόνα 3.3 : Η οδική διασύνδεση του στρατοπέδου Παπαλουκά/πηγή: google earth

- δυτικά με το εγκεκριμένο από το έτος 1925, σχέδιο της πόλης. Πρόκειται για περιοχή δομημένη με χαμηλό συντελεστή δόμησης και κτίρια παλιά, ισόγεια και διώροφα και με κυρίαρχη χρήση την αμιγή κατοικία
- βόρεια με το συνοικισμό «Γονατά», που αποτελεί τμήμα της ΠΕ «Προφ. Ηλία-Γονατά» με εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο το έτος 1998. Πρόκειται για προσφυγικό συνοικισμό στον οποίο το κράτος ανήγειρε ισόγεια κτίσματα και τα παραχώρησε σε δικαιούχους. Καλύπτεται από αμιγή κατοικία.
- ανατολικά και νοτιοανατολικά με την ΠΕ «Αγ. Αθανάσιος» με εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο το έτος 1998. Πρόκειται για αδόμητη κυρίως περιοχή, σε τμήμα της οποία έγινε αυθαίρετη εγκατάσταση αθιγγάνων. Τα κτίσματα ισόγεια και διώροφα με επικρατούσα χρήση την αμιγή κατοικία.
- δυτικά - νοτιοδυτικά με τις ΠΕ «Σαράντα Μάρτυρες-Σφαγεία » με εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο, το έτος 1995. Πρόκειται για προσφυγικούς συνοικισμούς, δομημένους στο μεγαλύτερο τμήμα τους. Κυρίαρχη χρήση αυτή της αμιγούς κατοικίας. Καταστήματα συναντώνται κυρίως εκατέρωθεν της Προύσης (παλιά περιφερειακή της πόλης). Τα κτίσματα ισόγεια και διώροφα, κυρίως παλιά.

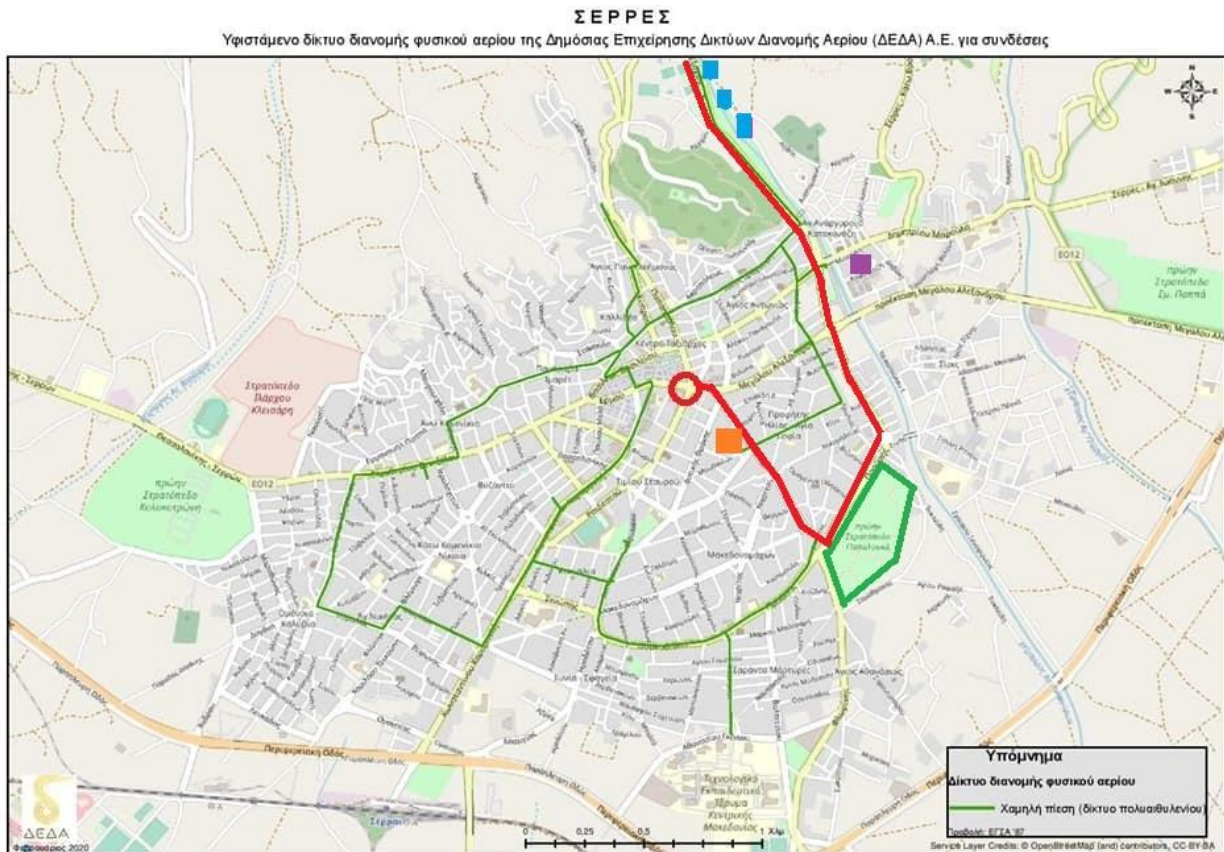
3.2.1 Προσβασιμότητα

Το στρατόπεδο εφάπτεται επί της οδού Προύσης, που από το ισχύον Γ.Π.Σ. προβλέπεται σαν αρτηρία και αποτελεί την παλιά περιφερειακή οδό της πόλης. Με το κέντρο της πόλης συνδέεται μέσω της Γ΄ Ιππικού Συντάγματος και της Ανατολικής Θράκης. Εκατέρωθεν της Γ΄ Ιππικού Συντάγματος αναπτύσσονται ισόγεια και διώροφα κτίρια που παρουσιάζουν κάποιο ενδιαφέρον, ενώ επί της Αν. Θράκης βρίσκεται το Τζιτζιρλί Τζαμί-διατηρητέο κτίριο (πορτοκαλί τετραγωνίδιο του Χάρτη, Εικόνα 3.6).

Εικόνες 3.4, 3.5: Άποψη του Τζιτζιρλί τζαμί/πηγή:[https://el.wikipedia.org/wiki/Ζιτζιρλί_Τζαμί_\(Σέρρες\)/](https://el.wikipedia.org/wiki/Ζιτζιρλί_Τζαμί_(Σέρρες))

Εικόνα 3.6: Χάρτης της πόλης με κόκκινο σημιώνεται το κέντρο της πόλης των Σερρών. Πορτοκαλί τετράγωνο το τζιντζιρλί τζαμί, με μωβ η θέση του Αχμέτ Πασά τζαμί και μπλε η περιοχή της κοιλάδας των Αγ. Αναργύρων/πηγή: <https://www.serreslife.gr/δίκτυο> διανομής φυσικού αερίου

Το στρατόπεδο βρίσκεται σε μικρή απόσταση από το ρέμα Αγ. Αναργύρων που ακολουθώντας το, βόρεια συναντάς το Τέμενος Αχμέτ Πασά Τζαμί (μωβ τετραγωνίδιο) και την κοιλάδα Αγ. Αναργύρων, (Εικόνα 3.9, 3.10) αληθινό φυσικό πνεύμονα για την πόλη και τόπο αναψυχής για τους κατοίκους της και τους επισκέπτες.

Εικόνες 3.7, 3.8: Τέμενος Αχμέτ Πασά/<https://el.wikipedia.org/wiki>

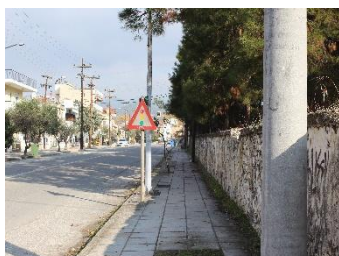
Εικόνα 3.9: Διαδρομή κατά μήκος της κοιλάδας αγ. Αναργύρων/https://tourism.serres.gr/thematikes_empiries/

Εικόνα 3.10: Τεχνητή λίμνη στην κοιλάδα των Αγ. Αναργύρων/https://tourism.serres.gr/thematikes_empiries/

3.2.2 Το δομημένο περιβάλλον εκτός του στρατοπέδου.

Το δομημένο περιβάλλον περιμετρικά του στρατοπέδου παρουσιάζει μία ανομοιομορφία όσον αφορά τα μεγέθη των οικοπέδων αλλά και των κατοικιών. Επί της οδού Προύσης που γεινιάζει με την δυτική πλευρά του στρατοπέδου, οι κατοικίες είναι άλλες παλαιές προσφυγικές μικρών διαστάσεων και ευτελών υλικών και άλλες νεόδμητες χωρίς αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, μεγαλύτερου μεγέθους. Στο βόρειο τμήμα του στρατοπέδου οι ιδιοκτησίες είναι όλες πολύ μικρών διαστάσεων, στοιχισμένες σε κάρναβο απόρροια των προσφυγικών καταυλισμών μετά το 1922 που μετεξελίχθηκαν σε ιδιοκτησίες.

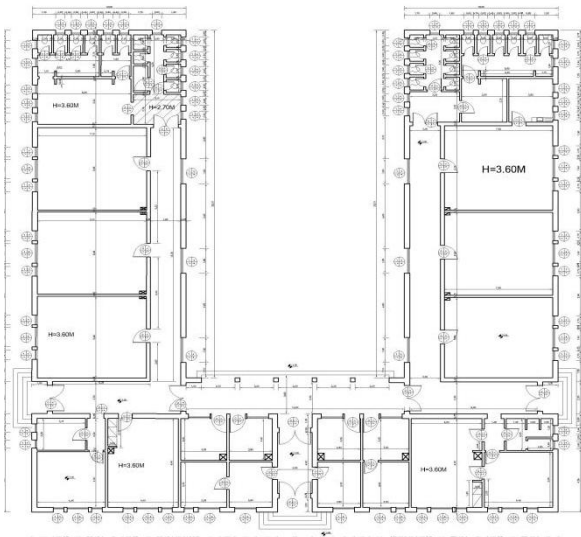

Εικόνα 3.11: Η Οδός Προύσης/πηγή: προσωπικό αρχείο

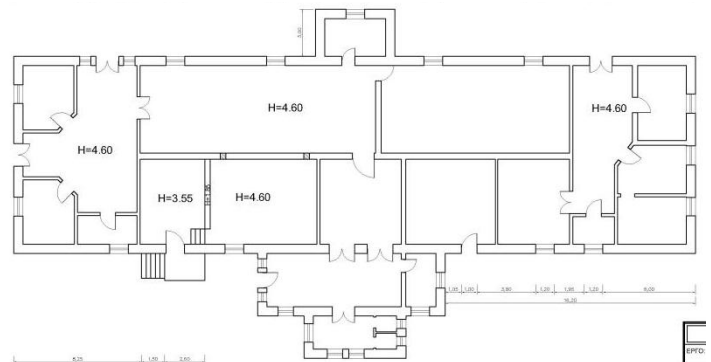
3.2.3 Το δομημένο περιβάλλον εντός του στρατοπέδου.

Τα υφιστάμενα δεκατρία (13) κτίρια στο πρώην στρατόπεδο έχουν κριθεί διατηρητέα με την ΥΠΠΟΤ/ΔΝΣΑΚ/22272/343/26-3-2012 (ΦΕΚ 120 ΑΑΠ) απόφαση Υφυπ. Πολιτισμού και Τουρισμού. Τα περισσότερα από αυτά βρίσκονται συγκεντρωμένα στο βορειοανατολικό τμήμα του χώρου του στρατοπέδου. Είναι κτίρια που κατασκευάστηκαν για τις λειτουργικές ανάγκες του στρατιωτικού χώρου (κοιτώνες, διοικητήριο, αποθήκες κλπ).

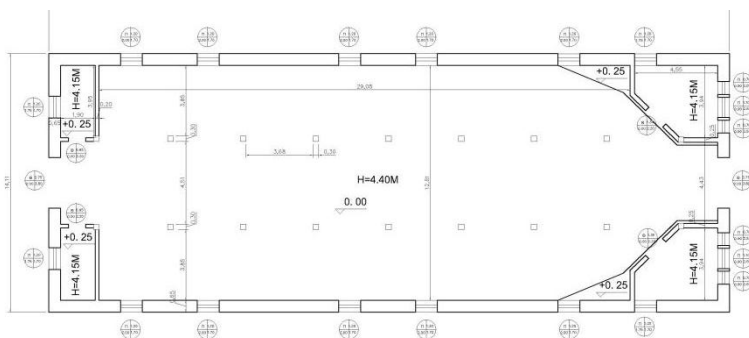
Πρόκειται για πλούσιο κτιριακό απόθεμα που παρουσιάζει μεγάλο τυπολογικό, κατασκευαστικό και μορφολογικό ενδιαφέρον. Τα κτίρια είναι μονώροφα, εκτός από ένα δώροφο, ορθογωνικής διατομής και μερικά με κάτοψη σε σχήμα «Π» ή σταυρού, με μεγάλους και ενιαίους χώρους.

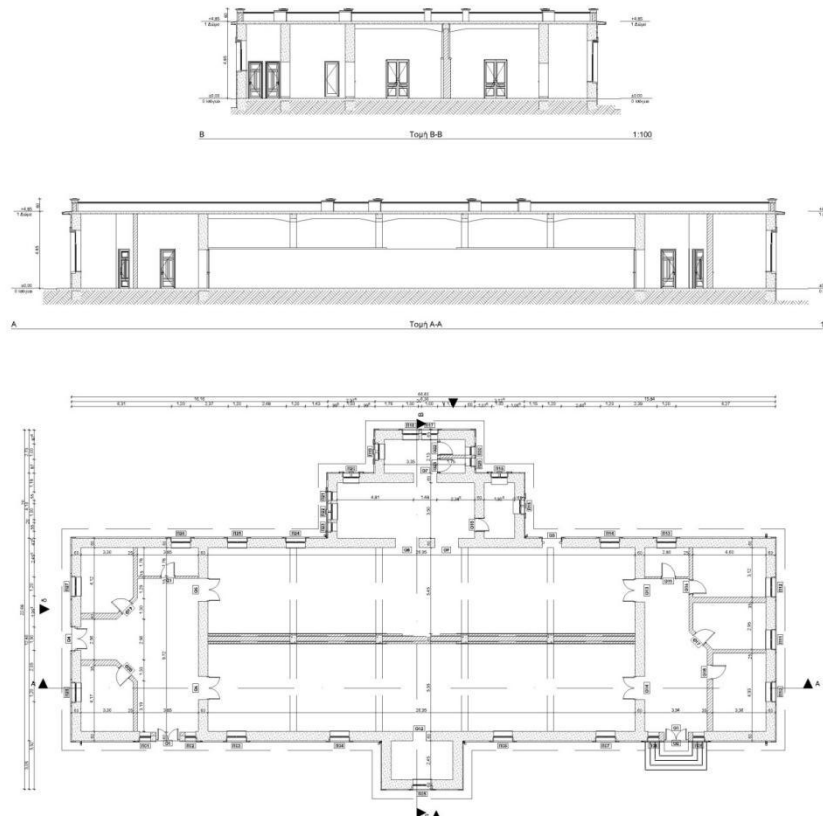
Εικόνα 3.12: κάτοψη σχήματος Π κτηρίου K12

Εικόνα 3.13: κάτοψη κτηρίου K3/πηγή: σχέδια αποτύπωσης Δήμου Σερρών

Εικόνα 3.14: κάτοψη κτηρίων K4, K5/πηγή: σχέδια αποτύπωσης Δήμου Σερρών

Εικόνα 3.15: Σχέδια αποτύπωσης του Κ12κτηρίου/πηγή: Τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σερρών

Εικόνα 3.16: Πρόσοψη του κτηρίου Κ3/
πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 3.17: Τα κτήρια Κ12, Κ11, Κ5/
πηγή: προσωπικό αρχείο

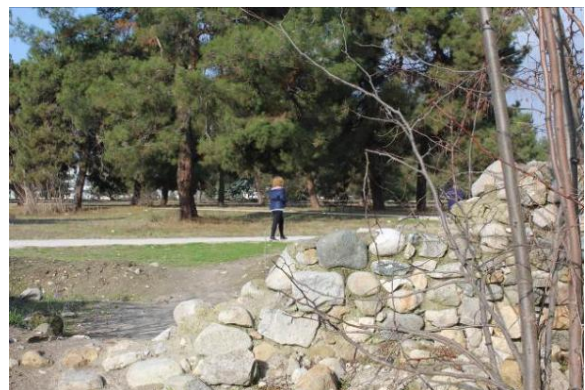
Αρκετά από τα κτήρια φέρουν ξύλινες τετράριχτες ή δίριχτες στέγες και επικάλυψη κεραμίδια, ενώ αρκετά έχουν δώμα ως επικάλυψη. Άλλα είναι δομημένα με φέρουσα τοιχοποιία, οπτοπλινθοδομή ή λιθοδομή και άλλα είναι μικτής κατασκευής (συνδυασμός υποστυλωμάτων και φέρουσας τοιχοποιίας). Τα περισσότερα φέρουν στις όψεις τους νεοκλασικά στοιχεία (παραστάδες στα ανοίγματα, τοξωτά υπέρθυρα, απομίμηση γωνιόλιθων στο επίχρισμα της βάσης των κτιρίων).

Το κτιριακό αυτό απόθεμα κρίνεται αναμφίβολα αναγκαίο προς ανάδειξη, σαν ιστορική αναφορά της αρχικής χρήσης του χώρου. Η αρχιτεκτονική των κτιρίων, η μορφολογία τους (όγκος, σχήμα, προσβάσεις), η διάταξη και η χωροθέτησή τους, παραπέμπουν όλα στην αρχική χρήση του χώρων και στην ιστορία τους. Για την φιλοξενία νέων χρήσεων, αναγκαίων για τον εκσυγχρονισμό και την λειτουργικότητα της πόλης των Σερρών, τα κτίρια αυτά μπορεί και πρέπει να αποκατασταθούν για επανάχρηση με σεβασμό στον χαρακτήρα της αρχικής στρατιωτικής τους χρήσης. Σε συνδυασμό με το φυσικό περιβάλλον και την υψηλή βλάστηση ο χώρος αποτελεί πνεύμονα πρασίνου.

Στο εσωτερικό του Στρατοπέδου υπάρχει ένα υποτυπώδες δίκτυο, χωμάτινων δρόμων-μονοπατιών, αποτύπωμα των προηγούμενων χρηστών. Τμήματα της περιβόλου διασώζονται στο βορειοδυτικό, βόρειο και ανατολικό όριο του χώρου. Η περίβολος είχε οικοδομηθεί με φερτά υλικά από το παράπλευρο ρέμα, όπως ποταμόπετρες, κυκλικές και λείες με συνδετικό κονίαμα μεταξύ τους κυρίως λάσπης.

Εικόνα 3.18: Τμήμα της βόρειας περιτοίχησης/
πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 3.19: Κατεστραμμένο τμήμα της
ανατολικής περιτοίχησης/πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνες 3.20, 3.21: Χωμάτινα μονοπάτια- διαδρομές προηγούμενων χρηστών/πηγή: προσωπικό αρχείο

3.2.4 Πολεοδομικό καθεστώς εντός στρατοπέδου

Το εγκεκριμένο με την 4340/30-7-1998 απόφαση Γ.Γ. Περιφ. Κεντρικής Μακεδονίας Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο πόλης Σερρών προέβλεπε τη δημιουργία χώρου πρασίνου και Πολιτιστικών Λειτουργιών - Αρχαιολογικού Μουσείου στο χώρο του στρατοπέδου, μετά την απομάκρυνσή του, προκειμένου να καλυφθούν οι ανάγκες της πόλης σε επί πλέον ελεύθερους χώρους, που είναι 83 στρέμματα.

Σύμφωνα με το νέο ΓΠΣ των Σερρών το στρατόπεδο Παπαλουκά διατηρείται σαν πάρκο πόλης, προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες της. Ειδικότερα στο α' στάδιο της μελέτης και όσον αφορά τους ελεύθερους χώρους της πόλης, αναφέρεται :

Αστικό πράσινο-πλατείες

Στην κατηγορία αστικό πράσινο ανήκουν :

- το προβλεπόμενο από το ΓΠΣ Δημοτικό πάρκο, στο οποίο λειτουργούν το Δημοτικό Γήπεδο, δυο Δημοτικά Σχολεία και ανοιχτό θέατρο πολιτιστικών εκδηλώσεων. Για τη διαμόρφωσή του σε χώρο πάρκου απαιτούνται απαλλοτριώσεις ιδιοκτησιών.
- ο προβλεπόμενος από το ΓΠΣ χώρος πρασίνου στο πρώην στρατόπεδο Παπαλουκά
- οι πολυάριθμοι, διάσπαρτοι χώροι πρασίνου που κατανέμονται στις περιφερειακές συνοικίες, σύμφωνα με τις πολεοδομικές μελέτες επέκτασης.

Πλατείες με την έννοια του αστικού χώρου παραμονής και δραστηριότητας πεζών, ελάχιστες υπάρχουν στην πόλη. Το μοναδικό παράδειγμα είναι η πλατεία Ελευθερίας, η κεντρική πλατεία της πόλης με το Δημαρχείο, το Μπεζεστένι (κλειστή αγορά), όπου λειτουργεί το Αρχαιολογικό Μουσείο. Σημαντική η πλατεία Ι.Κ.Α., ενώ η πλατεία Εμπορίου λειτουργεί περισσότερο σαν συγκοινωνιακός κόμβος.

Περιαστικό πράσινο

Σαν τέτοιο λειτουργούν η ζώνη του ρέματος Αγ. Αναργύρων, ο λόφος του Κουλά, όπου και η αρχαία Ακρόπολη (βόρεια της πόλης), το πάρκο του «Ηρώων», νότια της πόλης, η ζώνη του ρέματος Αγ. Αναργύρων (δυτικά της πόλης).

3.3 Πρόταση Δήμου σχετικά με την ανάπτυξη του στρατοπέδου

Για τη διαμόρφωση της πρότασης πρωταρχικός σκοπός ήταν η διατήρηση και ανάδειξη των βασικών χαρακτηριστικών του χώρου, σεβόμενοι την ιστορία του. Έτσι μετά από διαβούλευση με φορείς της πόλης, τέθηκαν οι παρακάτω στόχοι :

- η συμβολή του στρατοπέδου στην αύξηση των ανοιχτών χώρων φυσικού πρασίνου της πόλης
- η διασύνδεσή του χώρου με τους χώρους αστικού και περιαστικού πρασίνου
- η εναρμόνιση των χρήσεων του χώρου με τις πολιτιστικές και κοινωνικές δραστηριότητες της πόλης
- η διευθέτηση της κυκλοφορίας και της στάθμευσης των οχημάτων προς όφελος της προσπελασιμότητας, αλλά και της διατήρησης του ενιαίου χαρακτήρα του χώρου
- η επανάχρηση των διατηρητέων κτιρίων με δραστηριότητες πολιτισμού και αναψυχής
- η ανάδειξη της πολιτιστικής παράδοσης της πόλης των Σερρών.

3.3.1 Σύνομη αναφορά στην πολιτιστική ζωή των Σερρών

Η πόλη των Σερρών αποτελεί πολιτιστικό κέντρο με μεγάλη παράδοση. Κτισμένη σ' ένα από τα πιο ταραγμένα σταυροδρόμια της Ευρώπης, πέρασμα αναρίθμητων στρατών και λαών, είναι μια από τις αρχαίες πόλεις του πολύπαθου ελληνικού χώρου που κατόρθωσε να διατηρήσει αδιάλειπτη ζωή από τους ιστορικούς χρόνους μέχρι σήμερα.

Οι Σέρρες είναι μια σύγχρονη πόλη, με όλες τις απαραίτητες υποδομές, που εξασφαλίζουν τις προϋποθέσεις για άρτια εκπαίδευση, άθληση, επιχειρηματική δραστηριότητα, διασκέδαση και πολιτισμό.

Με σημαντικούς αρχαιολογικούς θησαυρούς, σημάδια της μακραίωνης διαδρομής της, σπουδαία Βυζαντινά και θρησκευτικά μνημεία όπως οι Άγιοι Θεόδωροι, το Μοναστήρι του Τιμίου Προδρόμου, ο Βυζαντινό κάστρο (Κουλάς), τα μεταβυζαντινά Οθωμανικά μνημεία (Τζαμιά) κ.α. παραμένει πάντα ένα σπουδαίο σταυροδρόμι συνάντησης διαφορετικών πολιτισμών.

Χαρακτηριστικό γνώρισμα των πολιτιστικών δραστηριοτήτων που πραγματοποιούνται τα τελευταία χρόνια στην πόλη και στην ευρύτερη περιοχή των Σερρών είναι το μεγάλο

θεματικό εύρος και η έντονη παρουσία εκδηλώσεων σύγχρονου πολιτισμού, παράλληλα με αυτές της παράδοσης.

Οι κύριοι φορείς διοργάνωσης πολιτιστικών προγραμμάτων και δράσεων είναι ο Δήμος Σερρών με την Κ.Ε.ΔΗ.Σ, Δημόσιοι φορείς, οι πολιτιστικοί σύλλογοι όλων των τοπικών Κοινοτήτων, καλλιτεχνικές και πνευματικές ομάδες πολιτών, αλλά και ιδιώτες επιχειρηματίες.

Σημαντική παρουσία στην πολιτιστική ζωή του Δήμου Σερρών, εκτός από την Κ.Ε.ΔΗ.Σ., έχουν η Περιφερειακή Ενότητα Σερρών, το ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ., η Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σερρών, το «Μαξίμιο Πνευματικό Κέντρο», το Μουσικό Σχολείο Σερρών, ο Σύλλογος Φίλων Γραμμάτων και Τεχνών, το Λύκειο Ελληνίδων, ο «ΟΡΦΕΑΣ», η Ε.Μ.Ε.Ι.Σ., οι πολιτιστικοί σύλλογοι καταγωγής (Θράκες, Πόντιοι, Βλάχοι κ.α.), τα ιδιωτικά Ωδεία και οι σχολές χορού, οι άνθρωποι των γραμμάτων και οι καλλιτέχνες της πόλης.

Πολιτιστικές μονάδες με σημαντική λειτουργία και συνεισφορά αποτελούν, το Αρχαιολογικό Μουσείο Σερρών, το «Κειμηλιαρχείο» της Ι.Μ. Σερρών & Νιγρίτας., τα Μουσεία Σαρακατσάνων, Βλάχων, Φυσικής ιστορίας, το Δημοτικό Θέατρο «Αστέρια», αλλά και το εικαστικό εργαστήριο «ΑΡΤΙΟ», τα εργαστήρια Φωτογραφίας και κατασκευής μουσικών οργάνων, το Μουσικό Εργαστήρι Σερρών, η «Οικία Παπαβασιλείου» κ.α.

Οι Σέρρες παρουσιάζουν πράγματι μια ιδιαίτερη δραστηριότητα σε κάθε πολιτιστικό αντικείμενο. Τόσο στις τέχνες και στα γράμματα, όσο και στον Λαϊκό πολιτισμό, πραγματοποιούνται κάθε χρόνο δεκάδες εκδηλώσεις και προγράμματα που συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον των κατοίκων αλλά και επισκεπτών.

Θεατρικές ομάδες, παραστάσεις, εκθέσεις εικαστικών, μουσικές εκδηλώσεις, χορευτικές παραστάσεις, λογοτεχνικές βραδιές, Λαϊκά δρώμενα κ.α. οργανώνονται στην πόλη και στα χωριά της περιοχής.

Τα «Ελευθέρια», η «Πανεπιστημιάδα Θεάτρου», το «Eco Festival», η «Πανελλήνια Χορευτική Συνάντηση», οι εκδηλώσεις της Παγκόσμιας Ημέρας Μουσικής και οι παρουσιάσεις συνόλων κλασικής μουσικής αποτελούν καθιερωμένους θεσμούς της πόλης, ενώ το Διεθνές Φεστιβάλ Νεολαίας Μητροσίου, τα «Καλέσματα» Ορεινής, η «Αστροφεγγιά» στην Άνω Βροντού, τα «Αναστενάρια» στην Αγία Ελένη κ.α. αποτελούν κορυφαίες εκδηλώσεις των Δημοτικών Κοινοτήτων.

Οι πολλοί και αξιόλογοι πνευματικοί άνθρωποι που σφράγισαν με την παρουσία τους την σύγχρονη διαδρομή των Σερρών, όπως ο Πέτρος Πέννας, ο Γιώργος Καφταντζής, ο Νίκος Νικολάου, ο Ευάγγελος Ασπιώτης κ.α., όπως και αυτοί που συνεχίζουν σήμερα στα γράμματα μαζί με τους σημαντικούς εικαστικούς καλλιτέχνες, τους σπουδαίους μουσικούς,

τους εξαιρετικούς ανθρώπους του θεάτρου και τους καταξιωμένους κινηματογραφιστές αποτελούν το πραγματικό πολιτιστικό κεφάλαιο της πόλης.

Τέλος σημαντική επίδραση στην πολιτιστική ζωή της πόλης ασκούν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα όπως το ΔΙ.ΠΑ.Ε. και τα Τ.Ε.Φ.Α.Α., με τους περίπου δέκα χιλιάδες φοιτητές, που από κοινού με τις δημόσιες σχολικές μονάδες και τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια διαμορφώνουν το νέο πνευματικό υπόβαθρο των Σερρών.

3.4 Η αναγκαιότητα δημιουργίας πολιτιστικού πάρκου στο στρατόπεδο Παπαλουκά.

Η ιδέα για τη δημιουργία πολιτιστικού πάρκου στο πρώην στρατόπεδο Παπαλουκά θεσμοθετήθηκε με το Γ.Π.Σ. 98 και εξειδικεύθηκε από ομάδα εργασίας του ΤΕΕ/ΤΚΜ Ν.Ε. Ν. Σερρών που αποτύπωσαν τους χώρους των στρατοπέδων και πρότειναν τις πιθανές χρήσεις τους. Κατά καιρούς εκπονήθηκαν διπλωματικές εργασίες με θέμα την αξιοποίηση του στρατοπέδου, οι οποίες τέθηκαν υπ' όψη του Δήμου Σερρών.

Σήμερα και με αφορμή δημιουργία του Μουσείου «Κωνσταντίνος Ξενάκης», η ανάπτυξη του πρώην στρατοπεδικού χώρου σε πολιτιστικό πάρκο, κρίνεται επιτακτική. Ιδιαίτερα θετικό επίσης είναι το γεγονός ότι σήμερα υπάρχει ΦΕΚ χαρακτηρισμού του χώρου και διατήρησης των κτισμάτων του ως διατηρητέα. Η αποδοχή ήταν ομόφωνα θετική σε επίπεδο Δημοτικού Συμβουλίου, όσο και από τους φορείς και την τοπική κοινωνία.

Τα βασικά επιχειρήματα για την δημιουργία πολιτιστικού πάρκου είναι:

- Η Θεματική αναφορά και αξιοποίηση του στρατοπέδου, με τρόπο που να ικανοποιεί τις ανάγκες της πόλης και της ευρύτερης περιοχής, εξασφαλίζοντας παράλληλα συνεκτικές και βιώσιμες σχέσεις μεταξύ των επί μέρους λειτουργιών.
- Η δημιουργία ενός εξωστρεφούς πόλου έλξης επισκεπτών, αφού το πάρκο θα έχει, ως σύνολο, πανελλήνιο και διεθνές ενδιαφέρον.
- Η δημιουργία ένας χώρου αποθησαύρισης και δημόσιας έκθεσης πολιτιστικών αγαθών που αφορούν την ιστορία, τον πολιτισμό, την πνευματική και καλλιτεχνική παραγωγή των Σερρών.
- Η ύπαρξη ενός ενιαίου χώρου δημιουργικής διεξόδου, κυρίως της νεολαίας με πρόσβαση στη γνώση, στην καλλιτεχνική έκφραση, στην ψυχαγωγία αλλά και στην καινοτομία.

- Η διατήρηση της ιστορικής μνήμης, με την ενσωμάτωση στην καθημερινή ζωή της πόλης και των κατοίκων στοιχείων πολιτισμού που συνδέονται με την διαχρονική πορεία των Σερρών.
- Η πολυπολιτισμική ιστορία και παράδοση του Νομού Σερρών σε συνδυασμό με την σύγχρονη πνευματική και καλλιτεχνική δημιουργικότητα που εμφανίζουν οι δεκάδες δραστήριοι σύλλογοι και οι άνθρωποι του πολιτισμού.

Το κύριο επιχείρημα για την ανάγκη συγκέντρωσης βασικών πολιτιστικών μονάδων σε ένα χώρο, είναι ότι με τον τρόπο αυτό αναπτύσσεται μια ιδιαίτερη δυναμική. Η αναπόφευκτη αλληλοεπίδραση μεταξύ των διαφόρων χώρων και λειτουργιών, καθιστά το σύνολο του πάρκου πολυσήμαντο σημείο, ελκυστικό για ανθρώπους όλων των ηλικιών με διαφορετικά ενδιαφέροντα και πολλαπλασιάζει τους λόγους που επηρεάζουν θετικά την αύξηση της επισκεψιμότητας μιας περιοχής.

Όλα αυτά μάλιστα θα συμβαίνουν σε ένα χώρο που τα περιβαλλοντικά και αρχιτεκτονικά του στοιχεία παραπέμπουν ευθέως στην ιστορική διαδρομή των Σερρών. Τα βασικά χαρακτηριστικά του πάρκου, σύμφωνα με την άποψη του Δήμου θα πρέπει να είναι:

- Η ύπαρξη σημαντικών χώρων παρουσίασης των ιστορικών και πολιτιστικών αποθεμάτων του Νομού Σερρών.
- Η λειτουργία σύγχρονων χώρων τέχνης.
- Η δημιουργία εναλλακτικών χώρων ψυχαγωγίας.
- Η συνθετική του διαμόρφωση, με τρόπο που να επιτρέπει την αρμονική σχέση του εξωτερικού φυσικού περιβάλλοντος, με τις λειτουργίες των κτηρίων και τις δράσεις που μπορούν να αναπτύσσονται.

3.5 Ρυμοτομικό σχέδιο στρατοπέδου σύμφωνα με το Γ.Π.Σ. των Σερρών.

Για τη διαμόρφωση του νέου ρυμοτομικού χρησιμοποιήθηκε τοπογραφικό διάγραμμα που συντάχθηκε από το Τμήμα Έργων & Κτηματολογίου του Δήμου Σερρών, στο οποίο αποτυπώθηκε η υφιστάμενη κατάσταση. Το τοπογραφικό διάγραμμα συμπληρώθηκε από ομάδα μελέτης, στην οποία ανατέθηκε η πολεοδομική μελέτη και απεικονίζονται οι ισχύουσες ρυμοτομικές και οικοδομικές γραμμές των πολεοδομικών ενοτήτων της πόλης που γειτνιάζουν με το στρατόπεδο.

Ο χώρος του πρώην στρατοπέδου πλέον εντάσσεται σε σχέδιο πόλης. Τμήματα της έκτασης διατίθενται :

- για την εξασφάλιση του απαραίτητου πλάτους στην οδό Προύσσης (από 20,0μ έως 25,0μ), προκειμένου να λειτουργήσει σαν αρτηρία, όπως προβλέπεται από το ΓΠΣ και να υπάρξει η δυνατότητα διαμόρφωσης πεζοδρομίων, ικανού πλάτους, για την ασφαλή μετακίνηση των πεζών,
- για την εξασφάλιση ικανού πλάτους στις οδούς Σαρανταπόρου και Σαμοθράκης (πλάτος 18,0μ),
- για δημιουργία πεζόδρομων, πλάτους 4,00μ, 4,50 και 8,00μ, βόρεια και ανατολικά, ώστε να επιτυγχάνεται η ασφαλής και εύκολη πρόσβαση στο χώρο
- για τη δημιουργία χώρων στάθμευσης στο ανατολικό και νότιο τμήμα. Ειδικότερα, όσον αφορά τον χώρο στάθμευσης ανατολικά, προτείνεται να διατεθεί, για τη δημιουργία του, ο προβλεπόμενος από την Πολεοδομική Μελέτη της ΠΕ «Αγ. Αθανάσιος» χώρος πρασίνου, ο οποίος αντικαθίσταται επί το μάλλον με την ένταξη του πρώην στρατοπέδου σε σχέδιο πόλης και τον χαρακτηρισμό τμήματός του, εμβαδού 61.744,80 τμ, σε Πάρκο Πόλης, συμπληρωμένος από τμήμα του στρατοπέδου.

Μέσα στο πλάτος των οδών παρέχεται η δυνατότητα διαμόρφωσης ποδηλατοδρόμων σύμφωνα με τον προγραμματισμό του Δήμου και προκειμένου να υλοποιηθούν οι κατευθύνσεις του νέου ΓΠΣ που προτείνει τη σύνδεση του πάρκου με το κέντρο της πόλης και την κοιλάδα Αγ. Αναργύρων μέσω συστήματος πεζόδρομων και δρόμων ήπιας κυκλοφορίας.

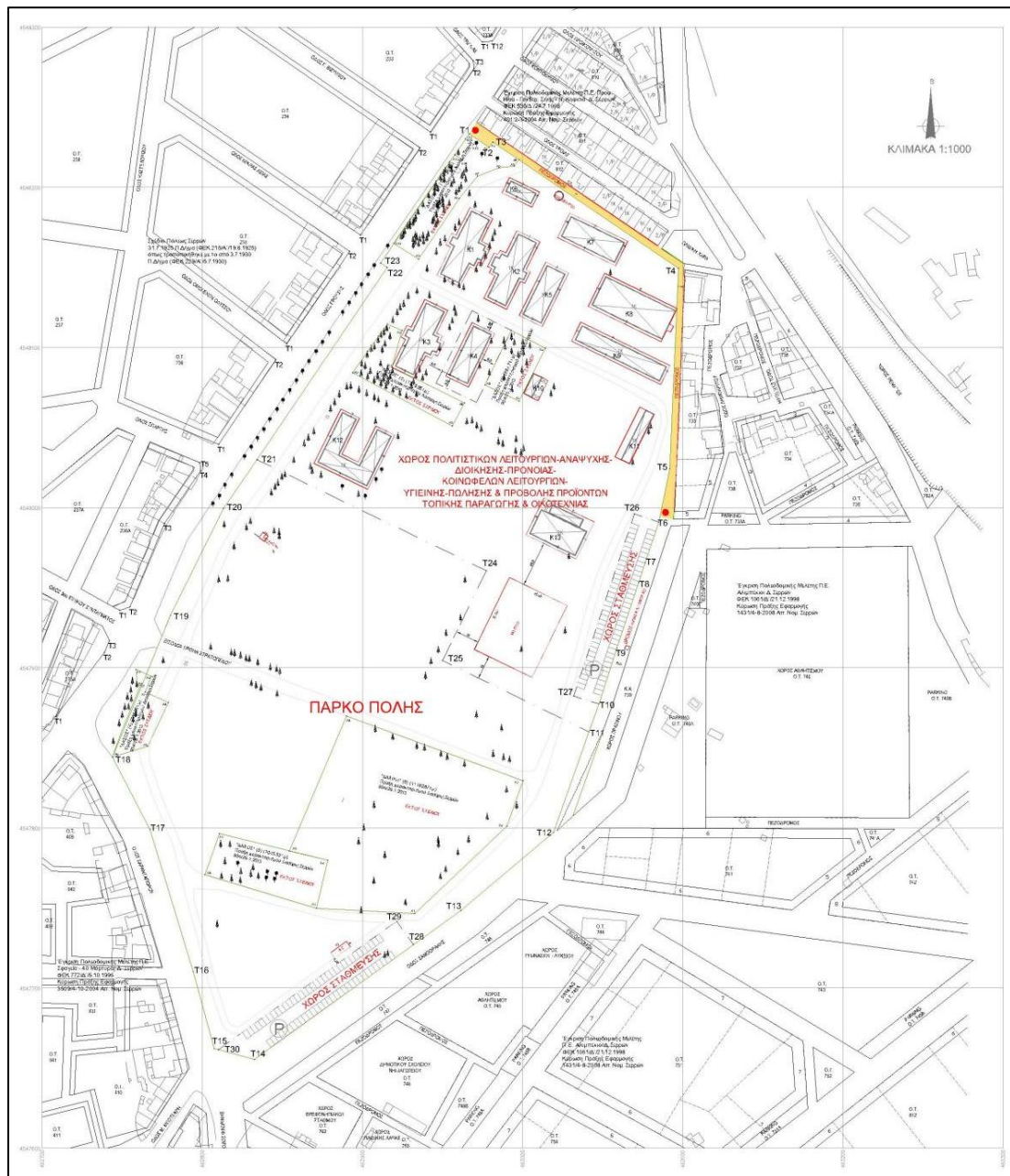
Ο υπόλοιπος χώρος που απομένει χαρακτηρίζεται :

- Τμήμα του, με στοιχεία 1.15.16.17..... 21.4.3.2.1. και εμβαδόν 54.355,92 τ.μ, σαν χώρος Πολιτιστικών Λειτουργιών και Αναψυχής. Πρόκειται για το τμήμα που περιλαμβάνει τα δεκατρία κτίρια, που κρίθηκαν διατηρητέα, άλλα τρία μικρά κτίσματα που προτείνονται να μην κατεδαφισθούν και να χρησιμοποιηθούν για βοηθητικές λειτουργίες του χώρου, όπως π.χ. γραφείο πληροφόρησης κλπ. και δυο φυλάκια.

Επιδιώχθηκε η ένταξη στον χώρο της συστάδας των δένδρων στο ΒΔ τμήμα του, ενώ η δενδροστοιχία που υπάρχει κατά μήκος της Προύσσης εντάσσεται στο πεζοδρόμιο, το οποίο διαπλατύνεται για την καλύτερη ανάδειξή της και για την καλύτερη ανάδειξη του πάρκου.

- Τμήμα του, με στοιχεία 1.2.3..... 13.14.1 και εμβαδόν 61.744,80 τμ, σαν Πάρκο Πόλης.

Οι δυο αυτοί χώροι θα λειτουργούν συμπληρωματικά.

Εικόνα 3.22: Τοπογραφικό που συνοδεύει το ΦΕΚ πολεοδόμησης του πάρκου/
πηγή: ΦΕΚ 120/2012 ΑΑΠ

Πολιτιστικές μονάδες και λειτουργίες που θα μπορούσαν, ενδεικτικά, να φιλοξενηθούν στα κτίρια που υπάρχουν εντός του πρώην στρατοπέδου και μερικές από αυτές έχουν κατά καιρούς προταθεί από το Δήμο, φορείς, υπηρεσίες ή συλλόγους:

- Το Μουσείο «Κωνσταντίνος Ξενάκης», έχει ήδη υλοποιηθεί στο κτήριο Κ1,

- Δημοτική Πινακοθήκη με τους εκπαιδευτικούς –δια δραστικούς της χώρους
- Δημοτικό παιδικό εικαστικό εργαστήριο «Άρτιο»
- Εργαστήρια Φωτογραφίας και Κατασκευής Παραδοσιακών Μουσικών Οργάνων της πρώην ΝΕΛΕ Σερρών
- Οι Αρχαιολογικές υπηρεσίες του Νομού, σε συνδυασμό με χώρους αποθήκευσης, συντήρησης αλλά και έκθεσης αρχαιολογικού υλικού.
- Τα Γενικά Αρχεία του Κράτους (ΓΑΚ)-Παράρτημα Σερρών
- Ο χώρος φιλοξενίας των πολιτιστικών συλλόγων των Σερρών
- Το Μουσείο Μοτοσυκλέτας (Λ.Α.Μ.Σ.)
- Συλλογή Χαρτών της ευρύτερης περιοχής της Μακεδονίας
- Το Κέντρο Νέων Τεχνολογιών και Επικοινωνίας (ΔΙ.ΠΑ.Ε. Σερρών)
- Χώρος ανοικτών εκδηλώσεων
- Αρχαιολογικό Μουσείο Λαογραφικό Μουσείο
- Φιλοτελικό Μουσείο

Όλες οι παραπάνω πολιτισμικές δομές θα συμπληρώνονται από ήπια αναψυχή όπως εστιατόριο, αναψυκτήριο, πωλητήριο Ονομαστών Τοπικών Προϊόντων.

Εκτός από το Αρχαιολογικό Μουσείο οι υπόλοιπες λειτουργίες μπορούν να φιλοξενηθούν στα υπάρχοντα διατηρητέα κτίρια.

Έτσι διαμορφώθηκε το ρυμοτομικό σχέδιο στην περιοχή όπως αποτυπώνεται στο ΦΕΚ 95/26-5-2016 (τεύχος Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων και Πολεοδομικών θεμάτων, εικόνα:3.22) και καθορίζεται :

- υπό στοιχεία 1.15.16 ..... . 3.2.1. χώρος, εμβαδού 54.355,92 τ.μ, ως χώρος **Πολιτιστικών Λειτουργιών και Αναψυχής**
- υπό στοιχεία 1.2.3. .... .. 13.14.1 χώρος, εμβαδού 61.744,80 τ.μ, ως **Πάρκο Πόλης** και ο
- υπό στοιχεία 7.8.23.22.7 χώρος, εμβαδού 2.335,54τ.μ. σαν **χώρος Στάθμευσης**, ενώ το ΟΤ. 739 της ΠΕ «Αγ. Αθανάσιος» αποχαρακτηρίζεται από χώρος πρασίνου και χαρακτηρίζεται σε χώρο στάθμευσης, μαζί με μικρό τμήμα έκτασης του πρώην στρατοπέδου.

Το αρμόδιο Δασαρχείο προκειμένου να διαφυλάξει τους χώρους υψηλού πρασίνου του στρατοπέδου προχώρησε σε πράξη χαρακτηρισμού δασικών εκτάσεων στον χώρο του στρατοπέδου. Πρόκειται για θύλακες που αποτυπώνονται στην πρόταση.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 29 του Ν. 2831/2000 (ΦΕΚ 140 Α) κάθε τροποποίηση του σχεδίου δεν πρέπει να επιφέρει μείωση της συνολικής επιφάνειας των κοινόχρηστων χώρων, συνθήκη που ικανοποιείται, αφού εντάσσεται σε σχέδιο πόλης το πρώην στρατόπεδο και χαρακτηρίζεται έκταση 62 στρεμ., περίπου, σαν πάρκο πόλης. Εξ άλλου το ΟΤ 739 χαρακτηρίσθηκε σαν χώρος πρασίνου προκειμένου να απομονώσει την πολεοδομική ενότητα «Αγ. Αθανάσιος» από τον χώρο του στρατοπέδου.

3.5.1 Όροι και περιορισμοί δόμησης σύμφωνα με το ΦΕΚ 95/26-5-2016

3.5.1.1 Καθορισμός οικοδομικών γραμμών

Χώρος Πολιτιστικών λειτουργιών και αναψυχής

Η ύπαρξη δεκατριών διατηρητέων κτιρίων και η ανάγκη για διατήρηση ενιαίου του χώρου οδήγησαν στον καθορισμό εσωτερικών οικοδομικών γραμμών.

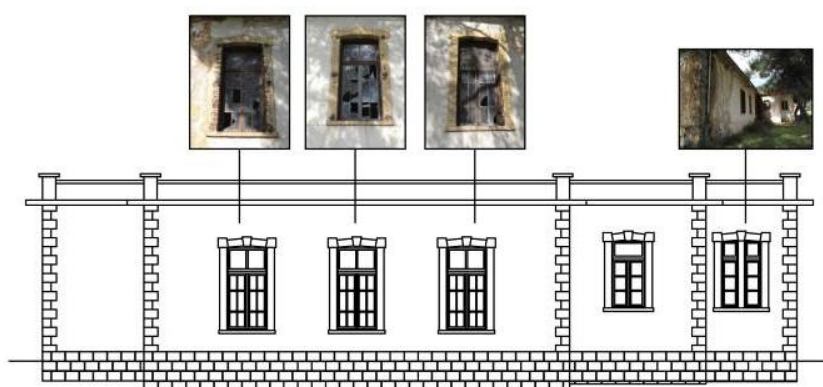
Ειδικότερα προτείνονται :

- οικοδομική γραμμή, σε απόσταση 1,50 μ από το περίγραμμα των διατηρητέων κτιρίων Κ1, Κ2, Κ3, Κ4, Κ5, Κ6, Κ7, Κ8, Κ9, Κ12,
- οικοδομική γραμμή που ταυτίζεται με την ανατολική, βόρεια και νότια πλευρά του κτιρίου Κ11 και σε απόσταση 4,0μ από τη δυτική πλευρά του
- οικοδομική γραμμή σε απόσταση 1,50 μ από τις πλευρές του κτιρίου Κ13, διευρυμένη, ώστε να προκύπτει ορθογωνικής διατομής διάγραμμα κάλυψης
- οικοδομική γραμμή που ταυτίζεται με το περίγραμμα των κτισμάτων Εκκλησιάκι και υδατόπυργος
- οικοδομική γραμμή, σε απόσταση 1,50 μ από το περίγραμμα του κτίσματος που βρίσκεται στο Β.Δ. τμήμα του χώρου και προορίζεται για βοηθητικές λειτουργίες
- περίγραμμα διαστάσεων 40.0μ χ 50.0μ για την μελλοντική ανέγερση Αρχαιολογικού Μουσείου.

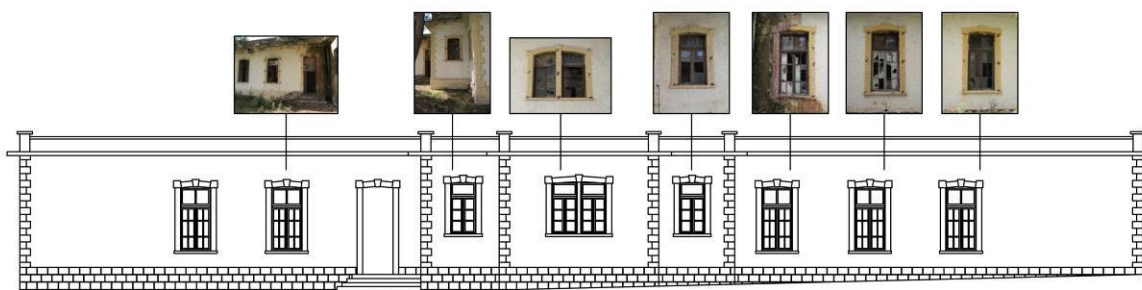
Το κτήριο Κ1 ήδη στεγάζει την συλλογή του Κωνσταντίνου Ξενάκη.

Εικόνα 3.23: Άποψη του κτηρίου Κ1 που αποκαταστάθηκε και σήμερα λειτουργεί ως Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κων. Ξενάκη/πηγή: προσωπικό αρχείο

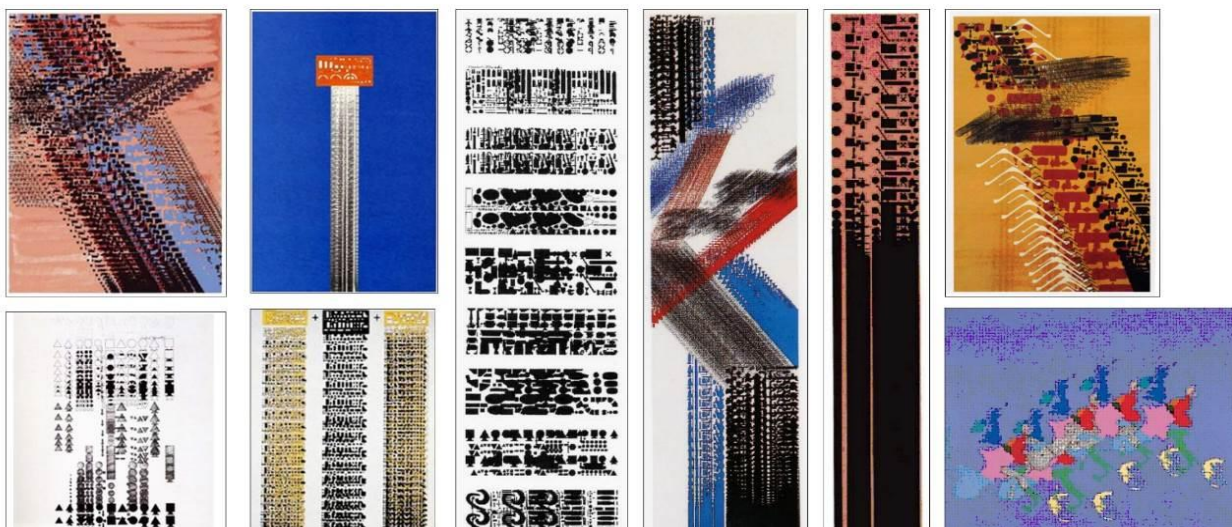
Εικόνα 3.24: Σχέδιο αποτύπωσης κτηρίου Κ1-Νότια όψη/πηγή: τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σερρών

Εικόνα 3.25: Σχέδιο αποτύπωσης κτηρίου Κ1-Ανατολική όψη/πηγή: τεχνική Υπηρεσία Δήμου Σερρών

Θεματική Ενότητα 4-5

Σημειωτική περίοδος Ζωγραφική

Θεματική Ενότητα 6

Σημειωτική περίοδος - αντικείμενα

Εικόνα 3.26: Φυλλάδιο μουσείου Κων. Ξενάκης- εικόνες από εκθέματα του μουσείου/πηγή: Μουσείο Κων. Ξενάκη

Χώρος Πάρκου

- περίγραμμα διαστάσεων 4.0μ χ 12.0μ για την ανέγερση W.C.
- οικοδομική γραμμή σε απόσταση 1,50 από το περίγραμμα του υπόστεγου που βρίσκεται στο νότιο τμήμα του χώρου
- Οι υπόλοιπες κατασκευές που θα απαιτηθούν για τον εξωραϊσμό και την αισθητική αναβάθμιση του χώρου, τον εξοπλισμό και την ασφάλειά του και γενικά κατασκευές για την

εξυπηρέτηση του προορισμού του, προσωρινές και λυόμενες κατασκευές (άρθρα 20 και 21 του Ν.Ο.Κ.), όπως ορίζονται άρθρα 20 και 21 του Ν.Ο.Κ.

3.5.1.2. Επιτρεπόμενες χρήσεις

Χώρος Πολιτιστικών λειτουργιών και αναψυχής

Στο κτίριο Κ1 λειτουργεί από τον Ιούνιο του 2022 το Μουσείο «Κωνσταντίνος Ξενάκης»

Στα κτίρια Κ2, Κ3, Κ5, Κ7, Κ12 προτείνονται πολιτιστικές λειτουργίες

Στο κτίριο Κ6 λειτουργία W.C.

Το κτίριο Κ8 προτείνεται για Διοίκηση και ειδικότερα για τα Γενικά Αρχεία του Κράτους-Παράρτημα Σερρών

Το κτίριο Κ12 προτείνεται για Διοίκηση και ειδικότερα για τη στέγαση των Αρχαιολογικών Υπηρεσιών

Το κτίριο Κ9 προτείνεται σαν πολυχώρος αναψυχής

Το κτίριο Κ10 προτείνεται σαν αναψυκτήριο.

Το κτίριο Κ11 προτείνεται για ανάπτυξη καταστημάτων πώλησης και προβολής προϊόντων τοπικής παραγωγής και οικοτεχνίας

Το κτίριο Κ4 προτείνεται για βρεφονηπιακό σταθμό.

Διατηρούνται το εκκλησάκι και ο υδατόπυργος και το ένα από τα δυο κτίρια (προτείνεται για βοηθητικές λειτουργίες) που βρίσκονται στο Β.Δ. τμήμα του χώρου (το άλλο εμπίπτει εντός δασικής έκτασης).

Με τις προτεινόμενες χρήσεις δημιουργείται ένα σύνολο πολιτιστικών λειτουργιών που συμπληρώνεται από αναψυχή και διοίκηση, συναφή με τον πολιτισμό.

Χώρος Πάρκου

Στον χώρο του πάρκου επιτρέπονται :

α. Κατασκευές σε ελεύθερους χώρους (πάρκο), όπως ορίζονται στις προδιαγραφές σύνταξης πολεοδομικών μελετών, (όπως μικρές αθλητικές εγκαταστάσεις, παιδικές χαρές, χώρους παιχνιδιού)

β. Κατασκευές σε κοινόχρηστους χώρους, όπως ορίζονται στο άρθρο 20 του Νέου Οικοδομικού Κανονισμού (κατασκευές για τη διαμόρφωση του εδάφους, για τον εξωραϊσμό

και την αισθητική τους αναβάθμιση, τον εξοπλισμό και την ασφάλειά τους και γενικά κατασκευές για την εξυπηρέτηση του προορισμού τους, προσωρινές και λυόμενες κατασκευές σύμφωνα με τους όρους που θέτει το άρθρου 21 του Ν.Ο.Κ.)

3.5.1.3. Όροι δόμησης

- Χώρος Πολιτιστικών λειτουργιών και αναψυχής

Θέση	Μέγιστο επιτρ. ύψος (μ)	Αριθ. ορόφων	Κάλυψη(τ.μ.)	Δόμηση(τ.μ.)
	(1)	(2)	(3)	(4)
Κτίριο Κ1	5,20	ένας	669,13 (υφιστάμενη)	669,13 (υφιστάμενη)
Κτίριο Κ2	5,00	ένας	648,92 (υφιστάμ.)	648,92 (υφιστάμ.)
Κτίριο Κ3	5,50	ένας	650,39 (υφιστάμ.)	650,39 (υφιστάμ.)
Κτίριο Κ4	5,00	ένας	436,80 (υφιστάμ.)	436,80 (υφιστάμ.)
Κτίριο Κ5	5,00	ένας	439,29 (υφιστάμ.)	439,29 (υφιστάμ.)
Κτίριο Κ6	3,50	ένας	134,41 (υφιστάμ.)	134,41 (υφιστάμ.)
Κτίριο Κ7	5,00	ένας	526,36 (υφιστάμ.)	526,36 (υφιστάμ.)
Κτίριο Κ8	4,50	ένας	978,03 (υφιστάμ.)	978,03 (υφιστάμ.)
Κτίριο Κ9	5,00	ένας	596,63 (υφιστάμ.)	596,63 (υφιστάμ.)
Κτίριο Κ10	4,20	ένας	144,78 (υφιστάμ.)	144,78 (υφιστάμ.)
Κτίριο Κ11	3,50	ένας	351,91 (υφιστάμ.+επέκτ.	351,91 (υφιστάμ.+επέκτ

Κτίριο Κ12	4,50	ένας	834,94 (υφιστάμ.)	834,94 (υφιστάμ.)
Κτίριο Κ13	14,00	Μέχρι τρεις μελλοντικά	722,87 (υφιστάμ. + επέκταση)	*722,87(υφιστάμ .+ επέκταση)

Χώρος Αρχαιολογικού Μουσείου (νέα κατασκευή).

Το Μουσείο θα μπορεί να έχει μέγιστη κάλυψη 1.500 τ.μ.

Εκκλησάκι			16,31	16,31
Υδατόπυργος			27,15	27,15
Κτίσμα (Βοηθ. Λειτουργίες)	4,50	ένας	35,22	35,22
Σύνολο			8.713,14	11.153

Έτσι υπολογίζεται η μέγιστη κάλυψη που μπορεί να πραγματοποιηθεί στο χώρο και ανέρχεται στα 8.721,26 τμ (ποσοστό κάλυψης $8.713,14 / (54.355,92-3.938) = 17 \%$), χωρίς να υπολογίζονται μικρές επεκτάσεις που τυχόν χρειασθούν μελλοντικά για την εύρυθμη λειτουργία των κτιρίων και μετά από σύμφωνη γνώμη της Εφορείας Νεωτέρων Μνημείων και του Συμβουλίου Αρχιτεκτονικής.

Ομοίως στη στήλη 4 καταγράφεται η υπάρχουσα δόμηση των κτισμάτων, με εξαίρεση το Κ11, στο οποίο περιλαμβάνεται η μελλοντική επέκταση και στο κτίριο Κ13, όπου για τον υπολογισμό της δόμησης περιλαμβάνονται οι επεκτάσεις προκειμένου να πάρει ορθογωνική μορφή, ενώ για το αρχαιολογικό Μουσείο υπολογίζεται μέγιστη δόμηση 2.500 τ.μ.

Έτσι με βάση τα στοιχεία του πίνακα προκύπτει **συντελεστής δόμησης** $11.167 / (54.355,92-3.938) = 0,22$ και ο μέγιστος επιτρεπόμενος συντελεστής δόμησης είναι 0,25.

- Χώρος Πάρκου

Μέγιστη επιτρεπόμενη κάλυψη 4 %

μέγιστος επιτρεπόμενος συντελεστής δόμησης 0,04

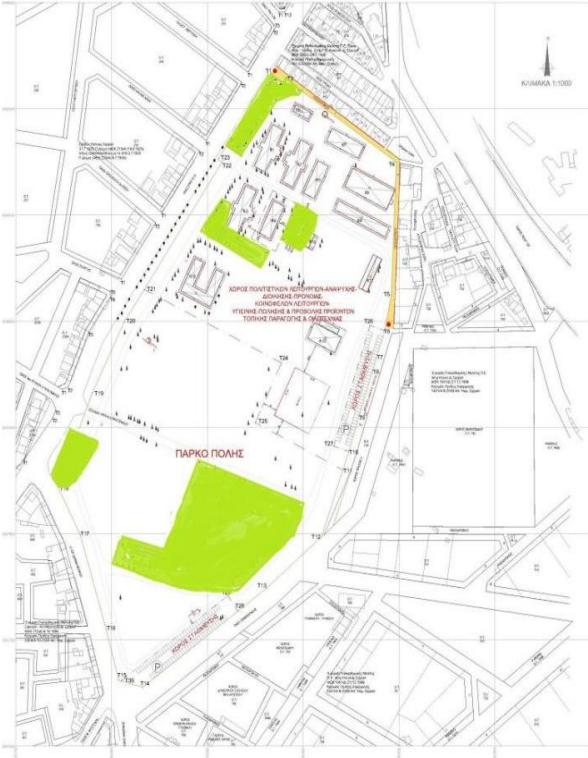
Μέγιστο επιτρεπόμενο ύψος : 5,00μ για νέα κτίσματα

Κατά τα λοιπά ισχύουν οι διατάξεις του Ν.Ο.Κ. (Ν. 4067/201

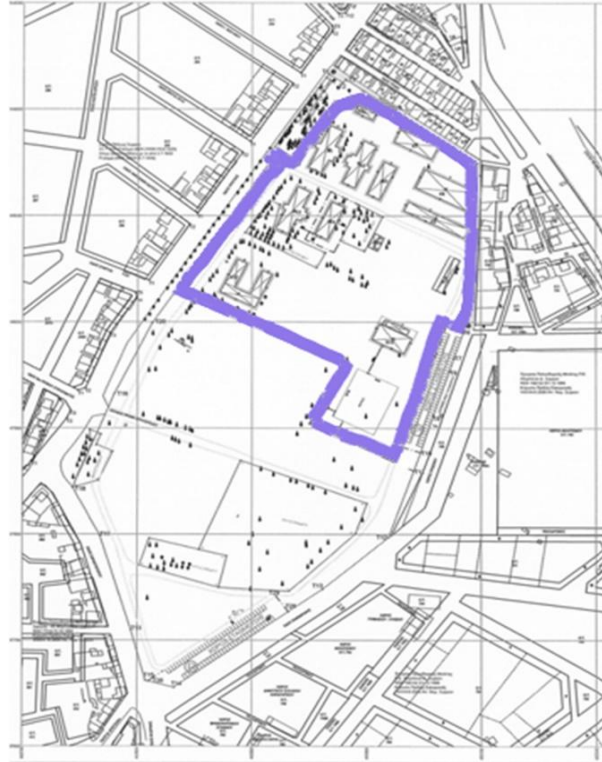
Τέλος,ι διαγραμματικά ο χώρος του πρώην στρατοπέδου έχει τις εξής χρήσεις:

ΧΡΗΣΕΙΣ ΓΗΣ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ

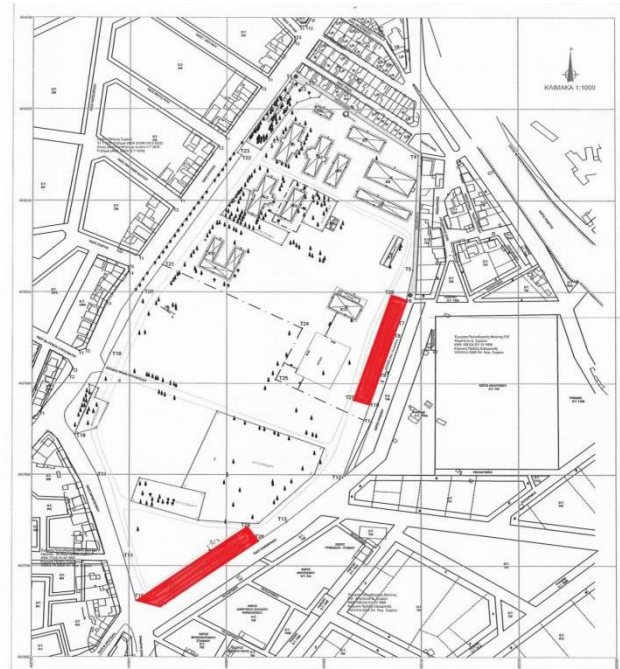
**Δάσος -εκτός σχεδίου έκταση 7.869,28τ.μ . Χώρος Πολιτιστικών Λειτουργιών και
αναψυχής 54.355,92τ.μ.**

Πάρκο πόλης έκταση 61.774,80τ.μ.

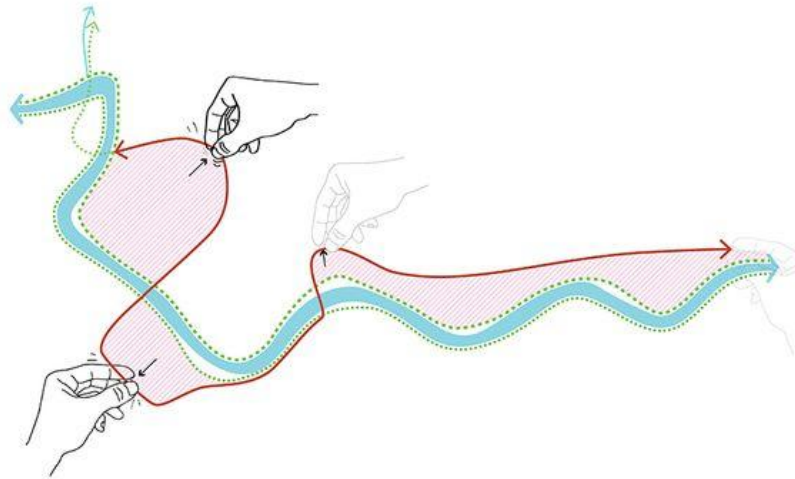

Χώρος στάθμευσης 2.335,54τ.μ.

Κεφάλαιο 4^ο

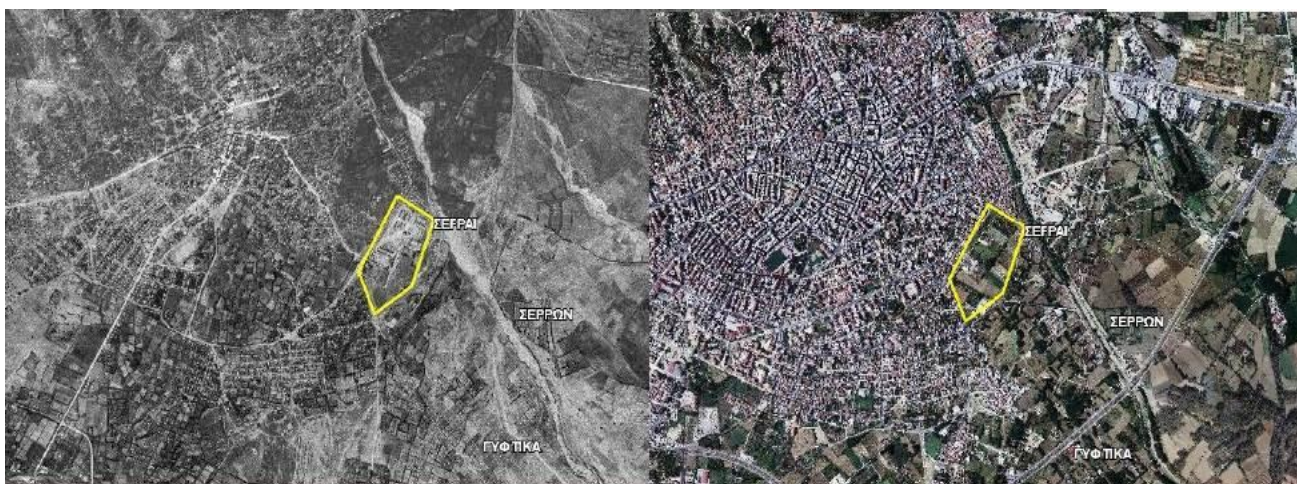
Κεφάλαιο 4ο: ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΠΡΟΤΑΣΗΣ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ -
ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ

4.1 Ο Χρόνος ως στοιχείο διαμόρφωσης της πρότασης

Παρατηρώντας κανείς τον χώρο του στρατοπέδου από ψηλά δίνεται η αίσθηση ότι ο αστικός χώρος εισχωρεί, επιτίθεται, εισβάλλοντας μέσα στο περιβάλλον του στρατοπέδου. Το δεχόμενο επίθεση περιβάλλον του στρατοπέδου δείχνει να πιέζεται και να αντιδρά προς κάθε κατεύθυνση. Ο θεμελιώδης νόμος της Φυσικής «δράση και αντίδραση» προκαλεί μια νέα γεωμετρία στον χώρο.

Συγκρίνοντας λοιπόν φωτογραφική αποτύπωση του 1945 (ελληνικό κτηματολόγιο) και του 2023, είναι ολοφάνερο ότι ο αστικός ιστός θέλει να αγκαλιάσει και να απομυζήσει τον ανοιχτό, αδόμητο, πράσινο χώρο του στρατοπέδου.

Εικόνα 4.1: Αεροφωτογραφία του 1945 (αριστερά), αεροφωτογραφία του 2022 (δεξιά)/πηγή: Ελληνικό Κτηματολόγιο

Το εγκαταλελειμμένο στρατόπεδο βρέθηκε ανάμεσα στην ιστορική και την διάχυτη πόλη και διαμορφώθηκε γύρω από μικρές χαράξεις- παλιές αγροτικές δομές και νέα έργα υποδομής. Ο «κενός», αστικός πλέον χώρος παρεμβάλλεται ανάμεσα στο αστικό κέντρο και στην επέκταση της πόλης προβάλλοντας μία εικόνα του παρελθόντος σε αντίθεση με το νέο δομημένο χώρο, που διαμορφώθηκε χάριν νέων αναγκών. Υπάρχει λοιπόν η ανάγκη επαναπροσδιορισμού του χώρου αυτού. Ο επαναπροσδιορισμός θα προκύψει μέσα από την διερεύνηση, σε επίπεδο πρότασης η οποία στόχο θα έχει την εξαγωγή ενδεικτικών συμπερασμάτων και σχεδιαστικών αρχών σχετικά με τους τρόπους προσέγγισης του προβλήματος της ανάκτησης του εγκαταλελειμμένου χώρου, προσαρμοσμένο στις σύγχρονες ανάγκες της πόλης με σεβασμό στο πνεύμα του τόπου και του τοπίου.

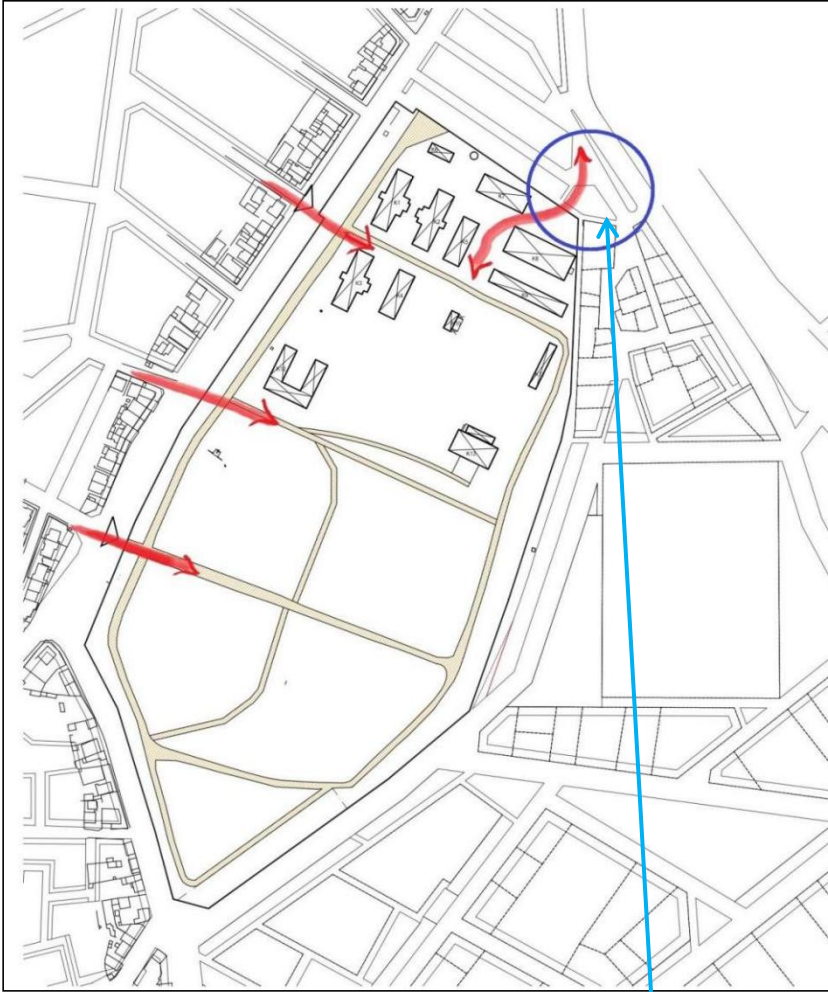
Το κρυμμένο δυναμικό που εμπεριέχει ο συνδυασμός της ιστορικής μνήμης της αρχιτεκτονικής και στρατιωτικής κληρονομιάς με τον πλούτο της βλάστησης και του νερού, καθιστά επιτακτική την ανάγκη ανάκτησης, βασιζόμενη σε κοινωνικές και πολιτισμικές αξίες. Ως σημαντικότεροι λόγοι επανάχρησης, που συσχετίζουν τα εγκαταλελειμμένα κτίρια με την πόλη, μπορούν να θεωρηθούν οι παρακάτω:

- η αναγκαιότητα συνάρτησής τους με το μέλλον της πόλης με όρους συνέχειας χώρου και χρόνου.
- η λειτουργία τους ως «από μηχανής θεός» στην αναζήτηση καλύτερης ποιότητας ζωής μέσα από την αναδιάρθρωση του αστικού και κτιριακού αποθέματος.
- η δυνατότητά τους να εξυπηρετήσουν ένα ευρύ φάσμα νέων αναγκών λόγω της τυπολογικής τους ευελιξίας
- η πολυσήμαντη πολιτισμική αξία τους με την υλική και συμβολική τους υπόσταση.
- η ανάγκη γνωριμίας με παρωχημένους και ταυτόχρονα επίκαιρους τρόπους επανάχρησης κτηρίων, βασιζόμενη στην αειφόρο ανάπτυξη.

4.2 Ο Τόπος ως στοιχείο διαμόρφωσης της πρότασης

4.2.1 Πρόσβαση στον χώρο του Στρατοπέδου

Η είσοδος στον χώρο του στρατοπέδου, μετά την κατεδάφιση του τοίχους που περιέκλειε το στρατόπεδο, γίνεται από πολλά σημεία- εισόδους, κυρίως από την πλευρά της πόλης, που εκτείνεται στα ανατολικά του στρατοπέδου. Ενδιαφέρον παρουσιάζει μία είσοδος από την βόρεια πλευρά του στρατοπέδου. Η γωνία αυτή γειτνιάζει με χώρο χαρακτηρισμένο «παιδική χαρά» παρόλα αυτά ανεκμετάλλευτο και αδιαμόρφωτο. Η σπουδαιότητα του σημείου έγκειται στο γεγονός ότι η είσοδος αυτή μπορεί να συνδέσει το στρατόπεδο με την μεγάλη κοιλάδα των Αγ. Αναργύρων ενοποιώντας τους δύο αυτούς, πράσινους χώρους. (Χάρτης 4.1)

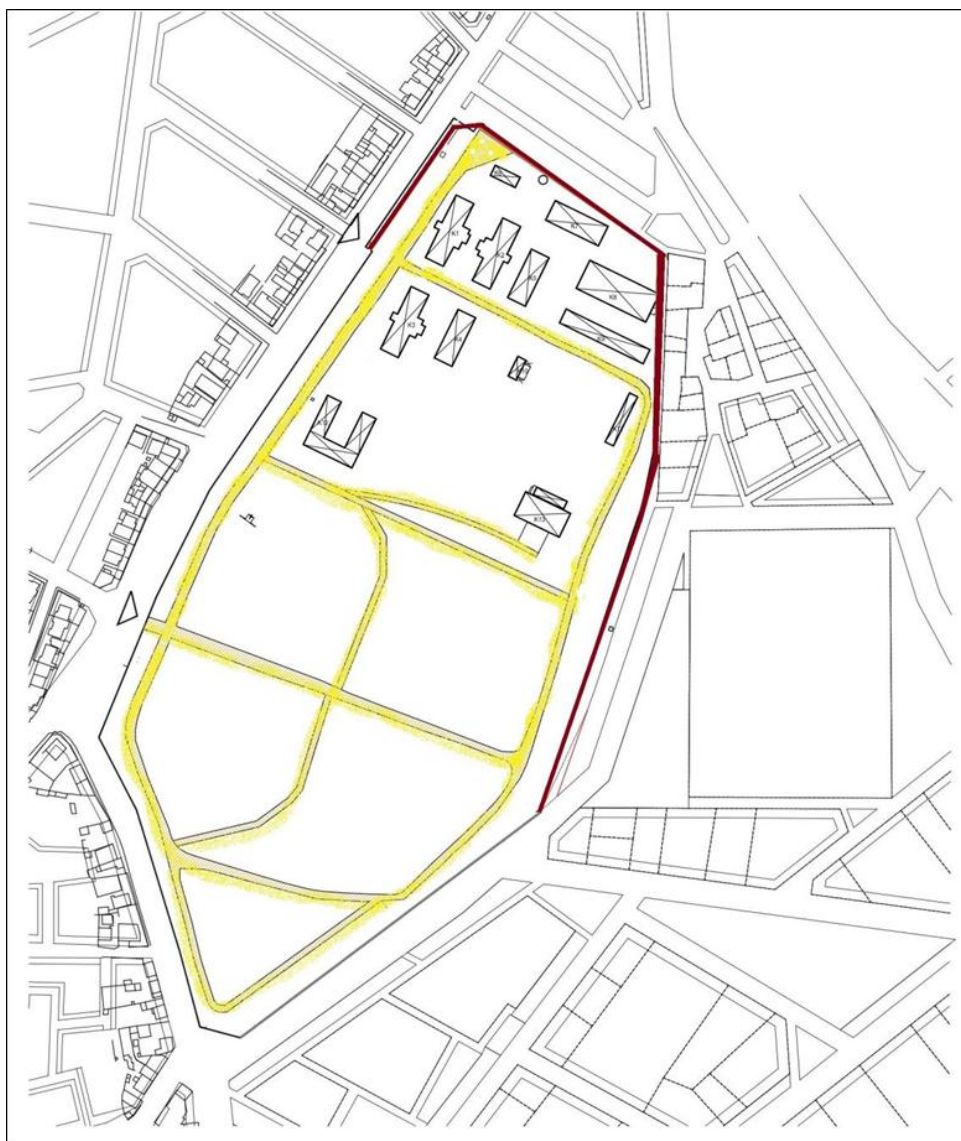
Χάρτης 4. 1: Είσοδοι στο χώρο του στρατοπέδου σημερινή κατάσταση και προτεινόμενη νέα είσοδος

Εικόνα 4. 2: Είσοδος από τον χώρο αδιαμόρφωτης παιδικής χαράς/πηγή: google earth 20-6-2023

Εισερχόμενος κανείς στον χώρο του στρατοπέδου αντιλαμβάνεται ένα δίκτυο διαδρόμων που έγινε από τους προηγούμενους χρήστες του στρατοπέδου και τους οποίους χρησιμοποιούν ασυναίσθητα και οι νέοι χρήστες κυρίως περιπατητές. Το τοιχίο- μάντρα που περικλείει το στρατόπεδο αποτυπώνεται παρακάτω με κόκκινο χρώμα. Ένα τμήμα του στα ανατολικά του στρατοπέδου σώζεται ακόμη μαζί με τον πύργο παρατηρητήριο. Το σωζόμενο τμήμα της πέτρινης περίφραξης καθώς και τα κτήρια που σώζονται είναι η "Μνήμη", ανάμνηση της παλαιάς χρήσης του χώρου.

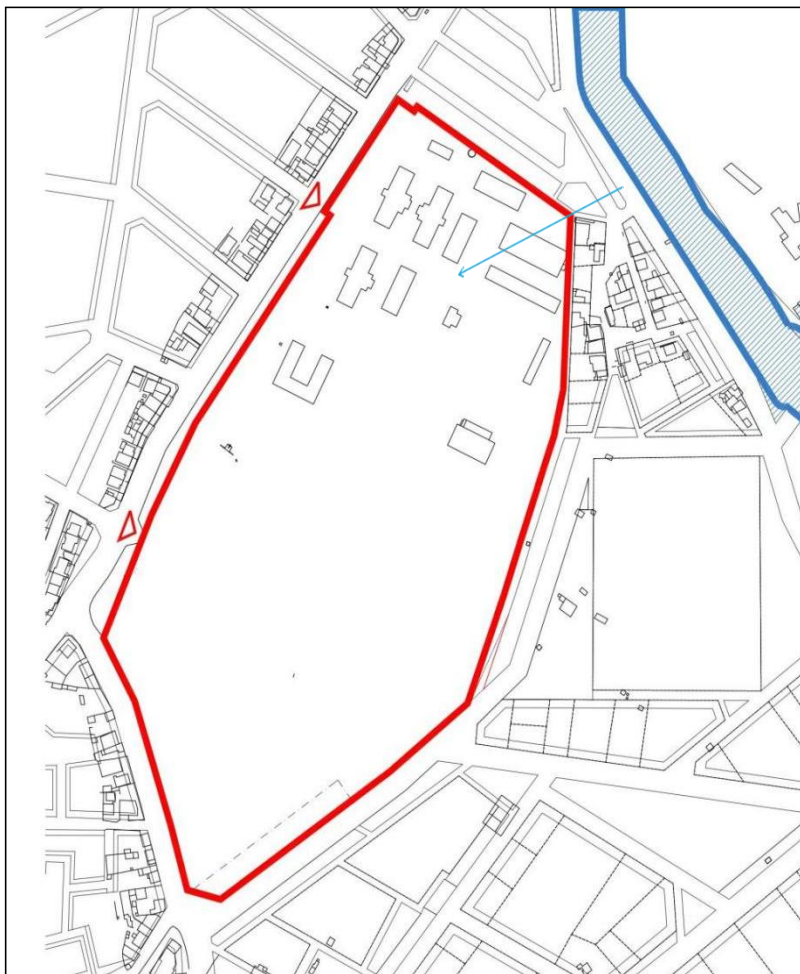

Χάρτης 4.2: αποτύπωση των μονοπατιών(κίτρινο) και αποτύπωμα της υπολειμματικής περίφραξης

Η βόρεια είσοδος διάμεσό της παιδικής χαράς είναι και το σημείο που το νερό θα μπορούσε να εισέλθει μέσα στον χώρο, να τον διασχίσει και να αποτελέσει το ενοποιητικό στοιχείο των διαφορετικών λειτουργιών- χρήσεων του Πάρκου.

Εικόνα 4.2: ρέματα και θέση στρατοπέδου /πηγή: google maps

Χάρτης 4.3: όρια στρατοπέδου και σχέση με το υδάτινο στοιχείο

Ο χώρος στο εσωτερικό του στρατοπέδου χαρακτηρίζεται από ψηλά δέντρα με ρωμαλέο κορμό αποτέλεσμα της ηλικίας τους, κυρίως πεύκα. Η αυτοφυής βλάστηση επίσης είναι αξιοσημείωτη. Παρακάτω απεικονίζονται οι πιο αξιόλογοι πράσινοι χώροι του στρατοπέδου που το Δασαρχείο τους χαρακτήρισε «δάσος» σημειακά, στην προσπάθεια να τους διαφυλάξει.

Χάρτης 4. 4:Θύλακες πρασίνου όπως καταγράφηκαν από το Δασαρχείο προς διαφύλαξη.

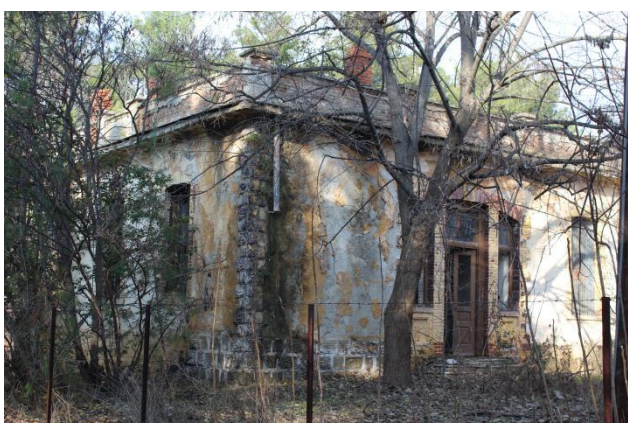
Τα κτήρια που σώζονται, διότι ο Δήμος κατεδάφισε κάποια κυρίως νεότερα με χρήση αποθηκών, είναι χαρακτηρισμένα ως διατηρητέα από την Εφορία Νεοτέρων μνημείων σύμφωνα με το ΦΕΚ 120/17-04-2012. «Χαρακτηρισμός ως μνημείων δεκατριών κτιρίων του Πρώην στρατοπέδου «Παπαλουκά» στο Δήμο Σερρών, Περιφερειακής Ενότητας Σερρών, ιδιοκτησίας Τ.ΕΘ.Α

Εικόνα 4.3:Άποψη του κτηρίου στρατωνισμού που δεσπόζει στον χώρο/πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 4.4: Ανατολική όψη του κτηρίου στρατωνισμού/πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 4.5: Κύρια πρόσοψη του Διοικητηρίου/πηγή: προσωπικό αρχείο

Εικόνα 4.6: το κτήριο διοίκησης/πηγή : προσωπικό αρχείο

Εικόνα 4.7: Κτήριο αποθηκών ορθογωνικής κάτοψης πηγή : προσωπικό αρχείο

Εικόνα 4.8:Κτήριο κάτοψης σε σχήμα Π πηγή: προσωπικό αρχείο

4.3 Αρχές της πρότασης ανάπλαση

Με δεδομένο ότι το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο (ΓΠΣ) της πόλης, κατακερματίζει τον χώρο του στρατοπέδου και τον χωρίζει σε ζώνες με διαφορετικές χρήσεις, πάρκο πόλης και χώροι Πολιτιστικών λειτουργιών και Αναψυχής, ζώνες χώρου με δασικό χαρακτήρισμό ζώνες κτηρίων χαρακτηρισμένων διατηρητέων και φυσικά διαφορετικούς όρους δόμησης για κάθε ζώνη.

Η βασική αρχή του σχεδιασμού της πρότασης έχει να κάνει με την διαχείριση του αδόμητου χώρου. Στόχος είναι να παραμείνει ο χώρος **αδόμητος, αδιαίρετος και προσπελάσιμος.**

Οι στόχοι που τέθηκαν είναι:

- Αξιοποίηση των κτηρίων ως μνήμη, όχι ως στείρα μνημειακότητα.
- Προσβασιμότητα για όλους, ενοποίηση των λειτουργιών καθώς διαφοροποιούνται οι όροι δόμησης και χρήσης του χώρου από τα βόρεια προς τα νότια του χώρου
- Ροϊκότητα κινήσεων, οργανική γεωμετρία ως αντιστάθμιση της γραμμικότητας του αστικού ιστού
- Σχεδιασμός με την φύση ως “δομικό” εργαλείο

Λαμβάνοντας υπόψη όλους τους παραπάνω κατευθυντήριους στόχους αλλά και τον κατακερματισμό των χρήσεων μέσα στον χώρο που ορίζει το ΓΠΣ των Σερρών γίνεται προσπάθεια “πιθανόν” σεναρίων χρήσης του χώρου από διάφορους χρήστες, διάφορες ηλικιακές ομάδες μέσα από μία οπτική ‘ανάκτησης – παρέμβασης – αλλαγής’ και μέσα από την οικειοποίηση με την έννοια της πόλης, τη μορφολογία της και το ιστορικό της βάθος.

Βασικές αρχές της κριτικής προσέγγισης για την αναθεώρηση της σχέσης μας με την πόλη, είναι: η απόλαυση, όχι η κατανάλωση / η αειφορία, όχι η άκαμπτη φυσιολατρία / η μνήμη, όχι η στείρα μνημειακότητα.

Στόχος της πρότασης είναι ένας ανενεργός υπαίθριος χώρος να μετατραπεί σε πάρκο που ανοίγεται στην πόλη. Αυτό από τη μια, θα αναβαθμίζει τη ζωή των κατοίκων και, από την άλλη, θα γίνει τοπόσημο υπερτοπικού χαρακτήρα λόγω μεγέθους, πρασίνου που θα προσφέρει χρήσεις ποικίλων εμπειριών.

Μερικές από τις δραστηριότητες που θα φιλοξενήσει ο υπαίθριος χώρος είναι αναψυκτήριο-εστιατόριο, αμφιθέατρο, θεματικούς κήπους, χώρους περιπλάνησης-

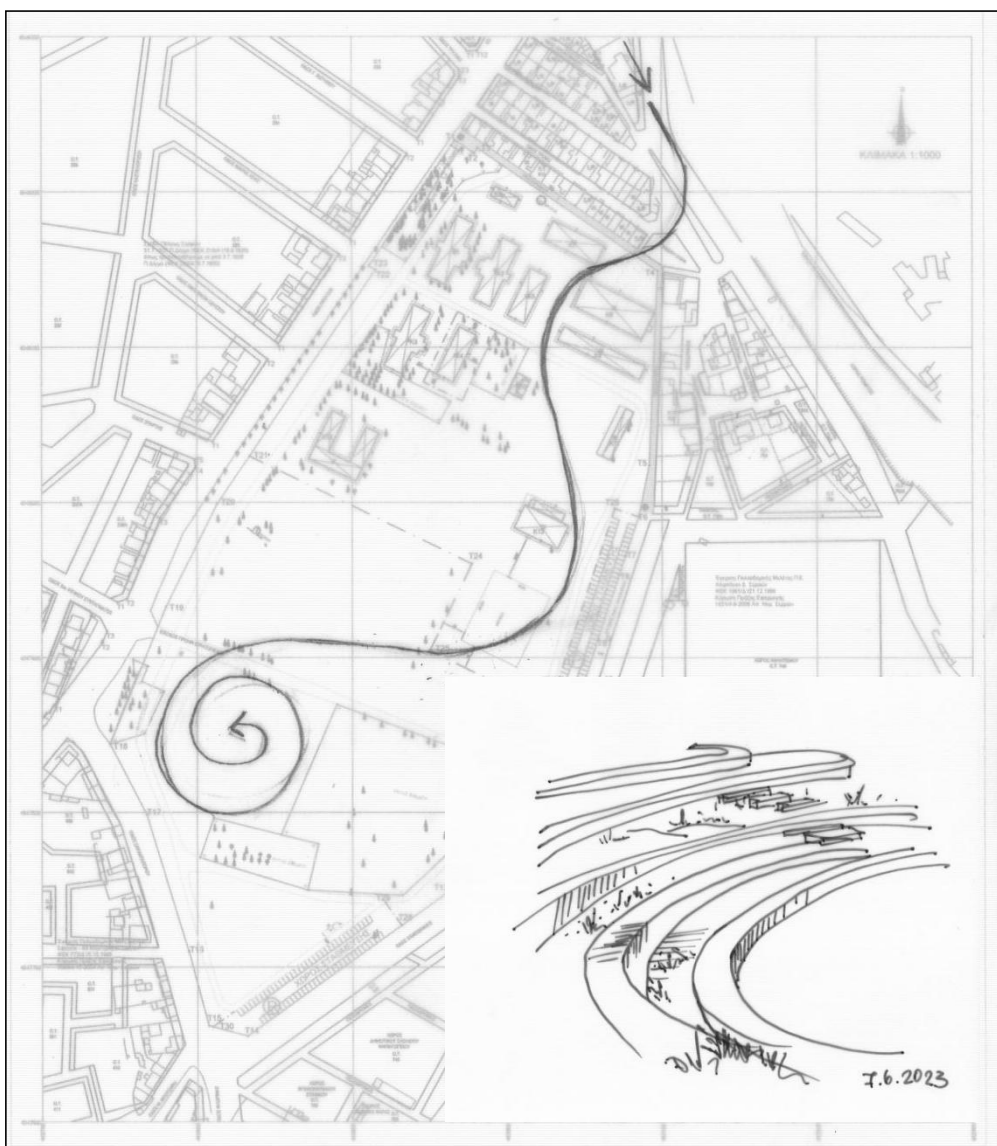
στάσης και δράσεων, παιχνιδιών και υπαίθριας γυμναστικής, πίστα mountain bike, «πράσινο σημείο», παζάρια, εκθέσεις. Ενώ τα κτίρια θα παραμείνουν μορφολογικά απaráλαχτα ως άμεση αναφορά στο παρελθόν του τόπου θα φιλοξενήσουν νέες χρήσεις στο εσωτερικό τους.. Η αντιμετώπιση αυτή προς την υπάρχουσα κτιριακή υποδομή δείχνει μια σαφή πρόθεση ως προς τον χαρακτήρα της ανάπλασης, που επιχειρεί όχι απλά να «γεμίσει» τον κενό χώρο, αλλά και να του προσδώσει ταυτότητα, συνδέοντάς τον με τη μνήμη του παρελθόντος.

Η κεντρική ιδέα της σύνθεσης φιλοδοξούμε να συνομιλήσει με την υπάρχουσα τοπιογραφία. Ο τόπος είναι αυτός που καθορίζει τον σχεδιασμό, ενώ οι βασικές χαράξεις υπενθυμίζουν τη χρήση του πρώην στρατοπέδου. Κρυφοί υπαινιγμοί σε υλικά, κατασκευές και σχήματα θα παράγουν μια διακριτική αναφορά στο παρελθόν σε ένα εντελώς νέο τοπίο. Ο κάθε τόπος κρύβει τα μυστικά του, αξίες και συμβολισμούς, τα οποία προσπαθήσαμε να αποκρυπτογραφήσουμε και αποτέλεσαν έμπνευση για τον σχεδιασμό της πρότασης.

4.3.1 Διερεύνηση του χώρου - εισόδων προς το εσωτερικό του στρατοπέδου

Σήμερα η πρόσβαση μέσα στον χώρο του στρατοπέδου, γίνεται από όλο το μήκος της ανατολικής πλευράς του που συνορεύει με την πόλη καθώς δεν υφίσταται πλέον ο μεγάλος πέτρινος μαντρότοιχος –περίφραξη που περικλείει το στρατόπεδο και το απομόνωνε από τις λειτουργίες της πόλης. Η πρόσβαση στον χώρο γίνεται είτε με αυτοκίνητο είτε με τα πόδια από το κέντρο της πόλης καθώς απέχει μόλις 700 μέτρα από την Πλατεία Εμπορίου (το κέντρο της πόλης) σε γραμμική διάταξη. Παρακάτω παρατίθεται μία σχεδιαστική προσέγγιση των χρηστών στο χώρο με κάποια σενάρια προώθησής τους- διαδρομών αυτών στο εσωτερικό του χώρου.

Η είσοδος των περιπατητών- χρηστών της κοιλάδας των Αγ. Αναργύρων μπορεί να γίνει απρόσκοπτα από την βόρεια πλευρά του στρατοπέδου. Το μονοπάτι θα εξελιχθεί καμπυλωτά καθώς ο χρήστης θα κινηθεί ενδιάμεσα από τα κτήρια προκειμένου να βγει στο "ξέφωτο"- πλάτωμα, άνοιγμα. Το καμπύλο μονοπάτι αφού ελιχθεί στον χώρο θα καταλήξει στην νότια πλευρά του στρατοπέδου και θα εισχωρήσει προς το έδαφος με έναν σπειροειδή στροβιλισμό, εγκλωβίζοντας τον επισκέπτη "μέσα" του. Έτσι δίνεται η δυνατότητα δημιουργίας ενός υπαίθριου αμφιθεάτρου που θα συσπειρώνετε και θα υποβαθμίζεται στο εσωτερικό της γης.

Σκίτσο 4.1:Πιθανή κίνηση των χρηστών από τα βόρεια στον χώρο του στρατοπέδου και σκίτσο υπαίθριου αμφιθεάτρου με αναβαθμούς ασύμμετρους.

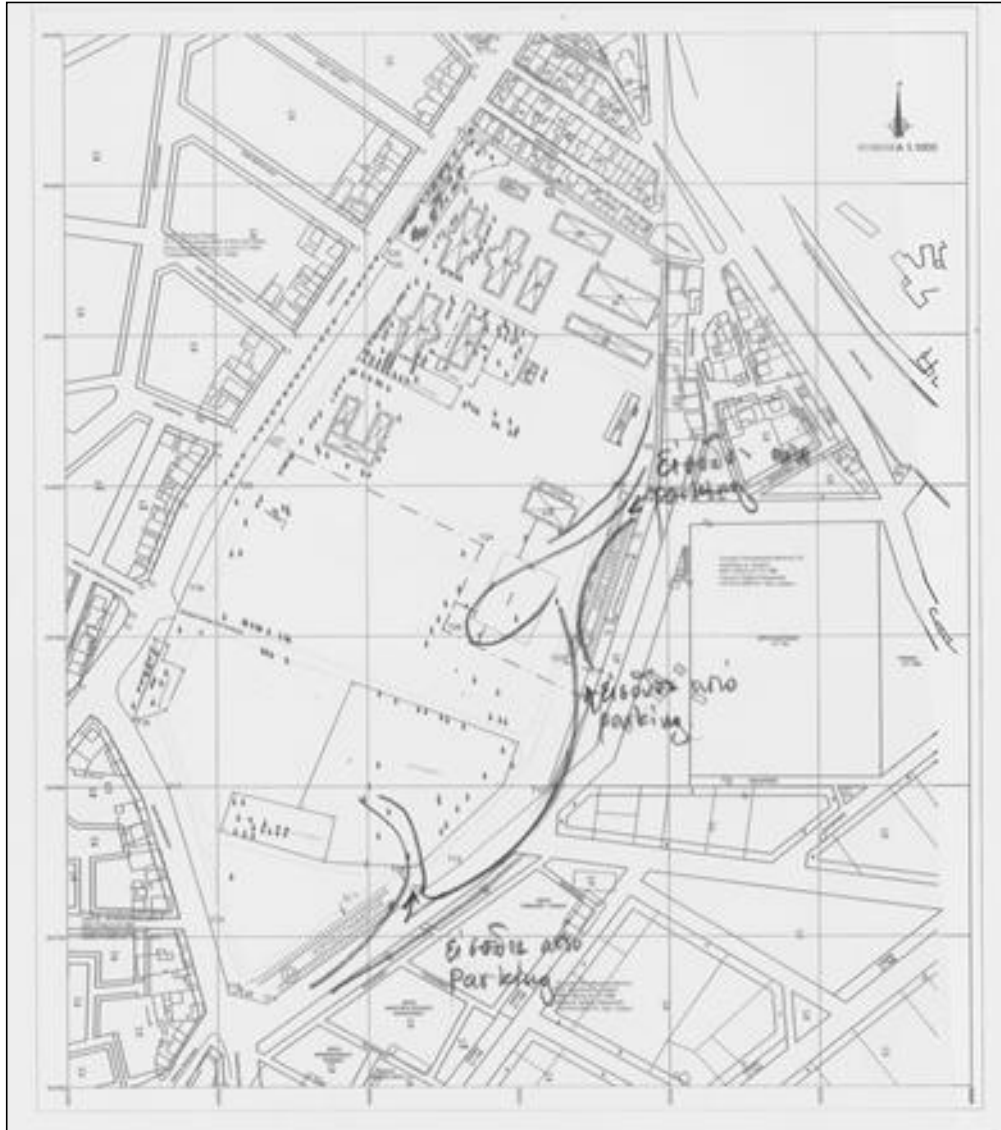
Από την πόλη η πρόσβαση μπορεί να γίνει μέσα από τον αστικό ιστό και καθώς δεν υπάρχει η περίφραξη του στρατοπέδου, η είσοδος μπορεί να γίνει από διάφορα σημεία κατά μήκος της ανατολικής πλευράς του στρατοπέδου.

Σκίτσο 4.2 :Ενδεικτικό σκίτσο της κίνησης των χρηστών μέσα από τον αστικό ιστό.

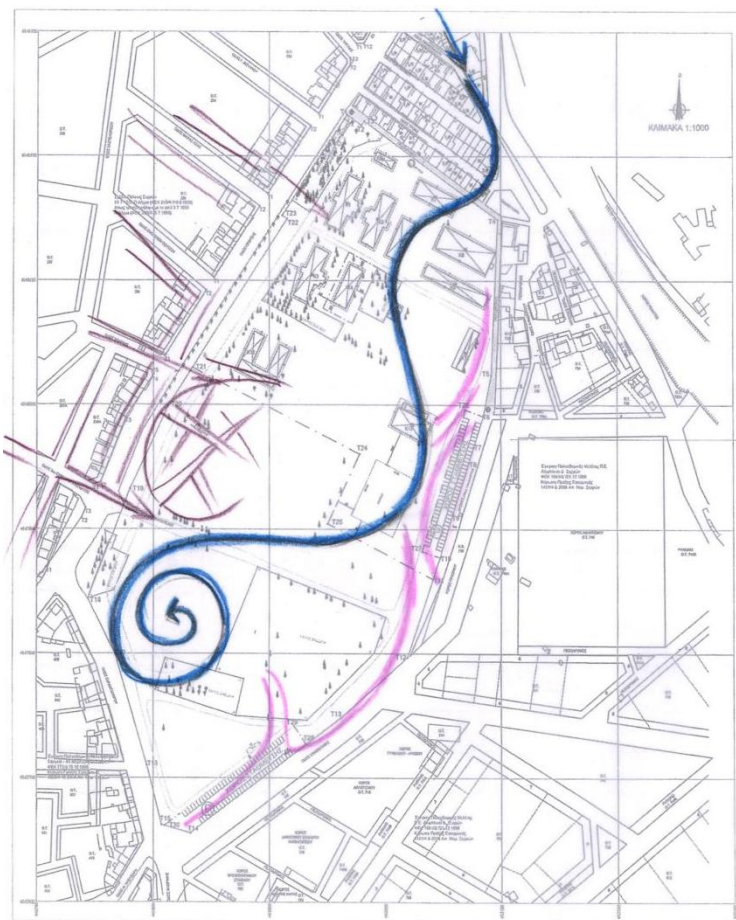
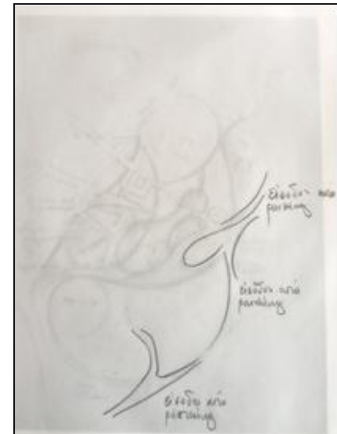
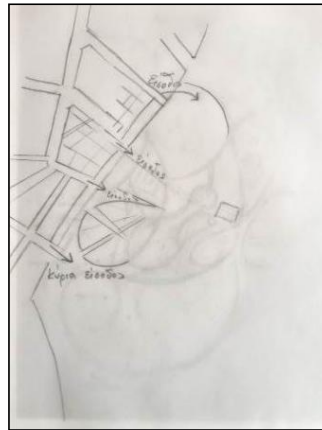
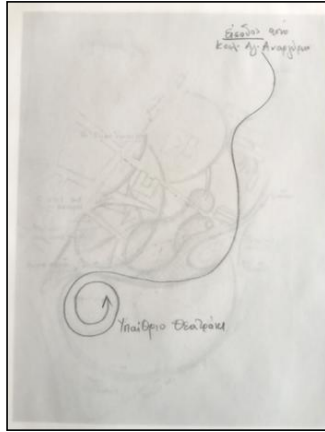
Ο ερχόμενος με αυτοκίνητο στον τόπο, η είσοδος στον χώρο θα γίνεται από την ανατολική πλευρά του στρατοπέδου μέσα από τα σημεία που το ΓΠΣ χωροθέτησε ως χώρους στάθμευσης αυτοκινήτων, ΒΔ του πάρκου και ΝΔ αυτού.

Σκίτσο 4.3: Η κίνηση των χρηστών μέσα στο χώρο του στρατοπέδου από τις θέσεις στάθμευσης

Αν απομονώσουμε τις πιθανές πορείες των χρηστών σαν χαράξεις μέσα στον χώρο, από τα διαγράμματα προκύπτουν νέες γεωμετρίες στον χώρο με ποιο οργανική μορφή καθώς το πάρκο θέλει να έλξει τον επισκέπτη στο εσωτερικό του και να τον εγκλωβίσει εκεί. Οι οργανικές μορφές των χαράξεων που προκύπτουν έρχονται σε αντίθεση με την αυστηρότητα του αστικού ιστού που ολοφάνερα έχει ως στόχο να εισέλθει και να γεμίσει το κενό. Ο αδόμητος χώρος βάλλεται από τον αστικό ιστό και ο δεύτερος αντιδρά ψάχνοντας ζωτικό χώρο ανάπτυξης.

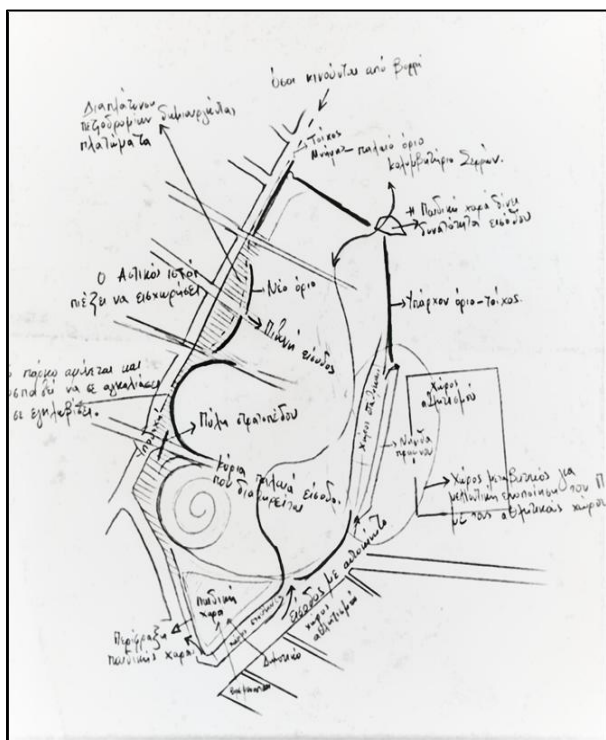

Από την ώσμωση¹⁹ των κινήσεων των χρηστών στο χώρο προκύπτουν οι βασικές χαράξεις της πρότασης, ως γεωμετρικοί σχηματισμοί. Στην φύση υπάρχει ροϊκότητα των κινήσεων και όχι γραμμική χάραξη. Οι καμπύλες και οι ελιγμοί των χαράξεων στόχο έχουν να έλξουν, να περιτυλίξουν και να εγκλωβίσουν τον χρήστη στο εσωτερικό του πάρκου. Οι καμπύλες από απλές σχεδιαστικές χειρονομίες μπορούν να αποκτήσουν τρισδιάστατη υπόσταση, να μεταμορφωθούν στον χώρο και να γίνουν μονοπάτια, καθιστικά, ρυάκια νερού ή και αμφιθέατρο.

Σκίτσο 4.4: Οι βασικές κινήσεις των χρηστών είναι οι βασικές χαράξεις της κεντρικής ιδέας της πρότασης ανάπλασης

¹⁹Ωσμωση είναι στην Χημεία το φαινόμενο κατά το οποίο μέρη ενός υγρού ή διαλύματος διεισδύουν σε άλλο το οποίο χωρίζεται από το πρώτο με μεμβράνη που επιτρέπει τη διόδο στη διαλυτική ουσία όχι όμως και στη διαλυμένη.

Η υπέρθεση των διαγραμμάτων κίνησης είναι και κεντρική ιδέα του σχεδιασμού της πρότασης και αποτυπώνεται στα παρακάτω διαγραμματικά σκίτσα.

Σκίτσο 4.5: σκίτσο με όλες τις παραμέτρους κίνησης στον χώρο

Σκίτσο 4.6: Σχηματική αποσαφήνιση των κινήσεων

Το πάρκο περιελίσσεται για να συγκρατήσει χρήστη στο εσωτερικό του. Στόχος είναι να καθυστερήσει τον χρήστη, να μην το διασχίσει προσπερνώντας το απλά, να τον φιλοξενήσει περισσότερο χρόνο. Έτσι δημιουργεί καμπύλα καθιστικά και καμπύλα μονοπάτια για να εγκλωβίσει τον επισκέπτη.

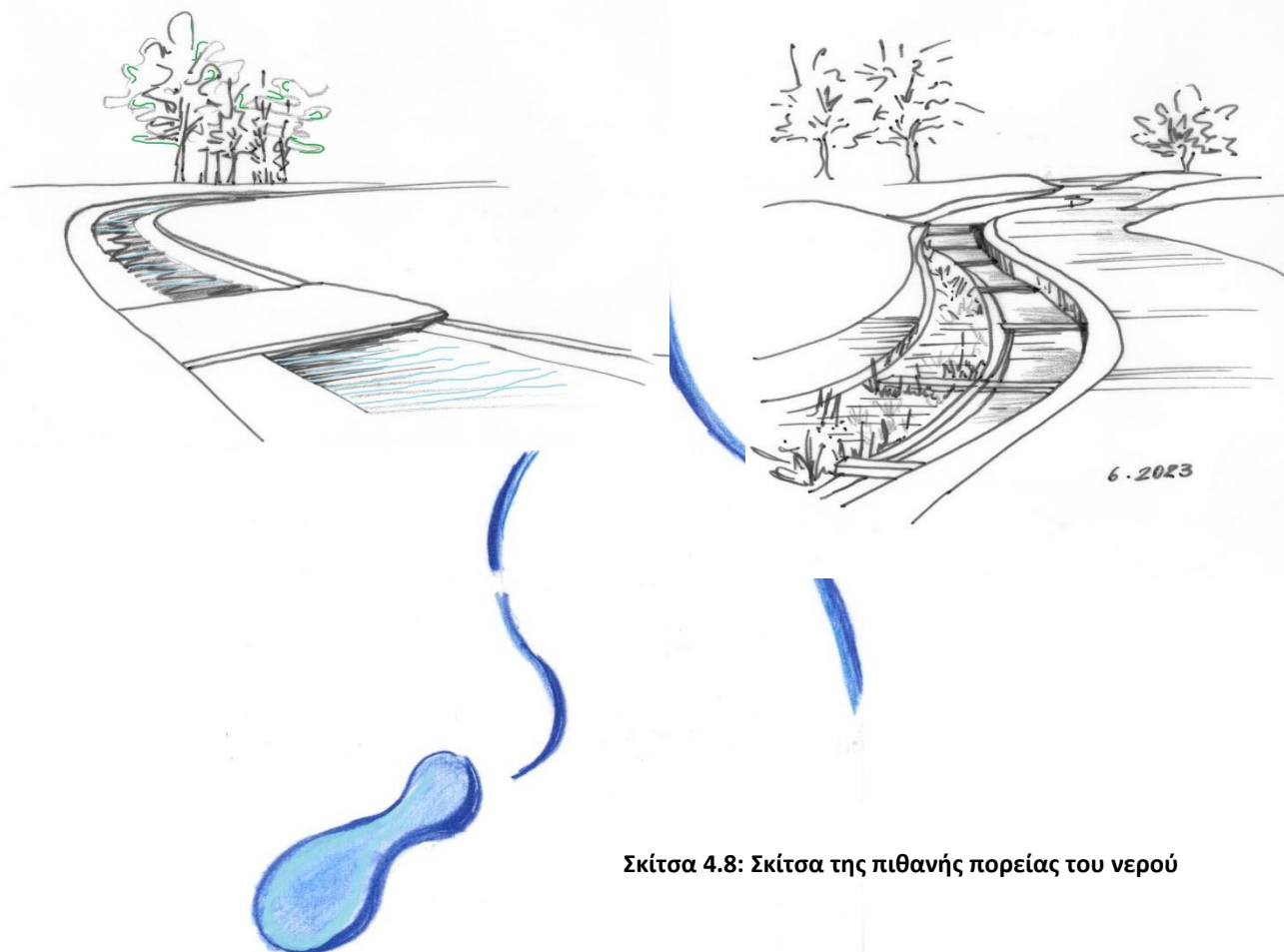

Σκίτσο 4.7: Ιδέες ανάπτυξης καθιστικών και μονοπατιών ανάμεσα στα ψηλά δένδρα

Ταυτόχρονα όμως δέχεται “επίθεση” από το περιμετρικά δομημένο περιβάλλον του. Ο αδόμητος χώρος του Πάρκου μοιάζει να θέλει να “αντιδράσει” απέναντι στις πιέσεις που δέχεται από τον επιθετικό αστικό περιβάλλον.

4.3.2 Το υγρό στοιχείο

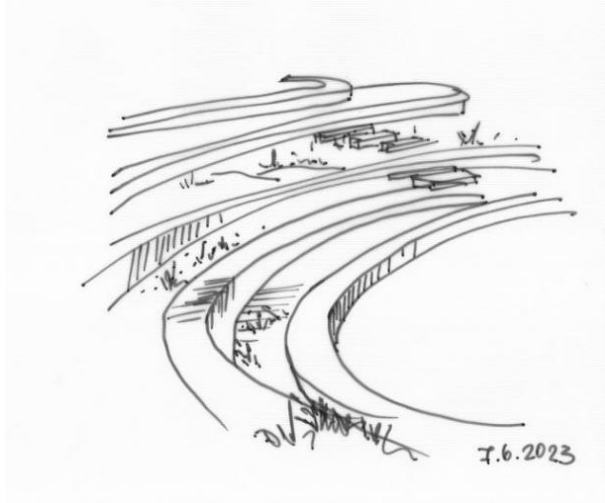
Το νερό ως ενοποιητικό στοιχείο έρχεται να συνδέσει τις διαφορετικές λειτουργίες του πάρκου. Η σχεδιαστική σύνθεση επιχειρεί την αξιοποίηση και ανάδειξη των χαρακτηριστικών του υγρού στοιχείου: της έντασης, της οπτικής και ηχητικής συγκίνησης που προκαλεί η πτώση του νερού και της ηρεμίας που επιβάλλει η απλωμένη, εν συνεχεία, λίμνη του. Μεταφορικά αυτή η αέναη κίνηση του νερού παραπέμπει στην αδιάληπτη ιστορία των κτηρίων και του τόπου τους που άλλοτε ήταν ταραχώδης με εντάσεις και συγκινήσεις και άλλοτε όπως σήμερα ειρηνική, γαλήνια όπως το νερό μιας μικρής λίμνης. Το νερό χρησιμοποιείται ως εργαλείο σύνθεσης και αποτελεί βασικό στοιχείο οργάνωσης του χώρου. Εμπεριέχει έντονα την έννοια του χρόνου, της χρονικής μεταβολής, της εναλλαγής των εποχών, την έννοια του ασταθούς ενώ ως στοιχείο κάθαρσης θα ξεπλύνει το παλαιό και θα ανά “γεννήσει” τον χώρο, δροσίζοντάς τον και προσδίδοντας του τη δυναμική της «εμπειρίας».

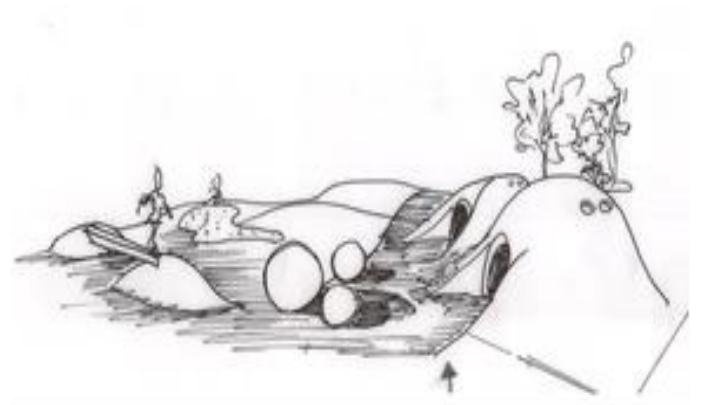
Σκίτσα 4.8: Σκίτσα της πιθανής πορείας του νερού

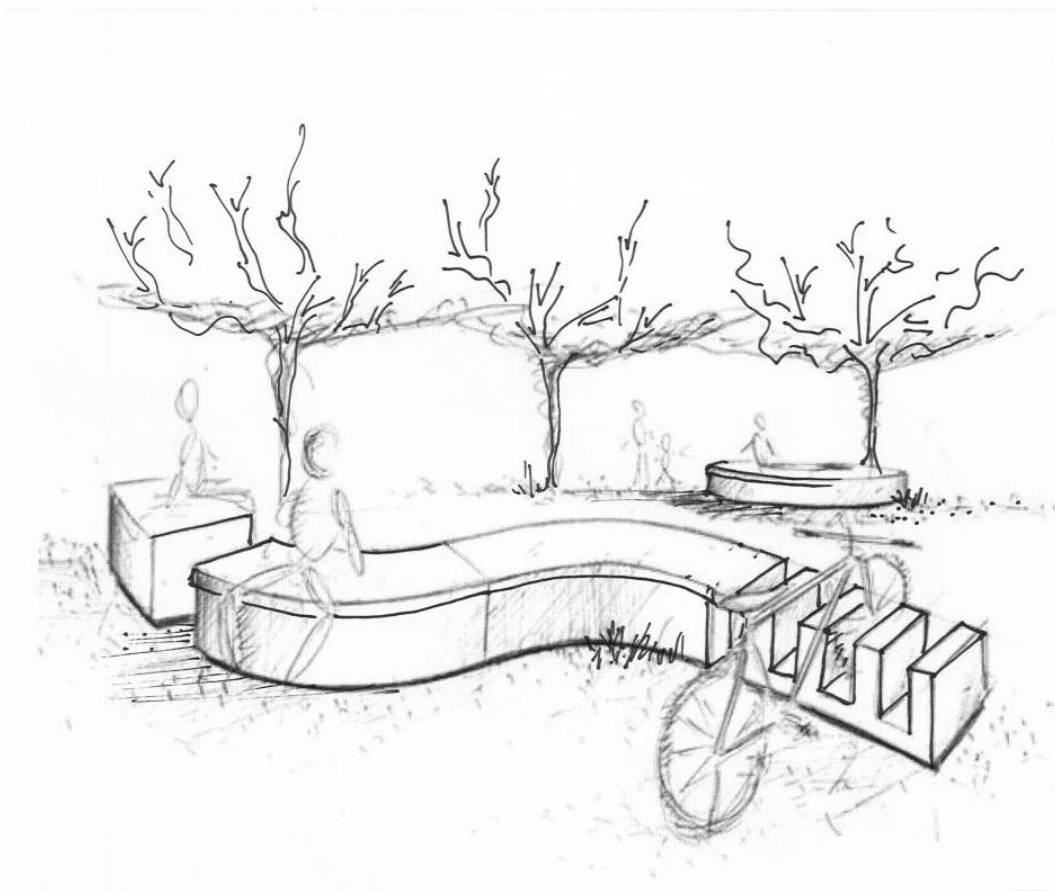
Σκίτσα 4.9: σκίτσα ανάπτυξης ιδεών

Σκίτσο 4.10: καμπύλο αμφιθέατρο που βυθίζεται
στο έδαφος

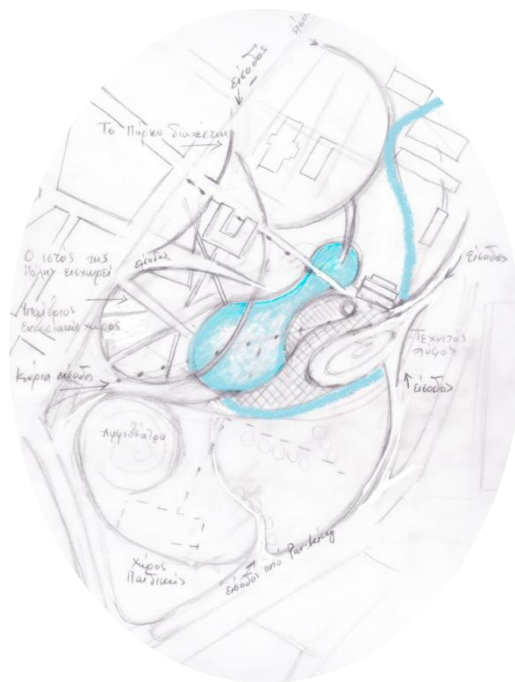
Σκίτσα 4.12: Οι καμπύλες στο χώρο
διαμορφώνουν σκιητικά

Σκίτσο 4.11: καμπύλο καθιστικό και στάση για ποδήλατα

Κεφάλαιο 5^ο

Κεφάλαιο 5ο: ΠΡΟΤΑΣΗ ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ - ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟΥ

Κεφάλαιο 5ο: Πρότασης ανάπτυξης-αξιοποίησης του Στρατοπέδου

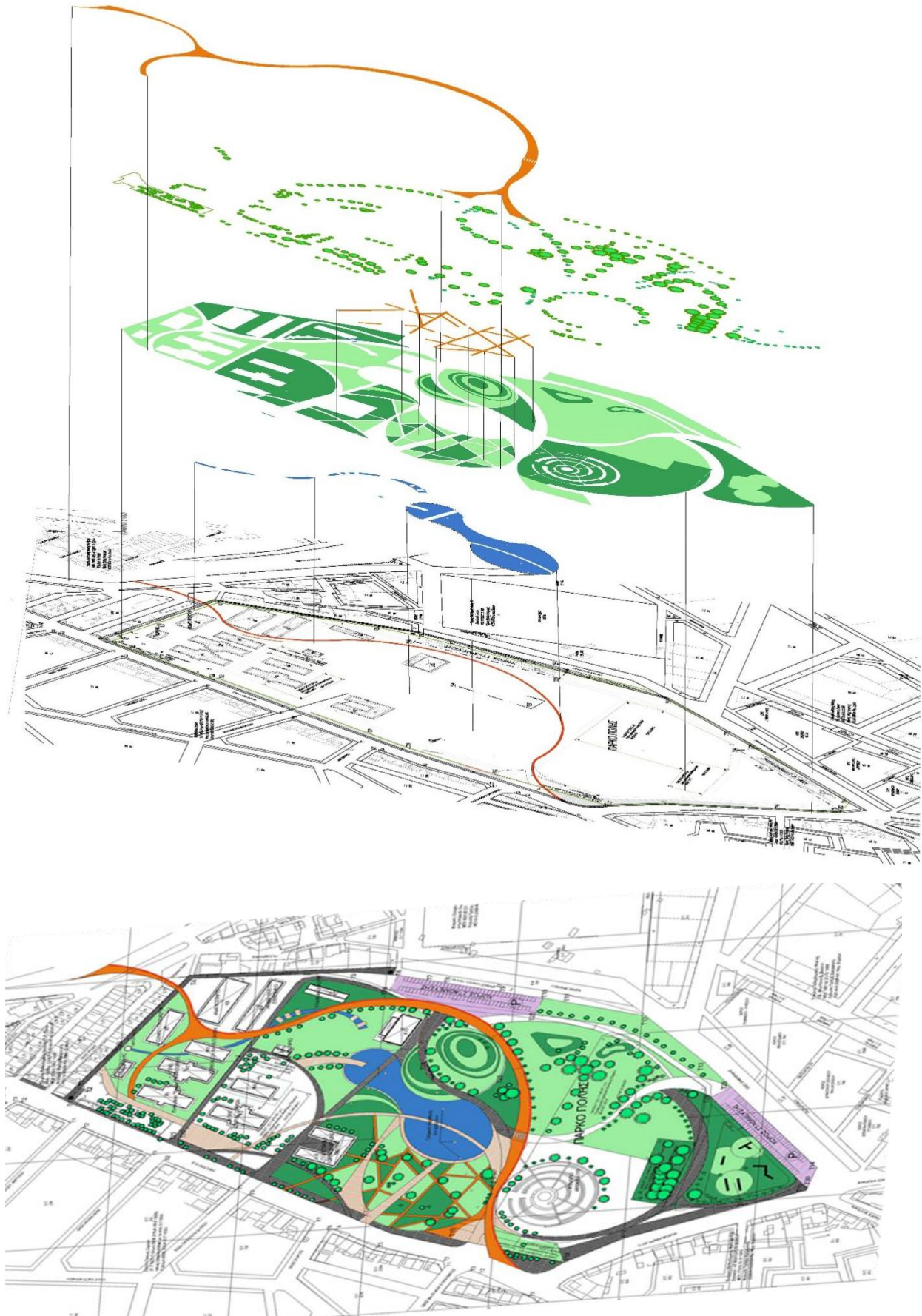
5.1 Πρόταση κάτοψης

Έχοντας υπόψη όλα τα παραπάνω στοιχεία, αναλύσεις - εξερευνήσεις του χώρου η πρόταση ανάπτυξης διαμορφώνεται ως εξής:

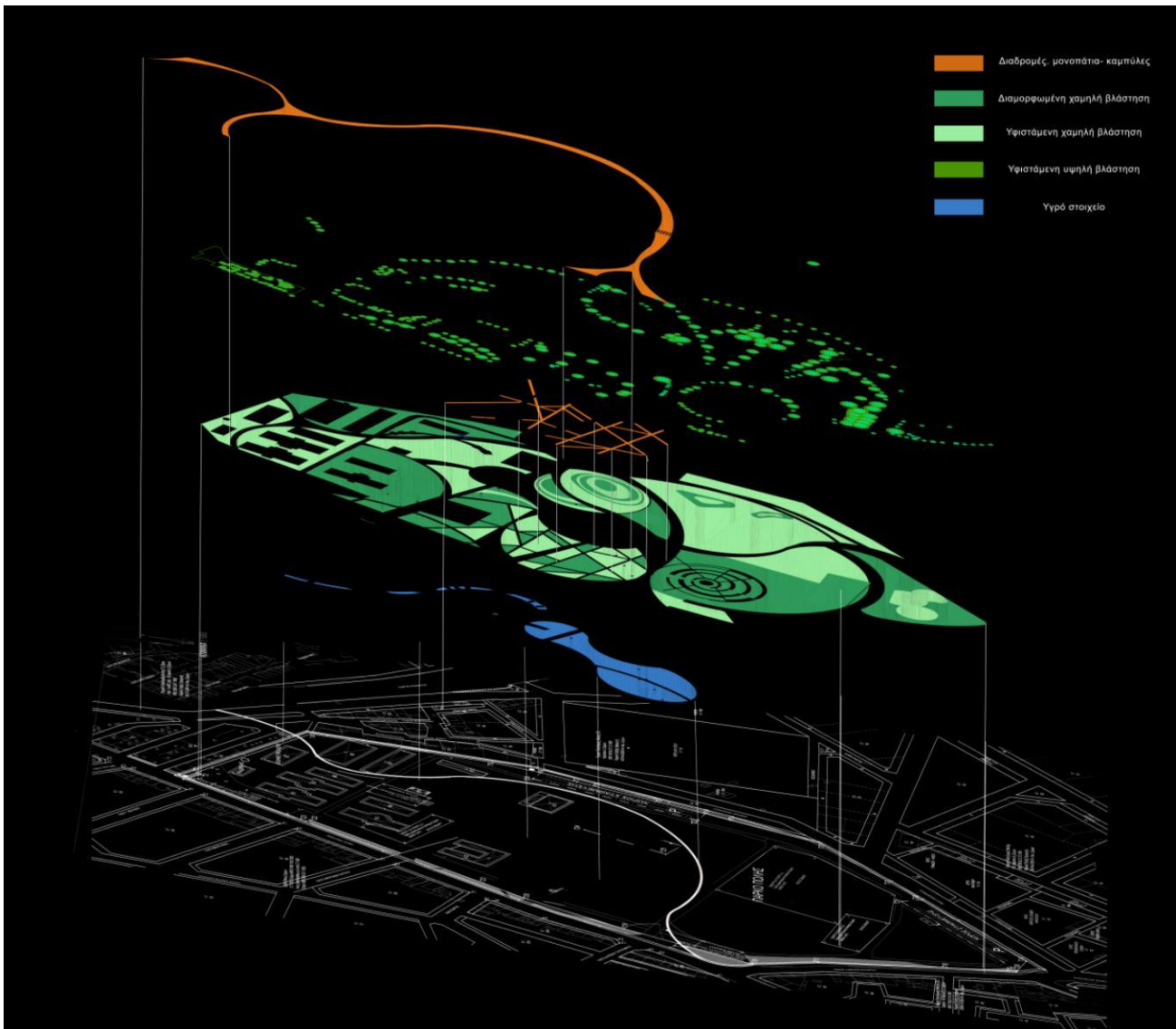

Κεφάλαιο 5ο: Πρόταση ανάπλασης-αξιοποίησης του Στρατοπέδου

Κεφάλαιο 5ο: Πρόταση ανάπτυξης-αξιοποίησης του Στρατοπέδου

Σκίτσο 5.1: Εικαστική παρέμβαση στην κάτοψη της περιοχής επέμβασης

5.2 Πρόταση ανάπλασης κτηρίων

Τα κτήρια που χαρακτηρίστηκαν διατηρητέα ως προς το κέλυφος τους, παραπέμπουν αρχιτεκτονικά στον χαρακτήρα της αρχικής στρατιωτικής τους χρήσης και στην ιστορία τους. Άρα θα πρέπει να ανακαινιστούν με σεβασμό στην πολύπαθη ιστορία τους η οποία είναι συνυφασμένη με αυτή της πόλης των Σερρών. Τα κτήρια θα πρέπει να αξιοποιηθούν ως “μνήμη” και όχι ως μνημειακότητα. Με εντελώς σύγχρονους χειρισμούς θα μπορούσαν να αναδειχθούν και να συνδέσουν μεταξύ τους λειτουργίες και χρήσεις χωρίς να χάσουν τον αυστηρό στρατιωτικό χαρακτήρα τους.

Η “μνήμη” – “ιστορία” του κάθε κτηρίου με την μορφή του εύκαμπτου μετάλλου μπορεί να “ξεπηδήσει” από τα ανοίγματά του και να εισχωρήσει στο διπλανό του,

Κεφάλαιο 5ο: Πρότασης ανάπλασης-αξιοποίησης του Στρατοπέδου

δημιουργώντας νέους χώρους που θα στεγάσουν νέες “μνήμες”, θα δημιουργήσουν νέες εμπειρίες, χωρίς να αλλοιωθούν αρχιτεκτονικά τα κτήρια. Το οξειδωμένο²⁰ μέταλλο με την μορφή που απεικονίζεται παρακάτω φέρνει μνήμες πολεμικού σκηνικού. Το χρώμα της σκουριάς, η υφή του μετάλλου καθώς και η δυναμικότητα της καμπύλης μορφής διηγούνται με “ήχο” την ιστορία των κτηρίων και του τόπου τους. Η “αφήγηση” της ιστορίας θα μπορούσε να συνεχιστεί με τα υλικά που θα προκύψουν από την αποξήλωση στο εσωτερικό των κτηρίων. Τα παλαιά υλικά θα μπορούσαν να ανακυκλωθούν και μεγάλο μέρος αυτών να ξαναχρησιμοποιηθούν, δημιουργώντας ένα πολύχρωμο χαλί (patchwork) ως πρόταση επένδυσης των πλακόστρωτων επιφανειών γύρω από τα κτίρια.

Άλλωστε ο σχεδιασμός του πολιτιστικού περιβάλλοντος μιας πόλης, προϋποθέτει την δημιουργική αλληλοσυσχέτιση παράδοσης και μοντερνισμού: Υπ’ αυτή την έννοια, η διατήρηση του αρχιτεκτονικού ύφους δεν θα πρέπει να περιορίζεται στην στείρα επανάληψη και απομίμηση παλαιότερων αρχιτεκτονικών μορφών. Η σύγχρονη οικοδομική τεχνολογία και τα νέα υλικά με ορθή χρήση αποτελούν στοιχεία εμπλουτισμού της εικόνας του ιστορικού χώρου εκφράζοντας τη σημερινή πραγματικότητα σαν αναπόσπαστο κομμάτι της ιστορικής συνέχειας. Επομένως η διατήρηση δεν αναφέρεται σε σκηνογραφικές λύσεις με αμφίβολα συχνά κριτήρια, αλλά εκφράζει μια κοινωνική ανάγκη και αποβλέπει στην επανασύνδεση του ιστορικού χώρου σε σύγχρονους τρόπους ζωής, θέτοντας τον άνθρωπο σαν τελικό στόχο κάθε προσπάθειας ανάπτυξης.

Εικόνα 5.1: υλικά από προϊόντα κατεδάφισης ξαναχρησιμοποιούνται δημιουργώντας ένα πολύχρωμο μωσαϊκό

²⁰ Οξείδωση: Όταν οξειδώνεται ο σίδηρος (λόγω της επαφής του με το οξυγόνο της ατμόσφαιρας) δημιουργείται στην επιφάνεια του η γνωστή καφέ σκουριά

Κεφάλαιο 5ο: Πρότασης ανάπτυξης-αξιοποίησης του Στρατοπέδου

5.3 Πρόταση δημιουργίας τεχνητών λόφων

Το ανάγλυφο του φυσικού περιβάλλοντος, στο εσωτερικό του στρατοπέδου είναι απολύτως επίπεδο. Προτείνεται η δημιουργία τεχνητών λοφίσκων με αναβαθμούς ώστε να αποκτήσει ο χώρος μια πιο τρισδιάστατη υπόσταση που θα του προσδώσει ενδιαφέρον και το στοιχείο της "έκπληξης", του απρόσμενου και της ανακάλυψης που πιθανόν

Κεφάλαιο 5ο: Πρότασης ανάπλασης-αξιοποίησης του Στρατοπέδου

να “κρύβεται” από πίσω. Ως υλικό για την υποστήλωση των αναβαθμών προτείνονται οι πέτρες της καταστραμμένης περίφραξης που προέρχονται από το γειτονικό ρέμα. Ήταν το κύριο οικοδομικό υλικό της περιτοίχισης του στρατοπέδου και τώρα μπορεί να ξαναχρησιμοποιηθεί με νέο τρόπο, δημιουργώντας αναβαθμούς, επενδύοντας μικρά ρυάκια και καθιστικά με ενδιαφέρουσες καμπύλες στο χώρο. Ταυτόχρονα οι λοφίσκοι στα σημεία που προτείνονται θα “κρύψουν” τους άχαρους χώρους στάθμευσης των αυτοκινήτων.

Κεφάλαιο 5ο: Πρότασης ανάπτυξης-αξιοποίησης του Στρατοπέδου

5.4 Πρόταση διαμόρφωσης χώρου παιδικής χαράς

Στο νότιο τμήμα του χώρου του στρατοπέδου προτείνεται η δημιουργία μιας οργανικής παιδικής χαράς που θα ακολουθεί τον γενικότερο σχεδιασμό του πάρκου και θα χαρακτηρίζεται από "φουσκώματα και "κοιλότητες" του εδάφους που θα προσφέρουν δημιουργικές εμπειρίες στα μικρά παιδιά. Το ίδιο το έδαφος θα γίνεται και το όργανο εξερεύνησης

Κεφάλαιο 5ο: Πρότασης ανάπτυξης-αξιοποίησης του Στρατοπέδου

Εικόνες 5.2: Προτάσεις διαμόρφωσης παιδικής χαράς/πηγή: <https://gr.pinterest.com/>

5.5 Πρόταση διαμόρφωσης χώρου υπαίθριων εκθέσεων

Στην ανατολική πλευρά του στρατοπέδου που συνορεύει η αδόμητη πλευρά του στρατοπέδου με τον αστικό ιστό, είναι το σημείο που ο αδόμητος χώρος δέχεται και την μεγαλύτερη πίεση. Έτσι σχεδιαστικά επιλέχθηκε να “αναπαραχθεί” γεωμετρικά ο αστικός ιστός της πόλης ως προέκτασή του μέσα στον χώρο σε μικρότερη κλίμακα παραπέμποντας σε αυτόν. Συμβολικά είναι το σημείο στο οποίο εισβάλλει ο αστικός ιστός στον αδόμητο χώρο.

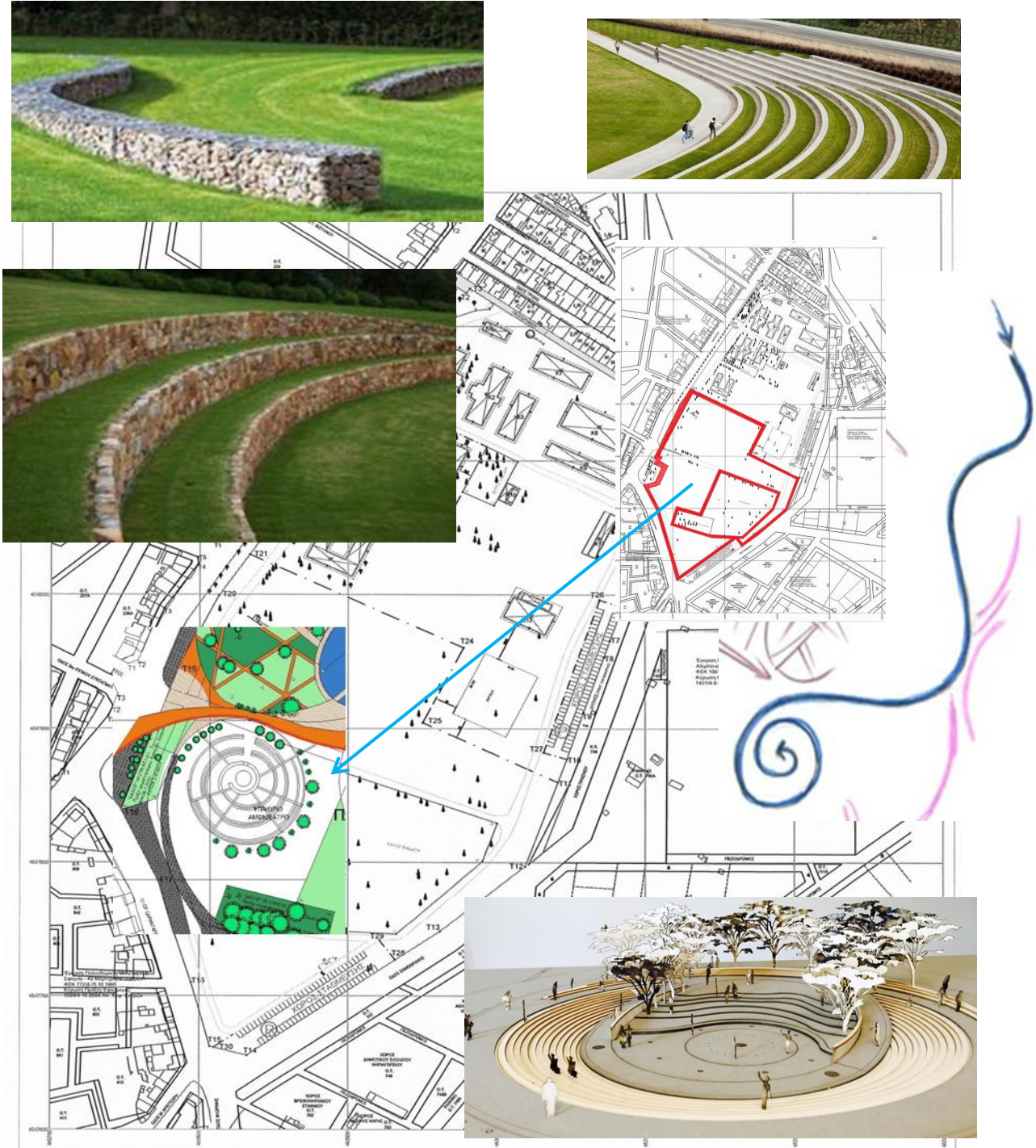
Κεφάλαιο 5ο: Πρότασης ανάπτυξης-αξιοποίησης του Στρατοπέδου

Στους χώρους αυτούς προτείνεται η δημιουργία αυτόνομων ‘παταριών’ που άλλοτε θα λειτουργούν ως καθιστικά και άλλοτε ως χώροι υπαίθριας έκθεσης προϊόντων πολιτισμού (π.χ. έκθεση γλυπτών, εκθέσεις φωτογραφίας, και ανθοκομικές εκθέσεις κ.α.)

Ο ορθολογισμός της γραμμικότητας του χώρου εκθέσεων θα διακόπτεται από το νερό της αβαθούς λίμνης. Το υγρό στοιχείο θα λειτουργεί ως ανάχωμα στην εισβολή του αστικού ιστού. Ταυτόχρονα στο σημείο αυτό δομείται μία άρθρωση του νέου χώρου με τον αστικό ιστό καθώς έχουν φύγει τα όρια του τοίχους που απομόνωναν το παλαιό στρατόπεδο από τις λειτουργίες της πόλης. Η άρθρωση του νέου χώρου με την πόλη κρίνεται απαραίτητη. Η απομόνωση των χώρων αυτών από τον υπόλοιπο οικιστικό ιστό έχει ως αποτελέσματα την εμφάνιση τεχνητών ορίων, την απώλεια της ιστορικής και πολιτιστικής ταυτότητας και την ασυνέχεια. Σύμφωνα με τη Διεθνή Χάρτα για την προστασία των ιστορικών πόλεων που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του ICOMOS το 1987 «...η διαφύλαξη των πόλεων και των ιστορικών συνόλων για να είναι αποτελεσματική οφείλει να αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα μιας πολιτικής συνυφασμένης με την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. » (Ζήβας 1999 : 721)

Κεφάλαιο 5ο: Πρότασης ανάπτυξης-αξιοποίησης του Στρατοπέδου

5.6 Πρόταση διαμόρφωσης υπαίθριου αμφιθεάτρου

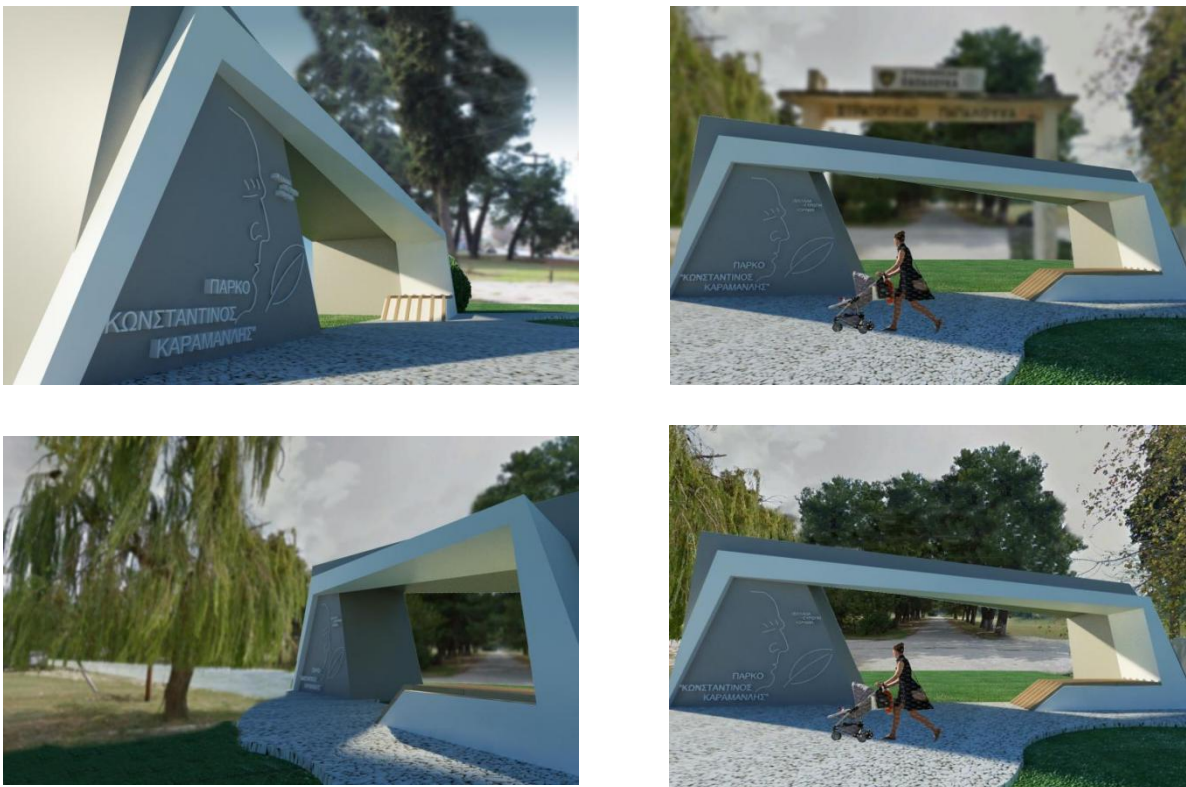

Ο χώρος που προτείνεται για την διαμόρφωση ενός υπαίθριου αμφιθεάτρου είναι αυτός που από τις χρήσεις γης μας υποδεικνύεται. Το αμφιθέατρο θα "βυθιστεί" στο έδαφος και μαζί του θα παρασύρει και τον επισκέπτη για να τον ψυχαγωγήσει και να τον μυήσει σε

Κεφάλαιο 5ο: Πρότασης ανάπλασης-αξιοποίησης του Στρατοπέδου

άλλα επίπεδα πολιτισμού. Ταυτόχρονα το υπαίθριο θέατρο μπορεί να λειτουργήσει ως χώρος συνεύρεσης, ανάπαυλας και περισυλλογής. Τα υλικά που προτείνονται να χρησιμοποιηθούν είναι αυτά που θα προέλθουν από την ανακατασκευή των χώρων και της αποξήλωσης παλαιότερων κατασκευών που κρίνονται κατεδαφιστές.

5.7 Πρόταση διαμόρφωσης εισόδου του πάρκου

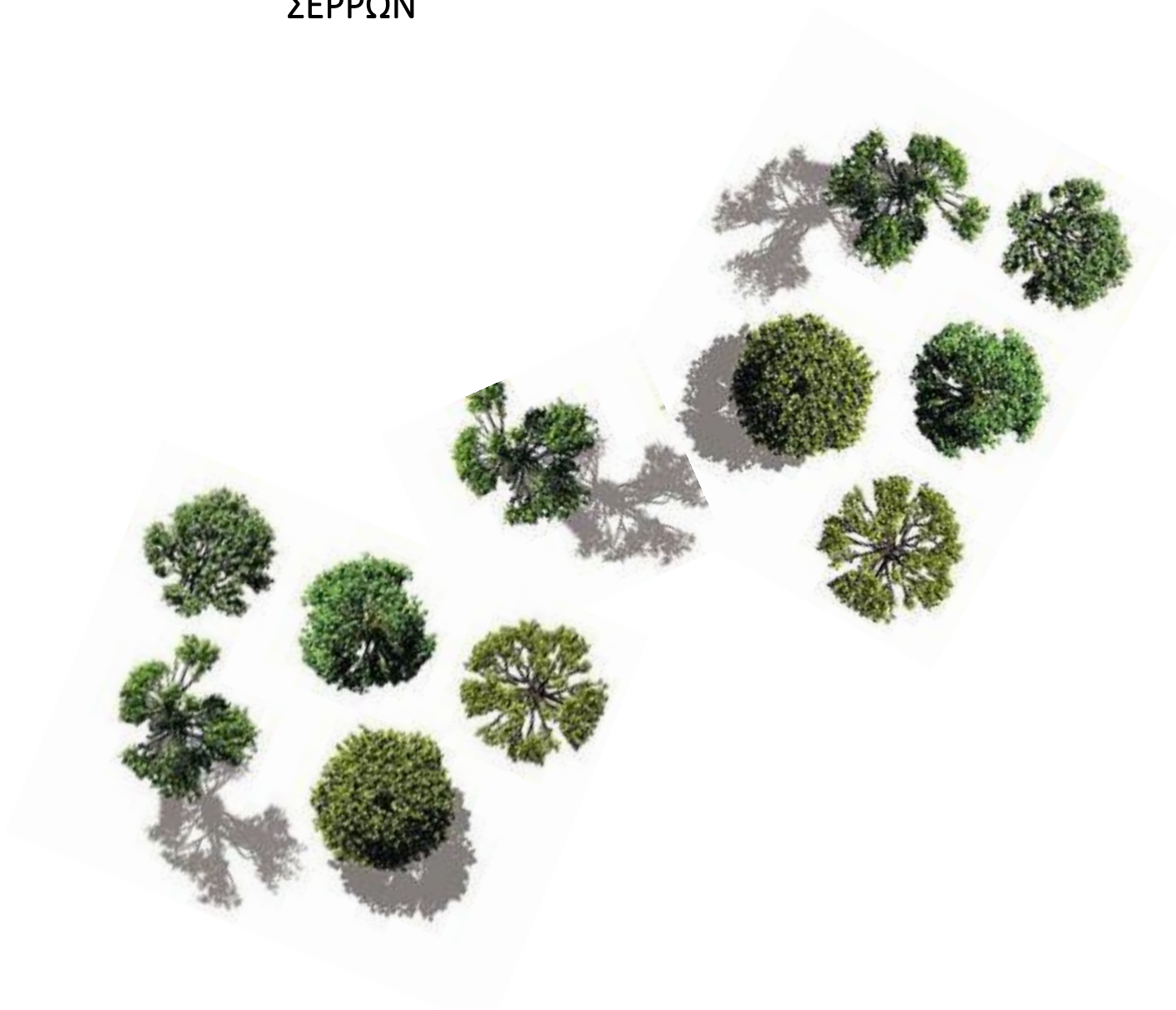

Εικόνα 5.3: Πρόταση διαμόρφωσης κεντρικής πύλης εισόδου πάρκου

Ο Δήμος στις αποφάσεις που πήρε για τον χαρακτηρισμό του χώρου ως πολιτιστικό πάρκο ήταν και αυτή της ονομασίας του πάρκου ως "Πάρκο Κωνσταντίνος Καραμανλής". Στις παραπάνω τρισδιάστατες απεικονίσεις γίνεται προσπάθεια αναπαράστασης της πύλης του πρώην στρατοπέδου με την ονομασία του Πάρκου. Η τοποθέτηση παραμένει στην θέση της πύλης, που ακόμη σώζεται (κύρια πύλη) αλλά γίνεται μια πρόταση να τοποσημανθεί ο χώρος με μία νέα πύλη που την χαρακτηρίζει η πλαστικότητα και τα νέα υλικά. Η σύγχρονη αυτή σχεδιαστική αντιμετώπιση έρχεται σε αντίθεση με την ορθογωνική κανονικότητα των κτηρίων του στρατοπέδου σηματοδοτώντας το "τώρα", το νέο που θέλει να συνταιριάξει με το παλαιό.

Κεφάλαιο 6^ο

Κεφάλαιο 6ο : Ο ΜΕΓΑΛΟΣ "ΠΡΑΣΙΝΟΣ" ΠΕΡΙΠΑΤΟΣ ΤΩΝ
ΣΕΡΡΩΝ

6.1 Ο Μεγάλος "Πράσινος" περίπατος των Σερρών

Είναι πλέον κοινά αποδεκτό ότι από τα σημαντικότερα προβλήματα όλων των σύγχρονων ελληνικών πόλεων, είναι η υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος, που προέρχεται από την έλλειψη υπαίθριων δημόσιων χώρων και χώρων πρασίνου. Συνεπώς οι πράσινοι χώροι, στο εσωτερικό μιας πόλης θα έπρεπε να έχουν πλέον στρατηγική θέση στη δομή του πολεοδομικού συγκροτήματος αυτής. Παρατηρείται όμως, οι λίγοι αυτοί πράσινοι χώροι να είναι διάσπαρτοι, ανομοιόμορφοι και ασύνδετοι μεταξύ τους. Προκειμένω να αναδειχθούν και να αξιοποιηθούν οι πράσινοι χώροι της πόλης αρχικά πρέπει να εντοπισθούν και στην συνέχεια να ενοποιηθούν ώστε να αποκτήσουν υπολογίσιμη οντότητα για να διαμορφώσουν το πρόσωπο της πόλης.

Την ενοποίηση αυτή την ονομάζουμε "Ο μεγάλος πράσινος περίπατος των Σερρών". Ως ενοποίηση νοείται η δημιουργία μιας ζώνης στην οποία θα αποκατασταθεί, όσο το δυνατόν περισσότερο πράσινο και όπου υπάρχει η φυσική συνέχεια των διαφόρων χώρων πρασίνου. Η συνέχεια αυτή θα περιλαμβάνει μία σύνδεση των χώρων, αφ' ενός με την μεγαλύτερη δυνατή επέκτασή τους, αφ' ετέρου με την διαμόρφωση του μεταξύ τους χώρου, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η συνέχεια.

Βασικός στόχος της ενοποίησης είναι να φέρει τον κάτοικο σε επαφή με το πράσινο στοιχείο μέσα στην πόλη, αλλά και με την πολιτιστική του κληρονομιά καθώς μεγάλα κομμάτια πρασίνου είναι περιμετρικά από αρχαιολογικούς χώρους και ιστορικά μνημεία. Έτσι ο χρήστης της πόλης, κάτοικος ή επισκέπτης θα αποκτήσει μια όσο το δυνατόν πληρέστερη γνώση της πόλης στην οποία διαβιώνει. Ένα δίκτυο πεζοδρόμων μέσα σε χώρους πρασίνου και ανάμεσα σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία, προσφέρει έναν ευχάριστο περίπατο. Το δίκτυο αυτό θα μπορούσε να λειτουργεί σε στενή σχέση και με το δίκτυο εμπορικών λειτουργιών του κέντρου της πόλης, ώστε οι διελεύσεις μέσα από τη ζώνη των ενοποιημένων χώρων να προκύπτουν όχι μόνο μετά από συνειδητή επιλογή αλλά και ως αυτόματη συνέπεια της γενικότερης χρήσης και διακίνησης στο ευρύτερο κέντρο της πόλης για την κάλυψη των καθημερινών αναγκών. Παράλληλα, ο επισκέπτης των μνημείων της περιοχής, είτε αυτός είναι ο τουρίστας είτε ο κάτοικος της πόλης, βρίσκει έναν πόλο έλξης σε όλη την έκταση της πόλης, με αποτέλεσμα αφ' ενός το αναβαθμισμένο πολιτιστικό όφελος από την επίσκεψη -λόγω της αυξανόμενης διδακτικότητας των μνημείων και της πληρέστερης λειτουργίας και διαχείρισης των χώρων, αφ' ετέρου με την προσφορά μιας ευχάριστης διαδρομής, που θα κάνει επιθυμητή και εφικτή μια μεγάλης διάρκειας επίσκεψη στους χώρους αυτούς .

Εικόνα 6.1: Οι σημαντικότεροι χώροι πρασίνου εντοπισμένοι μέσα στην πόλη/πηγή: google earth

Σύμφωνα με το ΓΠΣ των Σερρών στην κατηγορία **αστικό πράσινο** ανήκουν:

- ο αδόμητος χώρος πρασίνου στο πρώην στρατόπεδο Παπαλουκά,
- το Δημοτικό πάρκο, στο οποίο λειτουργούν το Δημοτικό Γήπεδο, δυο Δημοτικά Σχολεία και ένα ανοιχτό θέατρο πολιτιστικών εκδηλώσεων,
- πολυάριθμοι, διάσπαρτοι χώροι πρασίνου που κατανέμονται στις περιφερειακές συνοικίες, σύμφωνα με τις πολεοδομικές μελέτες επέκτασης.

Εικόνες 6.2: Η πλατεία Ειρήνης/πηγή:google earth

Εικόνες 6.3: Η πλατεία και πάρκο I.K.A./πηγή:google earth

Εικόνες 6.4:Κεντρικό πάρκο Σερρών/πηγή:google earth

Πλατείες με την έννοια του **αστικού χώρου παραμονής και δραστηριότητας πεζών** όπως:

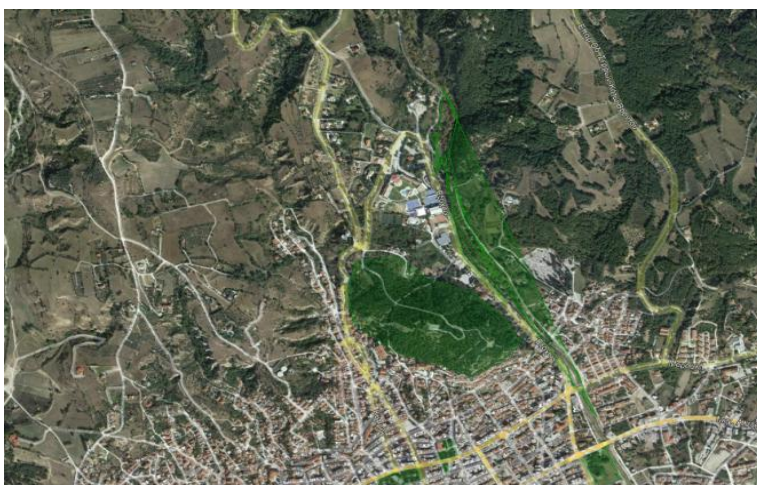
- η πλατεία Ελευθερίας,
- η κεντρική πλατεία της πόλης με το Δημαρχείο,
- το Μπεζεστένι (κλειστή αγορά), όπου λειτουργεί το Αρχαιολογικό Μουσείο
- η πλατεία Ι.Κ.Α., ενώ
- η πλατεία Εμπορίου λειτουργεί περισσότερο σαν συγκοινωνιακός κόμβος.

Εικόνα 6.5: Πλατεία Ελευθερίας
πόλη/πηγή: google earth

Εικόνα 6.6: Μνημείο Αχμέτ Πασά
πόλη/πηγή: google earth

Εικόνα 6.7: Η κοιλάδα των Αγ. Αναργύρων/πηγή: google earth

Στο **περιαστικό πράσινο** της πόλης σύμφωνα με το ισχύον ΓΠΣ ανήκουν:

- η ζώνη του ρέματος Αγ. Αναργύρων,
- ο λόφος του Κουλά, όπου και η αρχαία Ακρόπολη (βόρεια της πόλης),
- το πάρκο του «Ηρώων», νότια της πόλης,

Ο πολιτισμικός χώρος των Σερρών που τον συνθέτουν οι αρχαιολογικοί της χώροι, τα βυζαντινά και οθωμανικά μνημεία, τα νεοκλασικά κτίρια, μαζί με τη φύση και το τοπίο της πόλης αποτελούν μια μοναδική κληρονομιά, έναν ανεξάντλητο πλούτο για την ανάπτυξη της.

Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω καταγραφή των σημαντικότερων χώρων πρασίνου παραθέτουμε την πρόταση για τον "πράσινο" περίπατο των Σερρών.

ΠΡΑΣΙΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΠΟΥ ΔΙΑΧΕΟΝΤΑΙ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Η ανάπλαση του πρώην στρατοπέδου Παπαλουκά θα αποτελέσει την αφορμή για να ενοποιηθούν και να "πρασινήσουν" όλοι οι γύρω αναξιοποίητοι δημόσιοι χώροι.

Η πρόσκρουση του αστικού ιστού με την αδόμητη επιφάνεια του στρατοπέδου μεταφορικά θα σκορπίσει "θραύσματα" πρασίνου παντού όπως εκρύννεται το κουκουναίρι και μεταδίδει την φωτιά σε μεγάλη ακτίνα.

Οι ενδιαμέσοι συνδετήριοι δρόμοι πέρα από την δενδροφύτευσή τους, προτείνεται να αναπλαστούν με νέο αστικό εξοπλισμό και με την κατάλληλη σχεδιαστική χειρονομία να αποκτήσουν διαφορετικό χαρακτήρα από τους υπόλοιπους δρόμους ώστε να τοποσημάνουν την "πράσινη" διαδρομή του περιπάτου.

Η οργανική μορφή που ακολουθεί την ανάπτυξη του πρώην στρατοπέδου Παπαλουκά προτείνεται να ακολουθήσει και την ανάπτυξη όλης της "πράσινης" διαδρομής του περιπάτου.

Εικόνες 6.8: Προτάσεις ανάπλασης πεζοδρόμων με τοποσήμανση/πηγή: <https://gr.pinterest.com/>

Συμπεράσματα

Οι ελληνικές πόλεις, με τον χαρακτηριστικό τρόπο ανεξέλεγκτης οικιστικής ανάπτυξης κατά την μεταπολεμική εποχή, βιώνουν σήμερα, πέρα από όποια άλλα λειτουργικά και τεχνικά αδιέξοδα, την τραγική υποβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος, την απώλεια της ταυτότητάς της, φυσικής και ιστορικής, καθώς επίσης και την απουσία κι εγκατάλειψη του δημόσιου χώρου. Το μεγάλο στοίχημα που πρέπει να κερδίσουν όλες οι ελληνικές πόλεις είναι να ξανακερδίσουν τον ρεαλιστικό τόπο, να ξαναβρούν τις χαμένες τους ποιότητες, την κλίμακα, τις αισθήσεις και εικόνες, να επανακτήσουν τη βιωματική μνήμη με όλα εκείνα τα στοιχεία που δεν μεταφέρονται και δεν μεταβιβάζονται με κανένα τρόπο.

Συμπερασματικά καταλήγουμε πως είναι σκόπιμο να αποφευχθεί με κάθε τρόπο η απομόνωση και η περιχαράκωση των πρώην στρατιωτικών συνόλων αλλά και των όποιων διαθέσιμων χώρων πρασίνου από την υπόλοιπη πόλη, και οι σχεδιαζόμενες επεμβάσεις να μην στερούνται άρθρωσης με τον ευρύτερο δημόσιο χώρο.

Επιτακτική ανάγκη επίσης είναι να αναπτύξουμε μια νέα συλλογική συνείδηση για τον αστικό χώρο. Απαιτείται αναθεώρηση της σχέσης μας με την πόλη, που θα μπορέσει να συμβεί μέσα από μία οπτική 'ανάκτησης – παρέμβασης – αλλαγής' και μέσα από την οικειοποίηση με την έννοια της πόλης, τη μορφολογία της και το ιστορικό της βάθος. Ο επανασχεδιασμός ενός αστικού χώρου και η απόδοσή του ξανά στο κοινωνικό σύνολο, συνεπάγεται ταυτόχρονες επιπτώσεις σε όλες τις διαστάσεις της αναπτυξιακής διαδικασίας:

- Χωρικά, το άμεσο τοπίο αλλάζει, μεταμορφώνεται ουσιαστικά και η τοποθεσία αποκτά μία νέα σχέση διαλόγου με την περιβάλλουσα δομημένη περιοχή και με τον ευρύτερο αστικό ιστό.
- Κοινωνικά, η αλλαγή της χρήσης επιδρά θετικά στο κοινωνικό σύνολο προσδίδοντας εξωστρέφεια στην τοποθεσία και προσφέροντας την ευκαιρία στους περίοικους να απολαύσουν το αποκλεισμένο, μέχρι στιγμής, τοπίο και να αποκτήσουν μία νέα δραστική σχέση μαζί του. Ανάλογα δε με την κλίμακα της επέμβασης, το διαμορφωμένο τοπίο μπορεί να έχει εμβέλεια πάρκου γειτονιάς ή πάρκου πόλης, με τις αντίστοιχες πολιτισμικές διαστάσεις.
- Σε περιβαλλοντικό επίπεδο, οι διαμορφώσεις τοπίου οδηγούν στην αύξηση του αστικού πρασίνου, στη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και της μέσης θερμοκρασίας

του αστικού περιβάλλοντος, στη βελτίωση του τοπικού μικροκλίματος και σε ευρύτερο επίπεδο αλλάζει η συνολική αντιληπτική εικόνα της πόλης.

Το ζητούμενο είναι οι υφιστάμενες αστικές αξίες, που διαθέτουν μία δυναμική κοινωνικής και πολιτιστικής μνήμης να ενσωματωθούν με τις νέες αξίες, οι οποίες απορρέουν από τις σύγχρονες ανάγκες και από την τρέχουσα εξέλιξη του τρόπου ζωής στα αστικά κέντρα και να θυμόμαστε ότι το τοπίο είναι άμεσα συνδεδεμένο με τον άνθρωπο, αφού δεν υπάρχει παρά μόνο από αυτόν και για αυτόν .Ορίζεται ως.... *“ένα φυσικό σύνολο σε δυναμική εξέλιξη, που αποτελεί χώρο κοινωνικής πρακτικής για την ανθρώπινη δραστηριότητα (...) Είναι ένας “οργανισμός, του οποίου η δομή και ο χαρακτήρας είναι αποτελέσματα της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα οργανικά και τα ανόργανα στοιχεία του και που δυναμικά εξελίσσεται και δεν υπάρχει παρά στο μέτρο που γίνεται κατανοητό από τον άνθρωπο”* (Μ. Ανανιάδου Τζημοπούλου, 1990)

Νομοθεσία

- Ν. 4407/29 «Περί συστάσεως ΤΕΘΑ»
- Ν. 1003/71(ΦΕΚ 198/12-10-1971), «Περί ενεργούς πολεοδομίας»
- Ν. 947/1979(ΦΕΚ 169/26-07-1979), «Περί οικιστικών περιοχών»
- Ν. 1337/83(ΦΕΚ 33/Α/14-03-1983),«Επέκταση των πολεοδομικών σχεδίων, οικιστική ανάπτυξη και σχετικές ρυθμίσεις»
- Ν. 2039/1992 «Κύρωση της Σύμβασης της Γρανάδας»
- Ν. 2508/1997 (ΦΕΚ 124 Α΄/13.6.1997) «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις»
- Ν. 2742/1999 «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη και άλλες διατάξεις»
- Ν. 2745/1999(ΦΕΚ 224/Α/27-10-1999), «Σύσταση προσωρινής υπηρεσίας για την αξιοποίηση και μετεγκατάσταση στρατοπέδων και άλλες διατάξεις
- ΥΠΠΟΤ/ΔΝΣΑΚ/22272/343/26-3-2012 (ΦΕΚ 120 ΑΑΠ) Διατήρησης κτηρίων στρατοπέδου Παπαλουκά
- Ν. 3028/2002 «Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς»
- ΦΕΚ 120/17-04-2012 Έγκριση πολεοδόμησης της έκτασης του πρώην στρατοπέδου "Παπαλουκά" που βρίσκεται εντός των διοικητικών ορίων της Δημοτικής Ενότητας Σερρών του Δήμου Σερρών (Ν. Σερρών) και καθορισμός όρων και περιορισμών δόμησης αυτής.....
- (ΦΕΚ 95/26-5-2016 Τεύχος Αναγκαστικών Απαλλοτριώσεων και Πολεοδομικών θεμάτων)
- ΓΠΣ Σερρών
- άρθρου 29 του Ν. 2831/2000 (ΦΕΚ 140 Α)

Βιβλιογραφία

- Richard T. T. Forman (1995). *Land Mosaics: The Ecology of Landscapes and Regions* : Cambridge University Press, 9 Νοεμ. 1995 (βιβλίο)
- Forman and Godron,(1986) .Is Forest Fragmentation a Management Issue in the Northwest? Papers from the Technical Session Sponsored by the Wildlife and Fish Ecology Working Group, Society of American Foresters' Annual Convention, October 19, 1988, Rochester, NY
- Marcel Henaff and Tracy B. Strong, editors: *Public Space and Democracy: A timely look at the ways new technologies affect public life and power relationships.* University Minnesota press,2001
- Sharon Zukin ,*The Cultures of Cities* 2st Edition, Publisher: Wiley-Blackwell, Publication Date September 15, 2014

- Ανανιάδου Μαίρη-Τζημοπούλου, 1992, *Αρχιτεκτονική Τοπίου, Σχεδιασμός Αστικών Χώρων, Κριτική και Θεωρία, Σύγχρονες Τάσεις Σχεδιασμού Τοπίου*, τόμος Α', Θεσσαλονίκη: Ζήτη
- Ανδρικοπούλου Ε., 2008, *Η επίδραση των ευρωπαϊκών πολιτικών στο μετασχηματισμό της Θεσσαλονίκης, μετά το 1990*, στο Καυκαλάς Γ., Λαμπριανίδης Α., Παπαμίχος Ν., (επιμ.) *Η Θεσσαλονίκη στο μεταίχμιο: η πόλη ως διαδικασία αλλαγών*, Αθήνα: Κριτική
- Γιαννακού Α., 2015, *Οι μεταρρυθμίσεις του συστήματος χωρικού σχεδιασμού στην Ελλάδα: μια επισκόπηση της περιόδου 1974-2009*, στο: «Χώρου Ζητήματα: Θεωρίες και μεθοδολογίες για το σχεδιασμό και την ανάπτυξη», Θεσσαλονίκη: ΖΗΤΗ https://www.academia.edu/29318881/Yiannakou_2015_Reforms_of_the_spatial_planning_system_in_Greece_a_review_of_the_period_1974-2009 (07.06.2023).
- Γοσποδίνη Άσπα: *Διάλογοι για το σχεδιασμό του χώρου και την ανάπτυξη*, (Πρόλογος, Αθανάσιος Ι. Αραβαντινός) Εκδόσεις :ΚΡΗΤΙΚΗ 2008 (βιβλίο)
- Δουκέλλης Ν. Παναγιώτης, *Σο ελληνικό τοπίο*, Αθήνα: Εστία 2005, 405 σελ. (εισαγωγό και εκδοτικό επιμέλεια).
- Δουκέλλης Π., 2005, *Το Ελληνικό Τοπίο, Μελέτες Ιστορικής Γεωγραφίας και Πρόσληψης του Τόπου*. Αθήνα: Εστία
- Ζήβας Δ. (1999), « Η αρχιτεκτονική κληρονομιά, η προστασία και ο ρόλος της σήμερα και στο μέλλον», 10ο Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο, Η Αρχιτεκτονική και η ελληνική πόλη στον 21ο αιώνα, Αθήνα 8 – 12 Δεκεμβρίου 1999, ΤΕΕ Αθήνα σ. 719-722
- Ζυγομαλάς Δ., 2006, *Αξιόλογα κτίρια και σύνολα στα στρατόπεδα της Θεσσαλονίκης: καταγραφή, τεκμηρίωση, προοπτικές αξιοποίησης μέσα από τη διεθνή εμπειρία*,

στο

Στρατόπεδα στην πόλη: Ανάδειξη και Αξιοποίηση, Ημερίδα, Θεσσαλονίκη: Τ.Ε.Ε./ Τ.Κ.Μ. Σε ηλεκτρονική μορφή

- Καραδήμου – Γερόλυμπου Α., 2008, *Ο αστικός χώρος της Θεσσαλονίκης: μακρές διάρκειες και γρήγοροι μετασχηματισμοί, με φόντο την βαλκανική ενδοχώρα*, στο Καυκαλάς Γ., Λαμπριανίδης Λ., Παπαμίχος Ν.,(επιμ.), *Η Θεσσαλονίκη στο μεταίχμιο. Η πόλη ως διαδικασία αλλαγών*. Αθήνα: Κριτική
- Κοσμάκη Π., 1999, *Περιβαλλοντικοί παράγοντες και σχεδιασμός χρήσεων γης και όρων δόμησης*, στο *Σχεδιασμός Περιβαλλοντικές Επιπτώσεις και Μέθοδοι Εκτίμησής τους*, Τόμος Α', Πάτρα: Ε. Α. Π.
- Μητούλα Ρ., 2006, *Βιώσιμη Περιφερειακή Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και Ανασυγκρότηση του Ελληνικού Αστικού Περιβάλλοντος*, Αθήνα: Σταμούλη
- Μητούλα Ρ. (1999), «Η αστική ανάπτυξη ως εργαλείο διατήρησης της φυσιογνωμίας των πόλεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης», εισήγηση στο 10ο Πανελλήνιο Αρχιτεκτονικό Συνέδριο Η Αρχιτεκτονική και η ελληνική πόλη στον 21ο αιώνα, Αθήνα 8 – 12 Δεκεμβρίου 1999, ΤΕΕ Αθήνα σελ. 177 - 186
- Παπαλιούρα Ε., 2007, *Το υποβαθμισμένο αστικό και περιαστικό τοπίο και η ανάκτηση του. Παράδειγμα εφαρμογής στην πόλη της Θεσσαλονίκης*, 5ο Διεπιστημονικό Συνέδριο του ΕΜΠ, Μέτσοβο
- Τερκενλή Σ. Θεανώ (1996), *Το πολιτισμικό τοπίο: Γεωγραφικές προσεγγίσεις*, Εκδόσεις Παπαζήζη
- Στεφάνου Ι., 2002, *Η φυσιογνωμία των τόπων*, Πανελλήνια και Διεθνή Γεωγραφικά Συνέδρια, Συλλογή Πρακτικών 1, σελ. 479. Σε ηλεκτρονική μορφή: <http://geolib.geo.auth.gr/index.php/pgc/article/viewFile/9212/8964> (10.5.2023)
- Στεφάνου Ιωσ., «Η Ψυχολογία των τόπων. Από τον πραγματικό χώρο στον φανταστικό τόπο» Institut Français d'Athènes Αθήνα 1994
- Χριστοδούλου Χ., 2006, *Αξιοποίηση των στρατοπέδων στο οικιστικό περιβάλλον της βορειοδυτικής Θεσσαλονίκης: δυνητικά πεδία ευκαιριών ή κινδύνων*, στο Στρατόπεδα στην πόλη: Ανάδειξη και Αξιοποίηση, Ημερίδα Θεσσαλονίκη: Τ.Ε.Ε./ Τ.Κ.Μ. Σε ηλεκτρονική μορφή: http://library.tee.gr/digital/kma/kma_m1335/kma_m1335_xristodoulou.pdf (10.05.2023).
- Χριστοδούλου Χ., 2015, *Τοπία αστικής διάχυσης. Αστικοποίηση και πολεοδομικός η περιφέρεια της Θεσσαλονίκης*, Θεσσαλονίκη: University Studio Press.

Περιοδικά - άρθρα

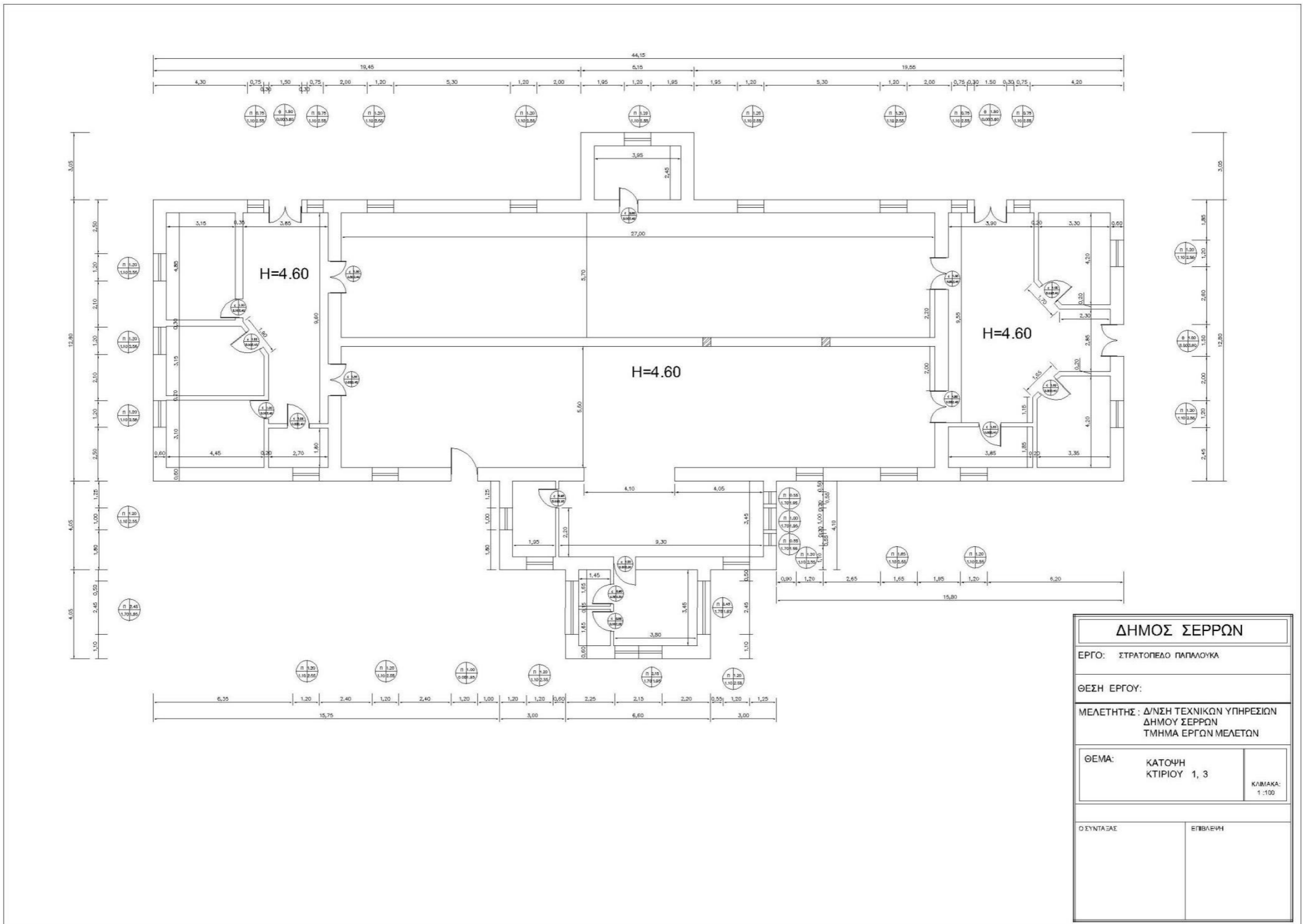
- Βαΐου Ν., 2002, *Δημόσιο/ιδιωτικό.Στερεότυπα φύλου και αποκλεισμοί στην πόλη*, Αρχιτέκτονες, τ. 34, σελ. 70
- Βουτυράκης Μ.,2007, *Τα προβλήματα των σύγχρονων πόλεων*, Πατρίς, Σε ηλεκτρονική μορφή: http://archive.patris.gr/articles/115531#.W6KqpGO_zGh (11.5.2023)
- Βουτυράκης Μ.,2008, *Αειφορία & Πόλεις Του Μέλλοντος*, Σε ηλεκτρονική μορφή:http://www.wwf.gr/images/pdfs/pe/katoikein/Poli_Aeiforiakaipoleistoumellontos.pdf (10.5.2023)
- Στεφάνου Ι.,2002, *Η φυσιогνωμία των τόπων*, Πανελλήνια και Διεθνή Γεωγραφικά Συνέδρια, Συλλογή Πρακτικών 1, σελ 479. Σε ηλεκτρονική μορφή: <http://geolib.geo.auth.gr/index.php/pgc/article/viewFile/9212/8964>
- Χάρη Χ., 2006, *Αστικά κενά και γυμνή ζωή*, ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, περιοδικό Αρχιτέκτονες, τχ. 55, σελ. 74. Σε ηλεκτρονική μορφή https://www.sadas-pea.gr/archive/2000-2011/ARXITEKTONES_55.pdf (10.5.2023)

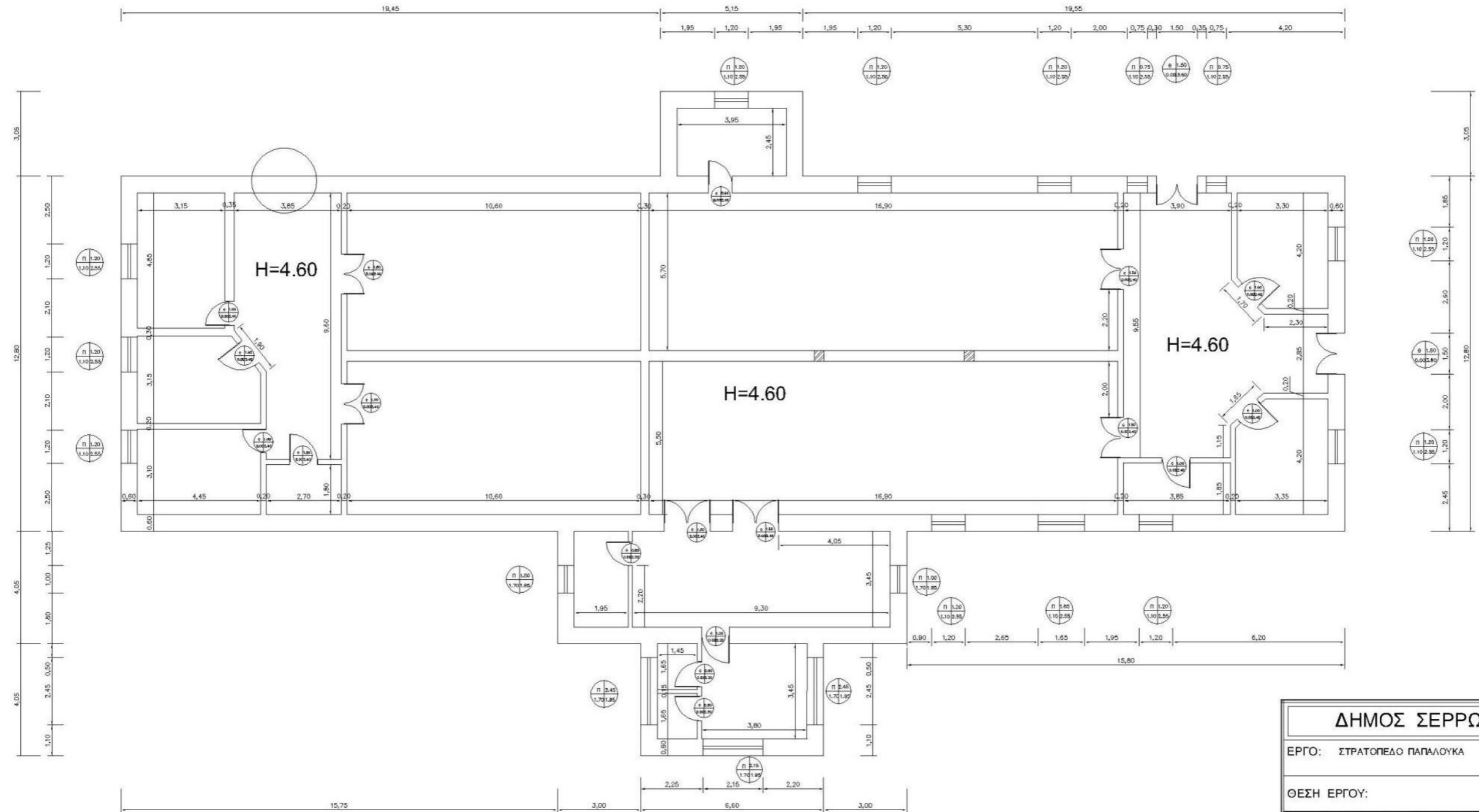
Μελέτες

- Δήμος Παύλου Μελά, 2015, *Στρατηγικό Σχέδιο ανάπτυξης πρώην στρατοπέδου Παύλου Μελά σε χώρο πρασίνου μητροπολιτικής εμβέλειας*
- Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας- Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας,2006,- *Δραστηριότητες ΤΕΕ/ΤΚΜ- Ομάδες Εργασίας-Αρχιτεκτονικά Θέματα- Τα Στρατόπεδα της Πόλης των Σερρών, Κεφάλαιο Β.1.3- Ιστορική Αναδρομή, Σέρρες.* Σε ηλεκτρονική μορφή: http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/NOMARXIAKES_EPITROPES/SERRWN/OE_SERRWN/TA%20STRATOPEDA%20THS%20POLHS%20TWN%20SERRWN/Chapter%20B.pdf (05.06.2018)

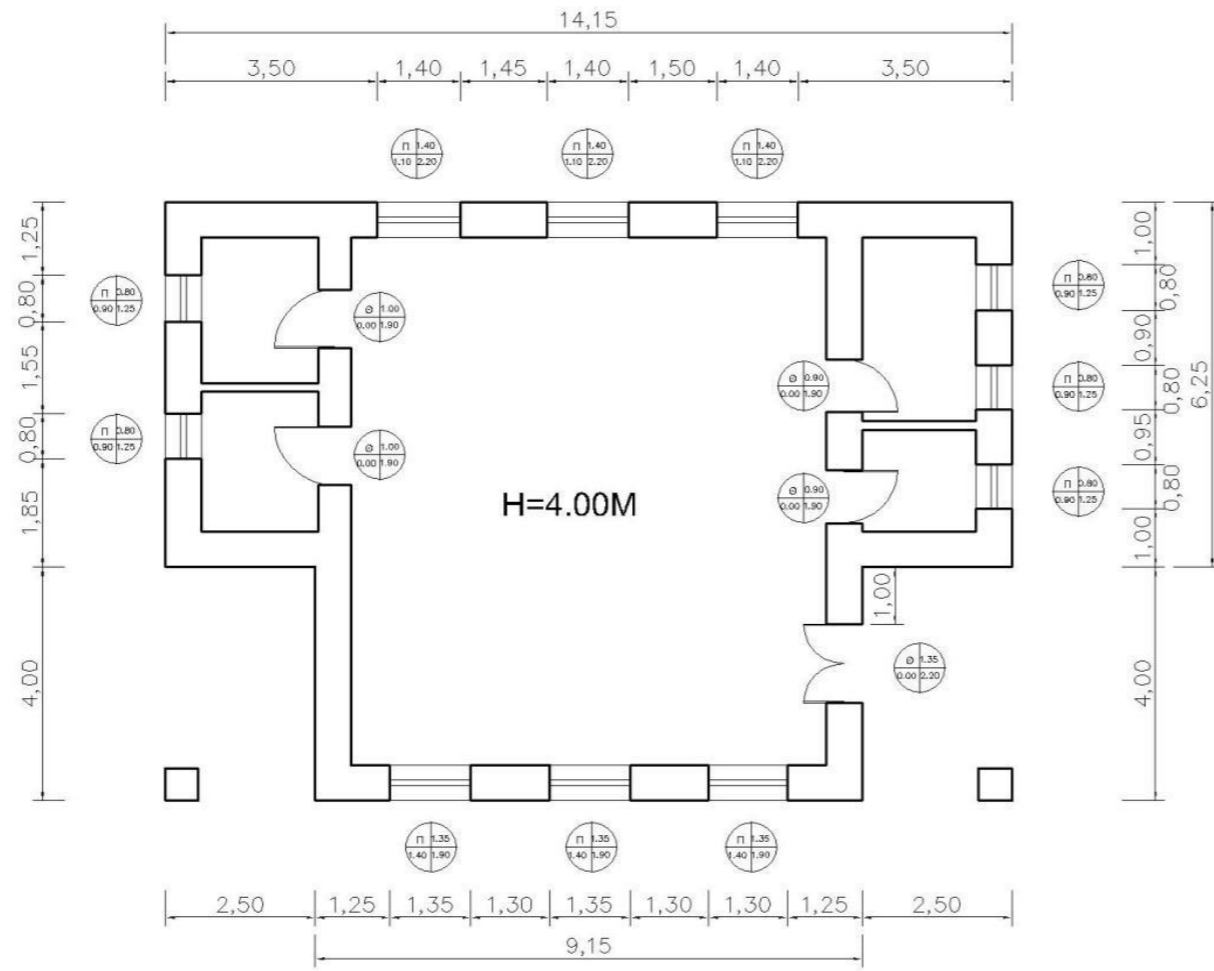

***Παράρτημα Α-
Αποτυπώσεις κτηρίων στρατοπέδου***

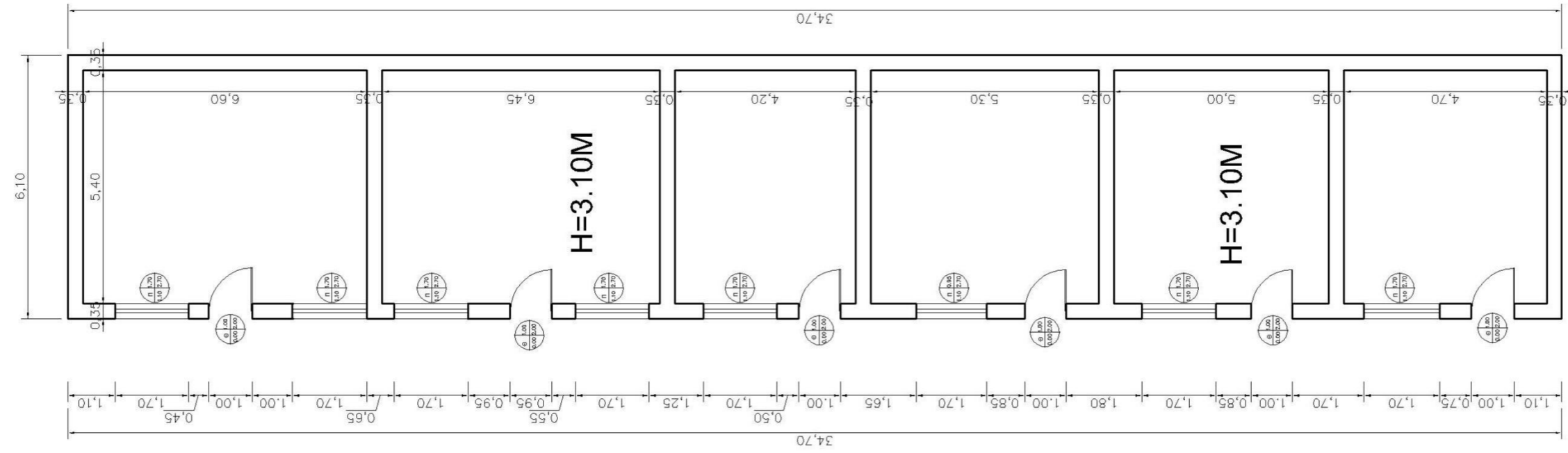

ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ	
ΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ:	
ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ : Δ/ΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΗΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ ΤΜΗΜΑ ΕΡΓΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ	
ΘΕΜΑ:	ΚΑΤΟΨΗ ΚΤΙΡΙΟ 2 & 6
	ΚΛΙΜΑΚΑ: 1:100
Ο ΣΥΝΤΑΞΑΣ	ΕΠΙΒΛΕΨΗ

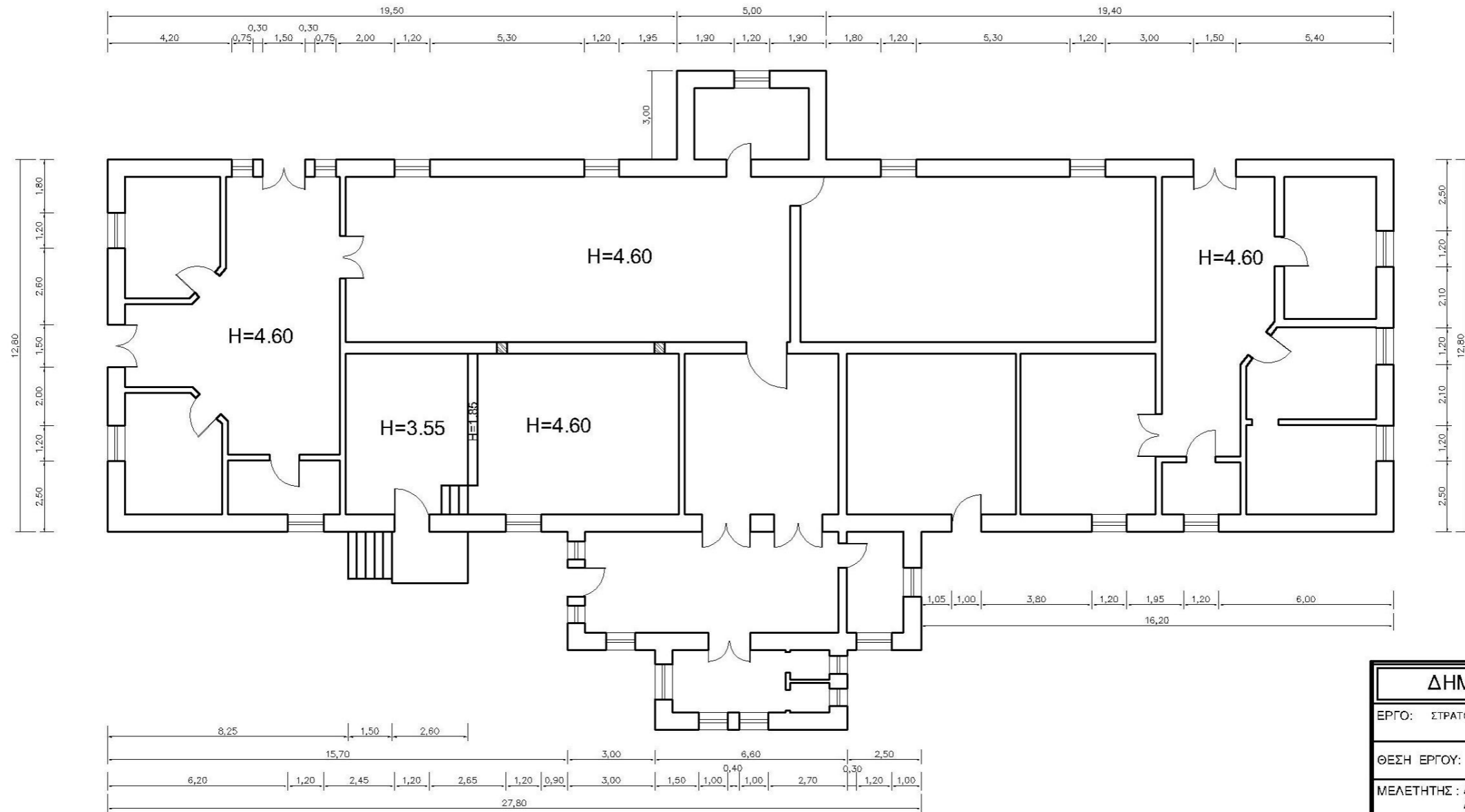
ΚΑΤΟΨΗ

ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ	
ΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ:	
ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ : Δ/ΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΗΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ ΤΜΗΜΑ ΕΡΓΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ	
ΘΕΜΑ:	ΚΑΤΟΨΗ ΚΤΙΡΙΟ 4
	ΚΛΙΜΑΚΑ: 1 :100
Ο ΣΥΝΤΑΞΑΣ	ΕΠΙΒΛΕΨΗ

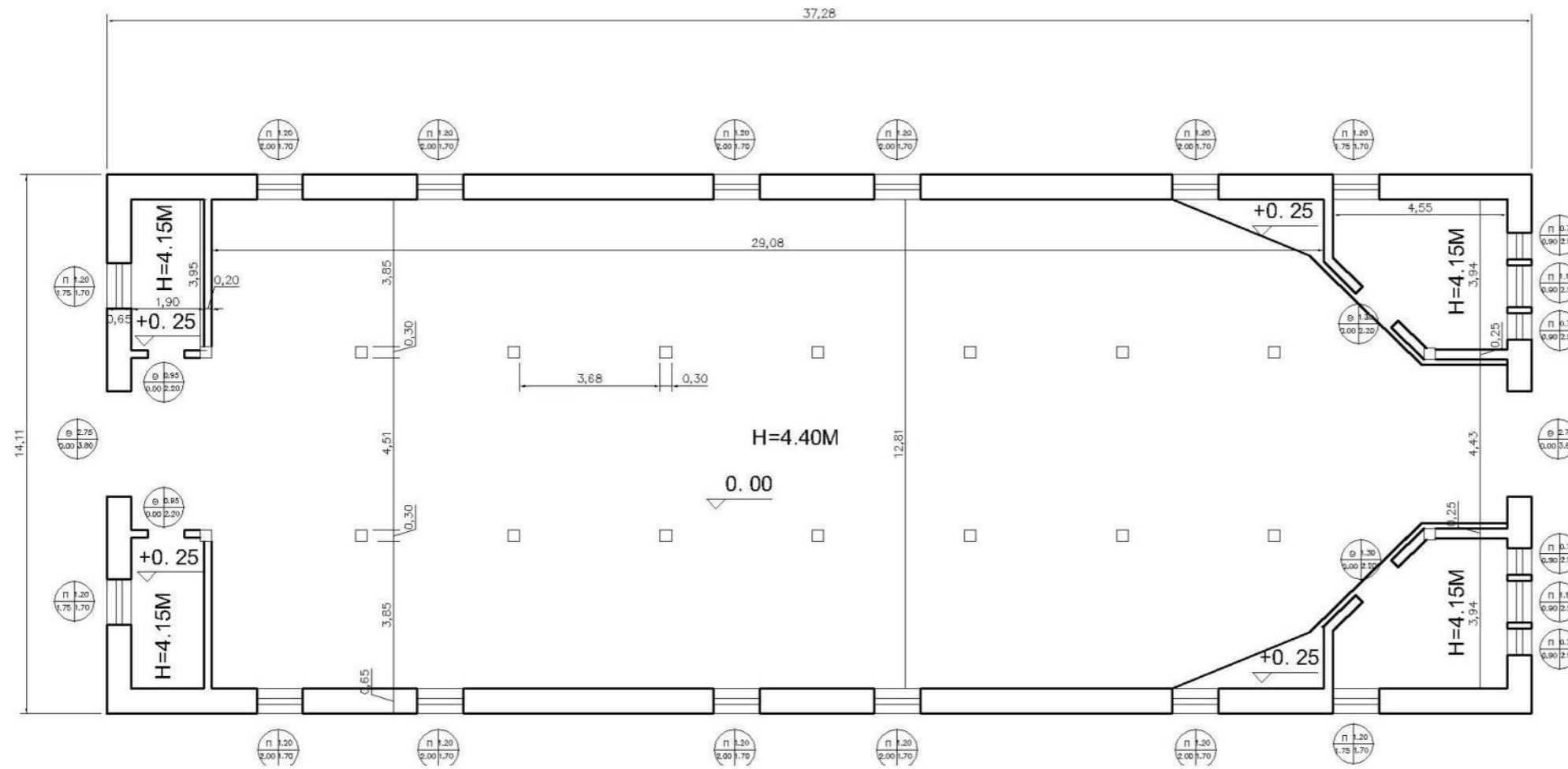

ΚΑΤΟΨΗ
ΚΤΙΡΙΟ 5

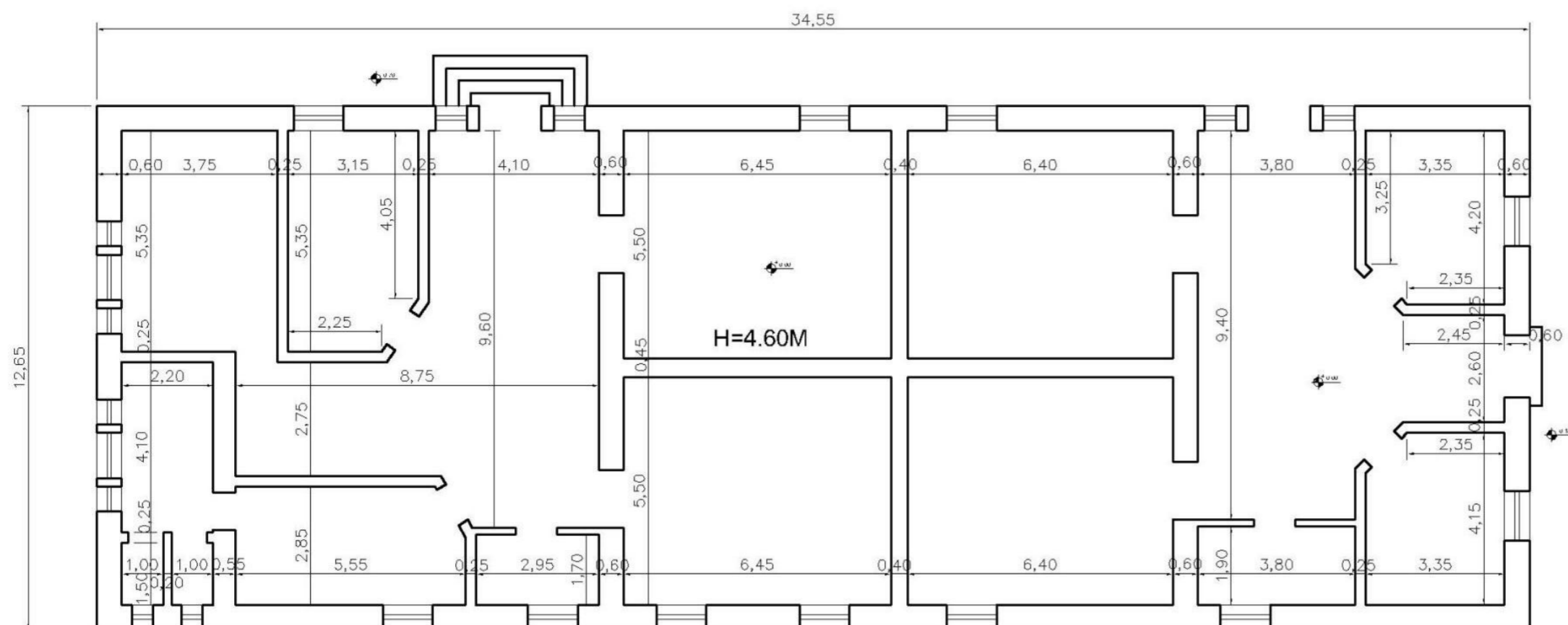
ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ	
ΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ:	
ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ : ΔΙΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΗΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ ΤΜΗΜΑ ΕΡΓΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ	
ΘΕΜΑ:	ΚΑΤΟΨΗ ΚΤΙΡΙΟ 5
	ΚΛΙΜΑΚΑ: 1 : 100
Ο ΣΥΝΤΑΞΑΣ	ΕΠΙΒΛΕΨΗ

ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ	
ΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ:	
ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ : Δ/ΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΗΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ ΤΜΗΜΑ ΕΡΓΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ	
ΘΕΜΑ:	ΚΑΤΟΨΗ ΚΤΙΡΙΟ 7
	ΚΛΙΜΑΚΑ: 1:100
Ο ΣΥΝΤΑΞΑΣ	ΕΠΙΒΛΕΨΗ

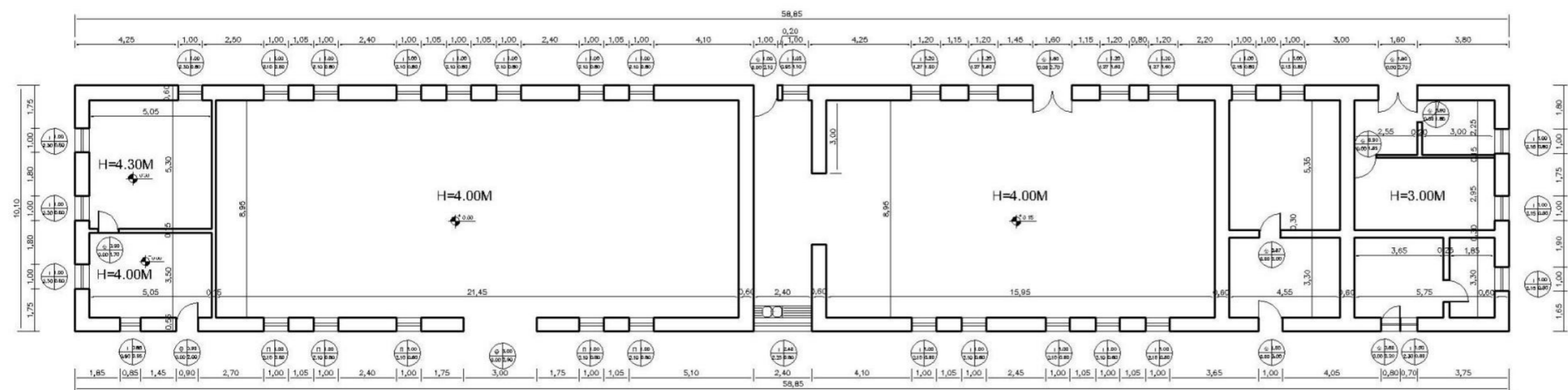

ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ	
ΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ:	
ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ: Δ/ΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΗΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ ΤΜΗΜΑ ΕΡΓΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ	
ΘΕΜΑ:	ΚΑΤΟΨΗ ΚΤΙΡΙΟ 8
	ΚΛΙΜΑΚΑ: 1:100
Ο ΣΥΝΤΑΞΑΣ	ΕΠΙΒΛΕΨΗ

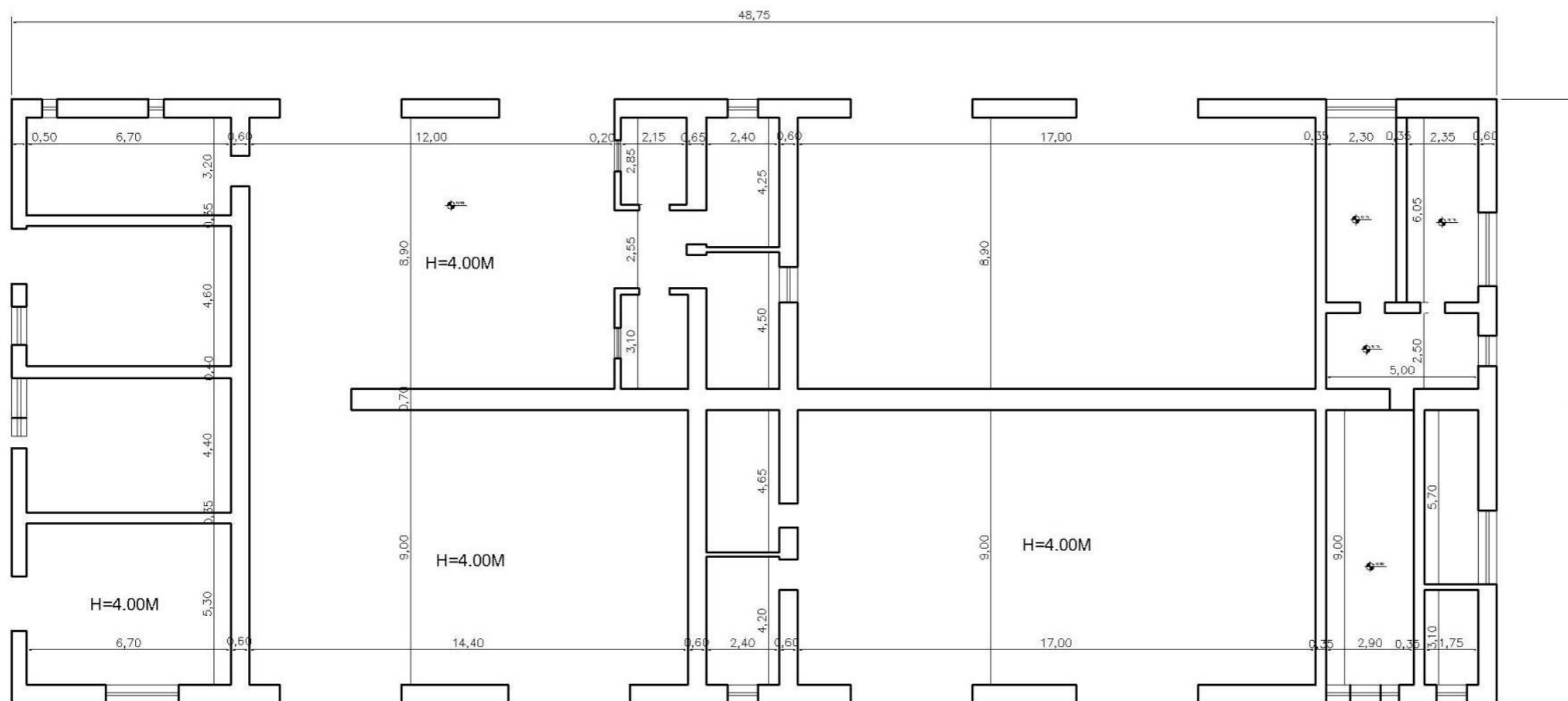
ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ	
ΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ:	
ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ : Δ/ΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΗΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ ΤΜΗΜΑ ΕΡΓΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ	
ΘΕΜΑ:	ΚΑΤΟΨΗ ΚΤΙΡΙΟ 9
	ΚΛΙΜΑΚΑ: 1 : 100
Ο ΣΥΝΤΑΞΑΣ	ΕΠΙΒΛΕΨΗ

ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΠΑΓΓΡΑΦΙΚΑ	
ΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ:	
ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ: Δ/ΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΗΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ ΤΜΗΜΑ ΕΡΓΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ	
ΘΕΜΑ: ΚΑΤΟΨΗ ΚΤΙΡΙΟ 10	ΚΛΙΜΑΚΑ: 1:500
Ο ΣΥΝΤΑΞΑΣ	ΕΠΙΒΛΕΨΗ

**ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΟΨΗ
E=594,40 M2**

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΟΨΗ Κ11
E=965,25 M2

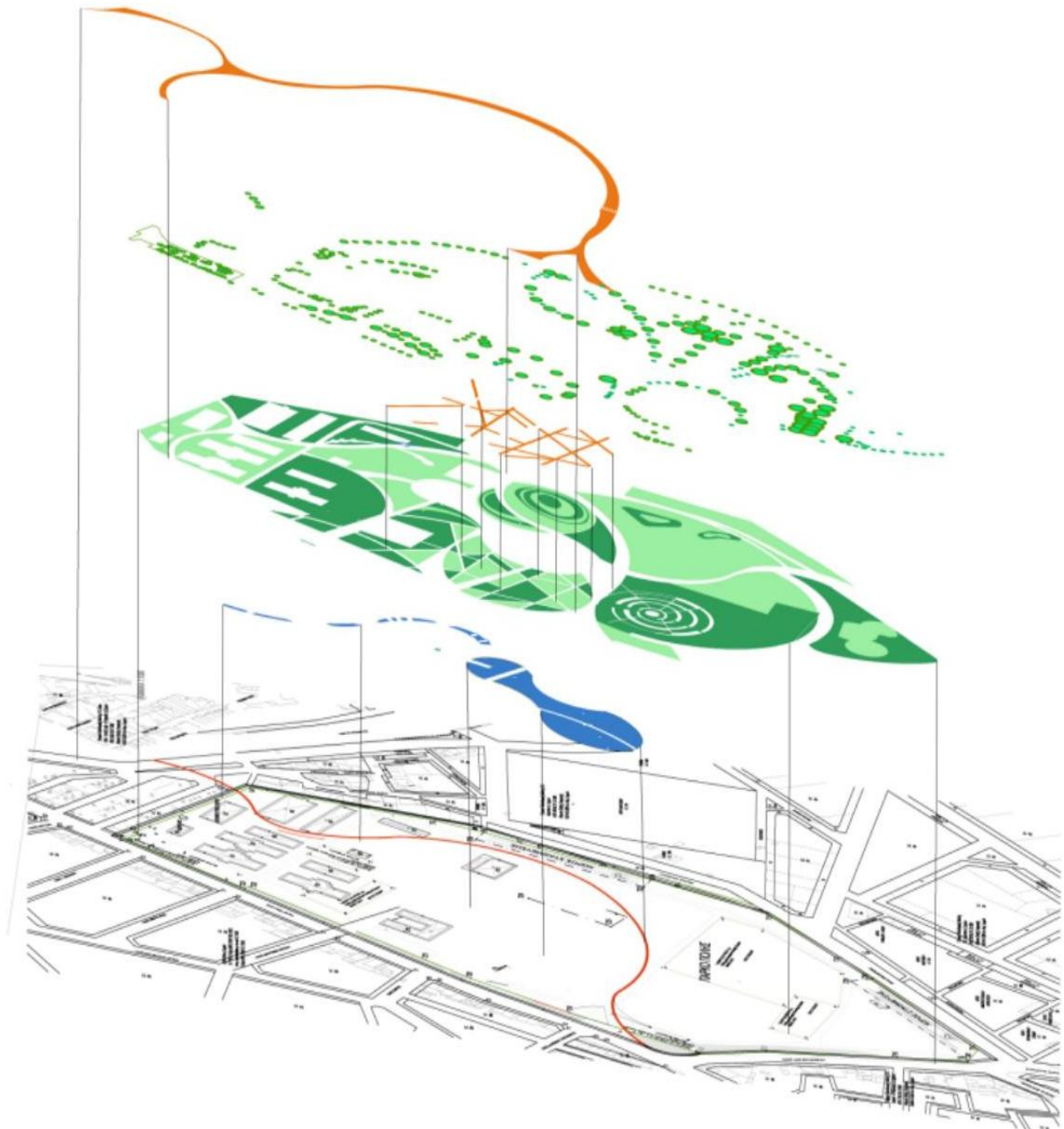
ΔΗΜΟΣ ΣΕΡΡΩΝ	
ΕΡΓΟ: ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΟ ΠΑΠΑΛΟΥΚΑ	
ΘΕΣΗ ΕΡΓΟΥ:	
ΜΕΛΕΤΗΤΗΣ: Δ/ΝΣΗ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΔΗΜΟΥ ΣΕΡΡΩΝ ΤΜΗΜΑ ΕΡΓΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ	
ΘΕΜΑ:	ΚΑΤΟΨΗ ΚΤΙΡΙΟ 11
	ΚΑΙΜΑΚΑ: 1:100
Ο ΣΥΝΤΑΞΑΣ	ΕΠΙΒΛΕΨΗ

Παράρτημα Β- Σχέδια πρότασης

Γενική πρόταση κάτοψης

Διαγραμματική προσέγγιση των επιπέδων σχεδιασμού

Σχηματική τομή του χώρου ανάπτυξης

Σχηματικές τομές του χώρου ανάπλασης

